

FULLS/16
del Museu Arxiu de Santa Maria

Mataró, abril 1983

FULLS/16

del Museu Arxiu de Santa Maria

Mataró, abril 1983

TAULA

Portada: Fragment d'un dibuix de Marià Ribas, publicat a la portada del Programa de Les Santes de l'any 1944, editat per Fermalli.

Edita:
MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA
Plaça del Fossar Xic, s/n. - Mataró.
Adreça postal: c/. Sant Francesc d'Assís, 25
Tel. 790 15 28 (Parròquia de Santa Maria)
MATARO

Composició i impressió:
Copisteria Castellà - c/. Pujol, 39 - Mataró.

Dipòsit Legal: B - 15.257 - 1978

AMB EL SUPORT DE LA CONSELLERIA DE CULTURA I MITJANS DE COMUNICACIÓ DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA

— EDITORIAL —

LA CULTURA TRADICIONAL

Tots aquells aspectes referents a la cultura tradicional dels catalans es troben d'actualitat. No és la primera vegada que a Catalunya ens preocupem més de l'habitual sobre aspectes de la cultura antiga, ja ho havíem fet a l'època de *la Renaixença.*

Fixem-nos que hem parlat de cultura tradicional, cultura antiga i no hem parlat massa de cultura popular. La terminologia en aquest àmbit és prou costosa i no encetarem aquí una discussió sobre això. El mateix terme *folklore* tan difós pels romàntics ha estat usat en sentits prou pejoratius.

Tota etapa de redescoberta nacional porta de bracet la preocupació per la cultura tradicional, però avui aquesta retrobada es fa molt més difícil. La internacionalització i massificació de la cultura i el pas cap a una cultura estàndard fa que tot esforç resti contrarrestat amb una potència superiors ja que els mitjans de difusió de la cultura tipus són molt més potents que els de la cultura tradicional. Ens trobem sobretot davant el problema de transmissió de la idea d'una generació a una altra.

Des dels "FULLS" hem procurat presentar la Història i la Cultura Mataronina i avui volem aportar alguns coneixements sobre aspectes de la cultura tradicional i alguns dels articles reflecteixen aquesta visió. Dins la cultura tradicional hi destaquem 3 aspectes, sobretot: a) la literatura i música popular (rondalles, llegendes, cançons, tonades...); b) els costums (el calendari festiu, els ritus de passatge, els jocs, els oficis, l'artesania...) i c) les creences (supersticions, averanys...).

Cada un d'ells pot ser objecte d'un tractament científic i, en aquesta qüestió, els mètodes són diversos, des del que ens ofereix l'antropologia, a l'etnografia, al folklore... (sense que siguin excloents). La descripció dels costums és el punt més fàcilment abastable i per això és dels més coneguts i difosos, però els altres ens ofereixen sobretot coordenades exactes de la cultura en què ens trobem, la mitologia. Iniciem amb aquests articles allò que ha de ser un interès en continuar la recerca sobre la vida quotidiana cultural dels mataronins de sempre.

ACTUALITAT

L'ARXIU HISTÒRIC DE LA CIUTAT DE MATARÓ

L'Ajuntament de Mataró ha adquirit la Casa Palauet, del carrer d'En Palau, per a instal.lar-hi, prèvia restauració i condicionament, l'Arxiu Històric de la Ciutat.

De la mateixa manera que en l'anterior edició dels FULLS lamentàvem l'espoli de la documentació històrica mataronina, avui celebrem la decisió de l'Ajuntament de la Ciutat, tot esperant que el fet sigui l'inici d'una política clara de consolidació i recuperació del patrimoni documental mataroní.

EL MUSEU D'ARENYS DE MAR

Recentment ha estat inaugurat el Museu d'Arenys de Mar que incorpora el Museu de les Puntes Frederic Marés.

Amb les mateixes paraules del catàleg hem de dir que "el nou museu està cridat a ser un revulsiu en la vida cultural d'Arenys de Mar; a fer sentir entre els Arenyencs la necessitat de recuperació del seu propi passat i a estimular entre la gent d'arreu del món l'admiració per la bellesa i l'enginy de l'art de les puntes, que tan lligat ha estat a la vila".

CURS DE MUSEOLOGIA

El dia primer de març, a la Casa de Cultura de Can Xammar de Mataró, va començar el Curs de Museologia per a reciclatge de treballadors de Museus. Es perllongarà fins al proper mes de juny.

L'interès dels temes a tractar el fa molt interessant per a una millor qualificació de la gent que treballa en museus.

INAUGURACIÓ DEL MUSEU DEL MARESME

El dissabte dia 16 de l'actual, presidida per l'Honorable Conseller de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya, Sr. Max Cahner, tingué lloc la inauguració del Museu del Maresme, de la Xarxa de Museus Comarcals de Catalunya.

El Museu del Maresme, continuador de l'antic Museu Municipal iniciat fa ja gairebé cent anys, explica la història de la ciutat i de la comarca, i per això la seva inauguració és un fet molt trascendent.

En el mateix acte es signaren els convenis d'integració a la Xarxa Comarcal dels Museus de Premià de Mar i de Calella. Imponderables de tipus legal, sorgits a darrera hora, impediren la signatura del conveni d'integració del Museu Arxiu de Santa Maria, que esperem que podrà signar-se en una data ben propera.

CONTRAPUNT

PUNTUALITZACIONS A UNA "NOTA INTRODUCTÒRIA" A UN ARTICLE SOBRE MIQUEL BIADA

En el número 15 de "Fulls" vaig publicar un discurs d'en Miquel Biada, precedit d'una breu introducció per ajudar a situar-lo. La redacció de la revista hi va anteposar un encapçalament que m'ha sorprès desagradablement. Com que penso que aquelles ratlles desvirtuen el sentit que jo vaig donar al text, m'he decidit a fer una nota de puntualització.

El primer que m'ha sorprès és el fet que en una simple presentació es permeti entrar en disquisicions de tanta profunditat i a fer-les, a més, d'una manera desencertada, segons la meva opinió. La primera d'aquestes asseveracions, amb la qual no puc estar d'acord, és l'expressió: "a part de consideracions morals que no entren dins la història". Si això fos així, per què serviria aquest intent de racionalització del passat, que és la història? Com ha dit Josep Fontana, la història és (o pot ser) una eina "a l'abast de totes les mans, que serveixi perquè tothom pugui entendre i interpretar el passat, com a aprenentatge indispensable per a participar en la construcció del present". Enteses les coses en aquest sentit, la història té una important funció moral, política i partidària. Això no implica que, com qualsevol altra branca de les ciències socials, la història no hagi de subjectar-se a les exigències teòriques i metodològiques més rigoroses. Com deia Karl Marx —del qual enguany commemorem el centenari de la mort—, en qüestions de ciència, qui la desvirtua per interessos espuris és un insensat.

La inconseqüència amb aquest plantejament és especialment pertinent en el cas que ens ocupa. En efecte, la segona part de l'encapçalament suggereix —pontifica, més exactament— que l'esclavisme de Miquel Biada era "natural", ja que "no se li pot demanar a un home de la meitat del segle XIX que pensi igual que un del darrer terç del segle XX". És a dir, per als homes de mitjan segle XIX era natural "que hi hagués patrons i obrers", i "que els homes de color estiguessin sense llibertat pel seu bé". Doncs bé, molts contemporanis de Biada eren perfectament conscients de la naturalesa explotadora de la relació que lliga l'obrer al propietari dels mitjans de producció, del capital, i de la relació que lligava l'esclau al seu propietari. Per tant, no es tracta de fer objeccions a Biada —retreure coses als morts no té cap sentit!— sinó d'explicar que no és que ell no pogués entendre la crueltat, la vexació i l'opressió que representava el treball esclau, sinó que ocupava un lloc en els rengles de la classe que simbolitzava la continuïtat i desenvolupament de la divisió classista de la societat.

El moviment abolicionista de l'esclavitud s'havia iniciat a Anglaterra ja en el darrer terç del segle XVIII, impulsat inicialment per metodistes i evangelistes. El Parlament abolí, en primer lloc, el tràfic amb les colònies antillanes angleses l'any 1807, i perseguí, a partir d'aquella data, el tràfic entre les costes africanes i les West Indies. Quan Anglaterra i els EE.UU. prohibiren definitivament el tràfic que realitzaven els seus súbdits i clausuraren els establiments negrers a l'Àfrica al voltant del 1810, els països amb colònies amb règim de plantació i treball servil, com Espanya i el Brasil, es veieren obligats a desenvolupar la seva pròpia xarxa subministradora de braços. El tràfic d'esclaus es convertí, en aquesta conjuntura en un negoci lucratiu per als qui el practicaven, i ple d'horrors i crueltat per als africans que n'eren víctimes. Aquests patiments, descrits sovint en la literatura europea des del segle XVIII (només cal recordar el conegut *Càndid* de Voltaire, del 1758), van engendrar la resposta abolicionista en aquells països que practicaven el tràfic i mantenien l'esclavitud.

La burgesia catalana participà activament en el tràfic de negres i en l'esclavisme cubà. Des de finals del segle XVIII, les embarcacions catalanes participaren sistemàticament en el comerç d'homes. Proporcionarem algunes xifres reveladores, extretes d'un treball nostre recentment finalitzat. En els anys de tràfic legal, és a dir, des del 1789

fins al 1820, any en què entrà en vigor el tractat abolicionista signat per Ferran VII i el Govern anglès, entraren a Cuba un total de 1.958 embarcacions negreres amb 203.432 esclaus, de les quals 589 portaven pavelló espanyol. D'aquestes, el nombre d'embarcacions catalanes havia estat de 146, amb un total de 30.696 esclaus transportats, el que correspon al 15'08 per cent de tots els esclaus que havien entrat legalment a l'illa, i al 21'47 per cent dels esclaus transportats amb pavelló espanyol. En la fase posterior al 1820, quan el tràfic era ja una pràctica clandestina, i fins al 1845, el Tribunal de Sierra Leona de repressió de tràfic a les costes africanes, jutjà i condemnà 56 vaixells catalans, 35 d'ells capturats amb carregaments de negres. Aquestes dades demostren que la participació catalana en el tràfic no va ser de cap manera una pràctica conjuntural.

Per tot plegat, quan Miquel Biada defensava a la Llotja, enmig del més granat de la burgesia barcelonina, la vigència de l'esclavitud, no ho argumentava des d'una posició exclusivament doctrinal, sinó des d'uns interessos molt concrets que calia, en la seva opinió, defensar.

En canvi, altres catalans contemporanis de Biada tenien unes opinions ben diferents sobre el tràfic i l'esclavitud. L'any 1825, per exemple, es publicà a Barcelona un text clàssic de l'anti-esclavisme de l'anglès Thomas Clarkson, amb el títol *Grito de los africanos contra los Europeos, sus opresores, o sea rápida ojeada sobre el comercio homicida llamado tráfico de negros* Havia estat traduïda per Agustí Gimbernat, fill del conegut fisiòleg. En un peu de plana feia constar: *El haber leído en el Diario el 4 de marzo, que los comisarios español e inglés de la comisión mista sobre negros, establecida en la Habana en cumplimiento del tratado para la abolición del tráfico de negros celebrado entre el Rey N.S. y S.M.B. han condenado el 23 de diciembre de 1824 un negrero español llamado Relámpago capitán Garay con 153 negros, me han convencido más de la necesidad de dicha traducción.*

El "Diari de Barcelona" recollí el 23 d'abril del mateix any la notícia de la publicació de l'obra de Clarkson, amb les paraules següents: *El tráfico que los Europeos establecieron sobre las costas occidentales de Africa, en vez de producir únicamente los beneficios de todo comercio honrado, justo y útil, produjo los mayores males introduciendo la inhumana compra y venta de aquellos habitantes cual si fueran brutos, o como si Dios los hubiese creado para que atropellásemos en ellos todos los derechos de la humanidad.*

Uns anys més tard, l'any 1841, es publicà a Barcelona una altra obra clau de l'abolicionisme. Eren les *Observaciones sobre la esclavitud y el comercio de esclavos* de J.G. Alexander, editades conjuntament amb un informe del també anglès Madden, on amb dades de primera mà o recollides dels informes dels comissionats anglesos a l'illa, es rebatia la pretesa naturalesa "paternal" i "moderada" de l'esclavatge a Cuba. El més interessant, però, és la nota final de l'obra dels seus traductors barcelonins, on deien: *Esta obrita, tan interesante para dar a conocer a los españoles el estado lastimoso de los esclavos, irá seguida de otras para ilustrar más y más a la opinión pública y mover al fin la nación a clamar por la abolición de la esclavitud.*

Cridaven, a més, a la formació d'associacions abolicionistes que, a imatge de les angleses, influïssin en l'opinió pública sobre el tema. Aquestes tímides manifestacions públiques de la difusió dels ideals abolicionistes a Catalunya fou ofegada per l'onada esclavista dels anys quaranta, desvetllada com a conseqüència del pla Turnbull d'emancipació dels esclaus cubans. El discurs de Biada formà part d'aquesta campanya esclavista.

Finalment, ja més enllà del tema de l'esclavitud, no puc estar d'acord amb la idea que fos el progrés econòmic allò que acabés espontàniament amb l'esclavitud, o amb la terrible condició de la classe obrera a Europa, com sosté la nota que comentem. El desenvolupament de les forces productives ha modificat, certament, les característiques i les condicions del procés productiu, però aquells canvis han estat impulsats per la lluita de classes engendrada per la societat esclavista i burgesa. La participació dels esclaus en la primera guerra d'independència cubana, o la lluita obrera a la mateixa ciutat de Biada, en són testimonis eloqüents.

Josep Mª. Fradera i Barceló

ESTUDIS

ELS COSTUMS DINS LA LITERATURA POPULAR

L'estudi del Folklore topa sovint amb la dificultat de disposar de fonts d'informació i documentació vàlida sobre el passat. Els registres utilitzats per la Història poden ser aprofitats per l'estudi dels costums però mai no ens explicaran el detall. La literatura popular és una font decisiva per a poder investigar la història dels costums i del folklore.

És clar que el terme literatura popular és equívoc i poc precís. En aquests articles us mostrem alguns exemples, sobre els gegants i sobre el cicle anual festiu.

A les darreries del segle XVIII i principis del XIX, un ciutadà anònim es passejava per algunes poblacions del Principat i explicava les impressions de l'època en vers. Justament el preocupaven els costums del calendari, els gegants, els focs d'artifici i altres "menudències" i les escrivia amb un to desenfadat en un quadern manuscrit que es conserva relligat a la Biblioteca de Montserrat.

Avui toca, doncs, donar a la llum a un ciutadà que segurament dubtava que es publiqués algun dia allò que escrivia.

ELS GEGANTS A LA LITERATURA POPULAR D'UN CIUTADÀ DE FINALS DEL XVIII

És ben segur que els gegants han estat uns éssers mitològics, i uns elements festius que han gaudit de l'afecte i admiració de grans i xics. El seu origen és discutit i no volem aventurar-nos per cap posició en especial. Els gegants han estat element festiu per excel.lència, representació del poble que els ha creat i una mostra d'artesania.

Sembla ser que al nostre ciutadà que anotava els esdeveniments del moment, observava amb deteniment l'atmosfera que es creava entorn dels gegants. Concretament al Document I us oferim unes *Dècimas als Gegants de Mataró any de 1798.* (1). No és casual que un barceloní segurament expliqués coses dels gegants de Mataró, un altre ciutadà com el Baró de Maldà ja ho havia fet pocs anys abans quan es passejava per les festes de les Santes de l'any 1799 (2) i de 1792 (3).

Aquestes dècimes reflecteixen en un to desenfadat i pedant la impressió que li oferiren els gegants mataronins d'aleshores. Al costat mateix d'aquestes dècimes hi trobem dos altres poemes, Documents II i III. El primer fa referència al *Memorial que presentaren los Gegants de Sta. Maria del Mar de Barcelona a la molt Iltre Obra, en lo any 1803* i el segon *Relació que fan los Gegants a la molt Iltre Obra despues de vistos y reconeguts del publich en lo any de 1804*. Segons sembla l'any 1803 no va ser prou falaguer per als gegants de Sta. Maria del Mar i el nostre poeta en el seu nom expressa en el Memorial que *això és no tenir vergonya*; al final del poema, es decreta que l'aparença dels gegants es millorarà l'any següent. El poema segon ens reflecteix justament la millora que s'ha realitzat, *aquest any abrillantats són lo pasmo dels terrats*. Com podem veure a Barcelona era la Molt Ilustre Obra de Sta. Maria del Mar qui tenia gegants propis a part dels de la ciutat o altres Obres.

El darrer poema sobre el gegants el presentem al Document IV, on s'agraeix al Rei Carles Quart *per haberlos alsat sa preso, ab la sua vinguda a Barcelona*. No sabem exactament a quin fet concret es refereix aquest sonet però per la seva gràcia l'adjuntem i perquè creiem que forma part del conjunt.

Al principi hem parlat de literatura popular i la seva utilitat per al coneixement dels costums, amb aquest poeta anònim hem vist que els gegants de Mataró ja havien gaudit de la seva admiració fa força anys, i no sols pels mataronins.

Deixem per una altra ocasió realitzar un repàs als gegants mataronins des de les primeres notícies que disposem.

Pere M. Ibern i Regàs
Imma Caballé i Martín

NOTES

(1) MS. 1141. *Miscelanea historico crítico-curiosa, compuesta recientemente de varios papeles selecto-escogidos 1807.* Biblioteca de Montserrat.
Agraïm des d'aquí al P. Alexandre Olivar la gentilesa en facilitar-nos la tasca de recerca.

(2) Revista Museu (Mataró 1949), p. 80-81; (Mataró 1950), p. 82-90.

(3) LLOVET, Joaquim. *El Baró de Maldà a les festes de les Santes de l'any 1792.* FULLS del M.A.S.M. Núm. 11. Mataró 1981.

DOCUMENT I

DECIMAS ALS GEGANTS DE MATARO ANY DE 1798

Noble gent de Mataró,
vostra gran sabiduria,
va aumentanse cada dia,
y extenense ab gran primo.
No he deyxat de saber no,
la surtida dels Gegans,
pero necis, e ignorants,
¿qui may ha vist en sa vida,
que tal gent anes vestida
ab ambastats tafetans?

Per cert may haguera dit,
que sent alt, y ben plantat,
hagues estat esgarrat,
vostre gros Gegant, del pit;
pues molt, y molt he sentit,
que una barruga tenia,
en lo pit, y li surtia
perque tothom la vejes,
y perque ayxi se estengues,
vostra gran sabiduria.

Los brassos en veritat
son prou llarchs, y tambe iguals,
tambe drets com uns parpals,
pero prims com un filat;
Ni tampoch es falsedat,
lo que fa la Gegantesa
la que ab sa gran primoresa
lo seu rich rosech se aguanta
¿heu vist ahont hi ha tanta
gent, plena de sabiesa?

Mes no vull aqui parar
de alabar a Mataró
ans de eyxir la professo
del Chich, mitg bras va parar;
carreo diuhen, a buscar,
al Cirurgia Dn. Bentura,
perque se apliquia la cura,
mes jo tot pasmat estich,
y sempre que hi penso, dich
bona ha siguda la cura.

DOCUMENT II

MEMORIAL QUE PRESENTAREN LOS GEGANTS DE STA. MARIA DEL MAR DE BARCELONA A LA MOLT ILTRE. OBRA, EN LO ANY 1803.

I

Illustres Señors Obrers
del Capitol de Llevant;
los Gegants venen plorant,
de seguir estos carrers;
miracle es tornar cencers
pues apenas han eixit,
quel publich ab alerit,
nos causa mil patotxadas,
cridant desde las purxadas,
que no valem ni un ardit.

2

Creguin que a no haber estat,
lo respecte de la porra,
calia posarse a corra,
y ficarse en un forat;
pues estaba ja acordat
segons veus authoritzadas,
envidarnos taronjadas
perque vusté, y mi seño,
anasem á la professo
ab las panxas refrescadas.

3

Diuen ab molta rahó
ayxo es no tenir vergoña;
ab vestit de tanta roña,
voler fer tant lo bufó;
Com diantre mi seño,
y a fe, que discorra prou,
per fernos un vestit nou,
no ha buscat algun viayx,
sino te diners al calaix,
facin un de paperdou.

4

Per fin rendit suplicam
tinga á be la Ilustre obra,
que fins tinga esplets de sobra,
en publich may mes iscam;
sino tambe proposam,
que probian si en los Encants
vestiran a los Gegants
á plaso, donant fiantsa
encara que fes fermansa,
la obra dels vergonyans.

5

Decret

Querits fills Gegans amats
pedasos de mon bon cor
no aumenteu mes lo dolor
dels obrers apesarats:
Los gastos desaforats
de Barracas, Salomons,
Tribuna, domassos bons
y lo gran plet del forat,
han pribat fervos anar.
aquest any currutacons.

6

Mes lo any vinent si Deu ho vol
sereu lo pasmo de Europa,
perque del cap, a la popa
heu de brillar com lo sol:
tamborino, y fluviol,
tot nou de trinca será,
perque lo obre Ciutada
ques vostre llegitim Pare,
sens dupte eyxira de Mare
y a tothom embafara.

DOCUMENT III

RELACIO QUE FAN LOS GEGANTS A LA M. ILTRE OBRA DESPUES DE VISTOS, Y RECONEGUTS DEL PUBLICH EN LO ANY DE 1804.

1
Los Gegants, Señors Obrers,
aquest any abrillantats,
son lo pasmo de terrats,
de Purxadas, y Carrers;
Nos preguntam; quin esmers
haura fet la Iltre Obra?
lo any passat vestit tan pobra,
y aquest any tots nous de trinca;
o be algun Diable, y brinca,
o a la Obra ja li sobra.

2
Sobra o no sobra; quens fa?
lo cert es, que anem bonichs
y tant los grans, com los xics,
desitjan veurans ballá,
diu un, lo obre ciutada
haura ideat lo vestit,
diu un altre, a mi me han dit,
quel sastre de las casullas,
es qui clava las agullas
a la obra, y ho fa pulit.

3
Un altre que te mes nas,
y sap las cosas de dins,
que estan lluny de vehins;
¿no sabeu ques an Planas?
Que com per Corpus es cas,
quels Gegants sian modistas,
y que de ells prenguian vistat,
las señoras ab bon fi,
los obrers, digueren, si,
vinga l'sastre de operistas.

4
Tothom vol fer molta fressa
pensantse sabero tot,
y los mes, no saben mot,
de allo de la Gegantesa;
es dir: de aquella gran pessa,
que per fer lluir lo cap,
com vostraseñoria sap,
comprá per sinquante duros,
sino es ella quins apuros,
me hauria arrencat bon nap.

5
Ab estas veus, y burgit,
los Gegants nons hi ficam
ans be mil gracias donam
del be que habem conseguit;
La Iltre Obra habents ohit,
nostres prechs de añy passat
perso ha determinat,
vestirnos est any de nou,
no ab vestit de paperdou,
si Crespó, y sati bordat.

6
Y *quin sati, quin* crespó,
quin bordat, y quinas pells,
quinas borlas, quins sarrells,
quinas cintas, tot es bó;
a tots causa admiració,
un trage tan rich, y nou,
y si com pregam no plou,
en tot lo temps de la octava,
de goytg nos caura la baba
ils Obrers hauran fet prou.

FI

DOCUMENT IV

LA COMPANYA DE GEGANTS DE CATHALUÑA, Y EN ESPECIAL DE BARCELONA DONAN LAS GRACIAS AL REY N. SEÑOR CARLOS QUART PER HABERLOS ALSAT SA PRESO, AB LA SUA VINGUDA A BARCELONA, AB EST

SONETO

Del encierro Señor que hemos sufrido,
con un respeto bien acreditado,
en el mas miserable y triste estado
por vuestra proteccion, hemos salido;
Por esto nuestro affecto agradecido,
se ofrece a vuestras plantas humillado,
y las gracias os da de haver logrado,
la libertad, que tanto hemos perdido;
Vos soys qual otro tito generoso,
las delicias, y apoyo de los ricos,
de los Pobres, el Padre mas piadoso,
sustento de los grandes, y los chicos;
Y con rayos de amor los mas brillantes
rendis al sacro Jove, los Gigantes.

EL CALENDARI FESTIU VIST PER UN CIUTADÀ ANÒNIM I EIXERIT

En aquestes pàgines que segueixen us oferim un document manuscrit titulat *El Sarrabal de la ciudad de Barcelona para el año 1792*. Es tracta d'un repàs anual a totes les festes, costums i tradicions de cada diada a la Barcelona de finals del XVIII. El to divertit i eixerit fa que el document s'expliqui per ell mateix. Un comentari exhaustiu ens portaria a establir relacions i connexions entre les festes antigues i podria conduir-nos a una obra superior al que pretenem oferir en aquestes pàgines.

Hem incorporat aquest text per la seva vivesa i concreció. No és tan important el fet que sigui barceloní ja que hi ha unes constants que es repeteixen al llarg de tot el costumari festiu dels catalans.

Els estudis sobre el calendari folklòric han estat potser els més abundants a l'àmbit català. Des de l'obra magna i discutida, però útil de Joan Amades "Costumari Català"; fins a l'Aureli Capmany, en Valeri Serra o el mateix Ramon Violant, la gran majoria de folkloristes han iniciat la seva preocupació per la cultura tradicional dins l'àmbit festiu. Ben segur que al costat d'aquesta proliferació d'estudis sobre el cicle festiu hi manca encara una sistematització.

La preocupació recent per establir calendaris per part d'entitats públiques forma part d'aquesta "febre festiva" que patim. L'Ajuntament de Barcelona editá ja fa temps un calendari ben senzill que resumia les principals festes barcelonines i les classificava segons fossin vigents o no. (1)

La Generalitat va publicar fa més d'un any un "Calendari de tradicions" (2) que sense grans pretensions va ser fet a corre-cuita, l'objectiu a assolir i el seu resultat ha esdevingut qüestionable. Al costat d'això el folklore es nodreix dels facsímils que es van reeditant contínuament però les obres d'investigació i creació són minses. A finals del segle XX és ben cert que es fa difícil investigar sobre la cultura tradicional en les zones més desenvolupades, però són precisament les festes aquell element que sovint ha sobreviscut els embats dels temps moderns i el progrés.

Aquest document que us oferim, llegiu-lo amb fruïció però recordeu l'època en què està escrit i entendreu que el temps passa però els homes fins fa no gaire seguíem gaudint en el nostre temps de lleure, tal com ho feien els nostres avantpassats.

Imma Caballé i Martín
Pere M. Ibern i Regàs

NOTES

(1) *Calendari de Festes i Tradicions (a Barcelona i les seves rodalies).* Ajuntament de Barcelona. Desembre 1980.

(2) *Festes i tradicions. Calendari Estiu-Tardor 81.* Conselleria de Cultura i Mitjans de Comunicació. Barcelona, 1981.

EL SARRABAL DE LA CIUDAD DE BARCELONA PARA EL AÑO 1792

Noticia de las Fiestas y principales Concurrencias que acontecen en la serie del año; y para instrucción de los Jovenes da a Luz: El Licenciado Don Veridico Claro, Cathedratico Jubilado en la Practica; y vivo en la theorica.

* * *

En la Imprenta de la Verdad: Calle de los Amargos: por Juan de Buen = Alma.

Al Lector

No se que nombre dar a este papelito que presento únicamente para que su lectura sirva de divertimiento a la Juventud volante, y de alarma à la Senuctud cadente. No lo produce, ni la necesidad del tabaco, ni la golosina del Chocolate; en cuyo uso no le faltaran apoyos para que dexando satisfechos los gastos de la prensa (que no intento) resultase el beneficio, para los objetos insinuados de titularse obra; había de ser mala obra, por las muchas que puede hacer, a los que tomen deveras las chanzas que produzco: pero sease lo que se fuere, murmurese, o aplaudase la humorada, como mi fin no es otro, que decir lo que siento en la materia; dele la forma que guste el leyente; que no particularizando no ofendo ni el ofender es carácter que profeso = Vendo gratis lo que escribo, quando otros cobran lo que pienzan, y del número de los que pienzan no me heriran sus saetas, y me indultasen lo que discurren = Vale.

El Licenciado Verídico Claro.

Licencia del Ordinario.

Se toman tan de ordinario las licencias para los asumptos de que trata este papelito que cada uno de por sí esta authorizado para concederlas segun la practica; y siendo esta quasi immemorial como las costumbres, es segunda naturaleza aquesta que tiene visos de ley para concederles la licencia que podria solicitarse.

Cornellá al creciente de la Luna de Diciembre de 1791.

El Conocimiento.

Aprobación

Nos el Licenciado Don Ingenuo Escarmentado Cathedratico de Prima, en la Universidad del Desengaño: Habiendo leido atentamento el papelito intitulado: *Sarrabal de la Ciudad de Barna para el año 1792:* que contiene la serie de Fiestas, Concurrencias, y otros sucesos que en el acontecen, le hallamos muy arreglado a las costumbres introducidas de unos años à esta parte; y tan favorable al Genio de los Solteros Vagantes, que se crian a medio pupilo; como benefico a aquellos y aquellas que estan baxo su ciudado por las ayudas que les facilitan en las cosas que necesitan mayor cabeza. Dado en el Café de Suares, a la hora de nona, que es lo mismo que de siesta.

Ingenuo Escarmentado.
Don Eximio Secretario.

Tassa

Siendo la libertad, o concurrencia, la que pone equidad en los precios, son tantos los Comerciantes que trafican en las primeras materias de esta obra que creo que la multitud ha llegado a embilecerlas: Comprela cada uno al precio que les tenga mas cuenta, bien que ahunque algunos cahen en ella, les tiene más cuenta el defenderse. Barcelona 33 del que viene y año que ha de venir.

El Imparcial.

Computo Cuerno = logico

Este presente año es =
De las Eras; desde que huvo trigo.
De la Creacion del mundo; desdel día despues de la nada.
De la muerte de los Bayles de pesseta; el Ventidos. Del Passeo de la Rambla; el Ventiquatro.
Del despotismo del Cortejo; el Treinta.
Numeros: Los mejores que salen en la Loteria, quando se aciertan.
Aureo numero: 30 libras el Doblon de a ocho.
Indiccion Catalana: la papeleta de 75 libras.

Fiestas movibles

Bayles de Carnaval; Bodas; Butifarras; Neulas; Dias de Santos; y Repentes pensados.

Tempossadas o Temporadas

Dos, en la Casa de las Comedias, Una de Invierno y otra de Verano.

Eclipses

Habra diferentes en los bolsillos de los Jugadores y Casas de mal gobierno: Unos visibles, y otros presumibles.

Entrada del Sol

En este particular no puedo hablar, ni decir cosa mas cierta sino que entrará cuando le diere la gana, si las puertas y ventanas estan abiertas y las nubes, o nieblas no se lo impiden = El Estio empezará siempre que haga calor = El Otoño y Primavera se conocerán quando los días estén muy templados = Finalmente en el Invierno experimentaremos más frio, nieves, escarchas, y aguas que en el verano; de lluvias, humedades resultaran muchos dolores: y ojala que fuesen estos de Contrición.

Juicio del Año

Es mucho empeño, pretender que el año tenga juicio, quando este es un genero que en el día no está en uso, porque no es moda. Son muchas las vezes que mis Estudios o tareas me han hecho ver las Estrellas en medio del día, y que casi me he visto Estrellado, porque todo lo que tienen de hembras, tienen de fallaces. Sin embargo, atendidas todas las circunstancias, sucederá en este año todo lo que Dios quisiere que lo mismo fué los passados, y acontecerá en los succesivos, tendremos una abundante cosecha de todo lo que huviere, especialmente de las legumbres sembradas en febrero, que sazonadas las tierras con las aguas del Carnaval lo resultados se hallaran en el Almacen de la Calle del Hospital, Casa del Paradiso, cuyos generos ahunque de illicito Comercio, y con la desventaga de poderse lograr, casi nunca de primera mano, es inevitable su consumo.

Ferias

Debe de entenderse por tales los cursos de las Procesiones, en el Octavario del Corpus, y Semana Santa: Fiestas Mayores: Comedias: Bayles: Novenarios: Passeos: Tertúlias: etc. En donde hay generos, que quando no se venden, se empeñan a carta de gracia. Gracias a los fundadores de tales obras pias.

Enero, tiene 31 días

Días

1 Función en Santa Maria del Mar; en donde a costa de mucho dinero, en la Fabrica del nuevo Altar mayor, se da una idea o prueba del mal gusto.
Quarto creciente a las tres de la tarde: Revuelto en la Iglesia de San Joseph, con la procession del Niño perdido.

¿No buscas niños Fabio?
por más que digas
los niños no se pierden
que son las niñas.
Y estas taymadas,
estan quando perdidas
mas bien halladas.

5 Al anochecer maytines de los SS. Reyes en el Pino.
6 Gran Fiesta en dicha Iglesia.
9 Luna llena, porqué no está vacía: Revuelto en dissenciones entre Suegras y Nueras.

Madre, llaman las Nueras
a algunas Suegras,
y pagaran un ojo
por no tenerlas.
Que el tratamiento,
lo usan las mas de ellas
por cumplimiento.

16 San Marcos: Gala grande con uniforme, ahunque sea disforme el numero de sus Cofadres.
17 San Antonio Abad.
Quartos menguantes en los bolsillos de los Petimetres que concurren a esta Feria, con motivo de los repetidos y expuestos encuentros.

Las mulas que advirtieres
más encintadas,
muerden, y tiran coces
por viciadas.
Ves con cuÿdado

que al ginete mas diestro
le han apeado.

20 San Sebastian. Feria en los Encantes, y lo dicho, dicho.

Aqui nos venden por nuevos
muebles que fueron usados;
¡ah! quantos conosco Yo,
que les sucedio otro tanto.

23 Luna llena a dos varas y tres quartos: Revuelto en Vi ... Entremetidos y maridos tontos.

Se entran por las casas
ciertos sugetos,
al principio humildes,
luego sobervios.
Y a los mas Amos
les llegan a mandarlos
a zapatazos.

24 Ntra. Sra. de la Paz: Es fiesta esta, que no se encuentra en las casas de poco dinero, y otras, por distinctos motivos.

Dezima

Quantas per menjar tortéll
empeñaren moltas cosas,
y ni hague de tan golosas
que fins vengueren la Pell;
com las moscas a la mel
acuden, y son molt pocas
las que del tortell las socas
arrancan, sens molt treball,
perque cavan tan avall,
que arriban fins a les mocas.

27 Tornaboda de San Sebastian.

30 Sta. Martina. Hay muchas de este nombre.

Quarto creciente de recelos entre Maridos y Cortejos, por insinuaciones de las Viejas que hay en muchas casas.

El cortejo que fuere
hombre entendido
con todos los de casa
vivirá unido.
Y con las Viejas,
es preciso que use
de muchas tretas.

31 San Pedro Nolasco: Concurrencia en la Merced, y Bajada de la Canonja.

Febrero, tiene 29 dias

1 Tornaboda de San Pablo. Ydem per Ydem.

2 La Purificación: A la enseñanza: Jueves de Compadres. Empiezan los Bayles.

Dezima

Un Compadre, a su Comadre
le pidio el tapon del queso,
y ella le dixo que eso
no podia por ser Compadre.
La hizo oficios de Padre,
tendiose ella a lo largo,
y al sacudirse del cargo
dixo con grande alegria,
dicen que no se podia,
mas se pudo sin embargo.

5 Sta. Agueda: Esta Santa tiene muchos devotos, por frutos, que en Cathaluña son mas comunes que en Castilla.

Luna llena de maldiciones, entre Banqueros y Apuestas.

Unos juegan por gusto,
y otros por vicio;
mas pocos los que medran
en este oficio.
Y assi los vemos,
a los mas aplicados
andan en cueros.

9 Sta. Polonia: Tiene muchos Cofadres: Jueves de Comadres. Van tomando incremento los Bayles y las primeras materias.

12 Santa. Eulalia. Fiesta grande en Sarria, con Concurrencia.

Decima

Aquest lloch que en altre temps,
lo miraban com a farda,
perque a punta de Albarda
son effecte exa de fems;
ha arribat a tals extrems
ques la delicia del pla,
y ahont no hi solia aná
sino tot desauciat
ara per sa amenitat
pert la salut, qui hi va sá.

15 Quarto menguante en Escorpion, con nubes, y nieblas que se dissipan en los Cafés, donde se hace dissecacion y anathomia de muchas calaveras.

16 Jueves lardero: Cocas ab llart y Cassola.

Decima

Abuÿ las cocas ab llart
ques menjan a cremadent
alborotan lo jovent,
(qui sen pogues fer un fart?)
Si un home pagant la part
que li toca, per son torn
pugues traure l'nas al born
veuria homens tan monas,
que per dar gust a las donas,
portan la cassola al forn.

19 Domingo de Carnaval. El tabardillo de los Bayles esta en su punto; por cuyo motivo se dicen las siguientes

Decimas

Fan sarau los Caballers
que no hi entran los Marxans,
mes estos son tan bajans
quels convidan ¡quin exces!
Fantne ball, los sabaters,
y aqui lo ballar es fort.
Tambe hi ha algun sarau d'hort,
de ahont ixen mil concertas
perque hi ha ammetllas cubertas,
capaces de trenta un mort.
Las Vellas en los racons,
despues que ab gran gentileza,
al misteri de la presa
han fet sas devocions;
son un orga de rahons
parlant de parts, y criadas,
si son llestas, o pausadas,
de que si vé a deduir,
que sols venen a tenir,
las cadires ocupadas.
Los Vells al veurer ballar
la filla, neta, o la Jova,
solen dir, desdel alçova,
¡la Noya que bé queu fá!
Despues solen pregunta,
¿Juan digas, quina hora es?
y encara que sias las tres
los diuhen que es mitja nit,
perque no aniran al llit,
mobles que estan per demés.
Donzella, Viuda y Casada,

cada qual ab sa parella
te penjantne de la orella,
lo corteytg, per arracada
causa zelos la mirada,
hi ha disputas y quimeras;
los uns renyeyxen de veras,
los altres per compliment,
y lo Marit ques pacient
es sols, qui no parteyx peras.

20 San Leon. No es tan fiero como lo pintan.
21 Ultimo dia de Carnaval. La mayor parte de los ayunos en esta noche, sirven para sufragio del Alma de Selim Sultan Soliman.

22 Miercoles de Ceniza. La de los Frayles de la Merced es la que tiene mas fama, pues como visten de blanco, se esmeran mas en las legias.
♓ Luna llena en Piscis, si los Conventos, segun costumbre, no arrastran con ellos, dexando para los Pobres, la sola de comerlos: Empieza la concurrencia en la Pescateria.

A que se acabia lo dia
estan moltas esperant,
van a la Pescateria
compran peix y venent carn.

23 Sta. Margarita: Concurrencia en Valldonzella. Este nombre se va acabando por resolucion.
24 San Modesto: Apenas hay noticia de este Santo.
26 Primer Domingo de Quaresma: Empieza la concurrencia en la Rambla para ensanchar los corazones angustiados con la mission de Sta. Monica, que de algunos años a esta parte, es la mas concurrida.
En este dia se dan al Público las conquistas hechas en las Carnestolendas. Se ven retirados con sus honores a muchos individuos que ahun estaban de buen servicio, pero passado el primer golpe variarán, y todos quedaran contentos; por que todo buen Cortejo tiene parte de Judio, pues no se le conoce domicilio fixo.

29 San Segundo: Muchos maridos quisieran tener con propriedad, este nombre.
☽ Quarto creciente a palmos en algunos de los craneos mas conocidos: Revuelto en pessetas y tontos de conveniencias.

Unos compran anteojo
de larga vista,
y a otros tiene cuenta
el no ver pisca,
y assi hay algunos,
que les luce el pellejo
con sus descuydos.

Marzo, tiene 31 dias

1 El Santo Angel de la Guarda. Concurrencia en la Muralla.
8 Luna llena a las trece y ventitres minutos en Virgo:
♍ (es error de la Ymprenta).

Es el signo de Virgo
por mi tan raro,
que ahunque quiera no puedo
el explicarlo.
Y no me atrevo
decir, de este Planeta
ya los effectos.

18 Empieza el Novenario de San Josef; en que por muchos que sean los devotos, son muchos mas los Concurrentes.
19 El Santo Patriarca: A quien, al mismo tiempo de pedirle algunas gracias, no se perdonan los medios de conseguirlas.
23 Viernes de Dolores de los Hombres, en que no dexan de tener mucha parte las mugeres.
25 La Anunciacion de Ntra. Sra. y el Buen Ladron: Yo los conosco famosos y sin riesgo.
30 Viernes de Dolores de las Mugeres, en que no tien poca parte los Hombres.
☽ Quarto creciente a tres canas y tres palmos: Revuelto en Modistas, Estofadores, Cortejos esplendidos, y Maridos mentecatos.

Decima

La tienda mas afamada
mas rica y mas opulenta,
tuvo al principio de venta
solos polvos y pomada.
En el dia esta equipada
de cintas, de tafetanes,
de blondas, gazas, ruanes,
y somos tan majaderos
que llenamos de dineros
a estos quatro truanes.

Abril, tiene 30 dias

1 Domingo de Ramos. Empiezan las Procesiones, y hay mas pasos y misterios fuera de ellas, que los que en si encierran. Lo mismo acontece en las de Jueves, y Viernes Santo, dias en que no dexa de haver mucho que notar y se omite por modestia.
En esta semmana hay particular concurrencia en la Cathedral, con el motivo que explica la siguiente

Decima

Al alsar la Vera = Creu
(y no per devocio)
acud gran generacio
a la Yglesia de la Seu.
No hi falta cap Cirineu
cada qual ab sa parella,

no vull dir lo ell i ella
ja me entens, ab lo sobros,
que ayxo de anar ab lo Espos,
era en temps de Berenguella.

2 San Francisco de Paula. Charitas: No dexa de haberla; ahunque mal entendida y peor practicada.

7 Sabado Santo: Procesion de los Enamorados. Es Cofadria que ahunque celebra varias fiestas, no son publicas, ahunque por sus effectos no se ocultan. En esta Procesion van unas Muchachas a titulo de Donzellas = En este dia, por una costumbre inmemorial, se aumenta el numero de corderos, en la Plaza de Palacio y otros parages.

Luna llena: Revuelto en monas y alegrias; pues en tocando Aleluya, se olvidan los cumplimientos de la seriedad del tiempo passado, y se buelve a las llanezas suspendidas, pero no derogadas.

8 Domingo de Pasqua: En cuyos tres dias, hay mucha concurrencia en el theatro, casas de Campo, Fondas, Becos, etc.

23 San Jorge: Mata la Araña. A la Diputacion.

25 Otro San Marcos; Pues uno solo no basta para tan crecido numero de Cofadres de todas las Gerarquias.

28 San Prudencio: Murio de Muger para muchos, segun lo poco que le conocen.

29 San Pedro Martir: Fiesta en su Hermita y de Regreso a las Corts, sitio pequeño segun el numero que debrian estar en ellas.

30 Quarto creciente: Revuelto, a dos dedos, y medio, en tortilla de Hombres embidiosos, necios, y engreido.

Mayo, tiene 31 dias

3 La Ynvencion de la Santa Cruz: Muchos celebran perder las suyas: Fiesta de los matrimonios de: Deu ajudará.

Sin Cruz no hay gloria alguna,
no con Cruz eterno llanto,
Virtud y Cruz van a la una,
no hay Cruz que no tenga Santo,
ni Santo sin Cruz alguna.

6 Luna llena: A quatro canas y un palmo: Revuelto de dissenciones de amas y criadas de confianza.

Not fies de la criada,
y del contrari esta certa,
que en la millor ocasio
terra roja descuberta.

20 San Baudilio: Abogado de los pobres quebrados y Fiesta mayor en Sant Boy.

Decima

Hoy se celebra en San Boy
la fiesta del Abogado
de todo pobre quebrado
y yo por decir estoy
que el consulado es quien hoy
debe la fiesta pagar,
pues en llegando a juntar
del Comercio los quebrados,
tendrá caudales sobrados,
conque el gasto costear.

22 Santa Rita: Hay un lucido Novenario: Algún dia tenia esta Santa, mas devotos; pero desde que se ha admitido a Comercio la facilidad y prohibido la quincalla de los impossibles, apenas hay memoria de ella.

Quarto creciente, a las tres y cinco minutos de la tarde. Lluvia copiosa de Hombres majaderos y fantasticos, que olvidados de lo que eran ayer, nos lo hacen acordar con sus procedimientos.

Junio, tiene 30 dias

2 San Segundo Mr.: Muchos segundos hay martires y confessores.

7 Corpus Christi.

Decima

Es la fira general
lo Corpus en Barcelona
perque no hi queda miñona
que nos presentia venal:
Van derramantne la sal
posadas de volta, y mitja,
y ab vuit dias de ferritja
que duran estos mercats
quedan los pobres Gojats
mes correguts que una mitja.

12 Empieza el Novenario de S. Antonio de Padua, y la concurrencia en la muralla del mar: El Novenario se finaliza con una Procession en que vá un plantel de Fraylecillos, al cuydado de los Padres.

13 San Antonio de Padua, Abogado de lo perdido: Mucho tiene que hacer este Santo por no ser pocas las cosas que estan a su cargo.

14 Luna llena a las tres y media de la tarde: Revuelto entre Casamenteros, Padres majaderos y muchachas enamoradas: Procession en San Pedro ede la Octava del Corpus, a las ocho de la mañana.

Decima

La professó de Sant Pere
de totas es la millor,
pues las bassas (que primor!)
forman una primavera:
Tot fabricant-se esmera
en lluirse, ab tot esfors,
que viveza en los colors!
que moscas!
es cosa braba
y si a algu li cau la baba
no hi faltan no mocadors.

24 San Juan Bautista: Feria en que los muchachos empiezan a rompernos la cabeza con sus silvatos.

En estos carrers estrets
al arribar cap al tart
se solen proba ls'xiulets
que en la fira se han comprat.

29 San Pedro: Otra feria por el mismo estilo.

Quinas miñonas tan sanas
en est barri trobaras,
aquell deyx, aquel garvas,
aquells culets de indianas,
que diuhen dilluns, dimars
¿Not obran xarrich las ganas?

Julio, tiene 31 dias

1 San Casto: Apenas conosco uno, de este nombre.
2 El Beato Miquel de los Santos: Concurrencia en la trinidad.
10 San Christoval. Quarto menguante; Revuelto en agua, cossi de pomas, en el Regomí, Cadena, Feria, etc.

Decima

Yo sé certa Menestrala
que a aquesta fira vingué,
ahont la esperava, un que,
era ploma de capdala;
Ell al instant la regala
de un xiulet, y un hermos vano;
diu ella al marit, Fulano
ja me he vingut de firá;
y ell respon: Quem vols pintá
a mi, San Cristofol nano?

15 Empieza el Novenario de N.S. del Carmen; con cuyo motivo hay en dicha Yglesia mañana y tarde mucha concurrencia.
16 El triunfo de la Sta. Cruz: Quando la Cruz no fue triunfo?. N.S. del Carmen: Feria.

Decima

Esta es Fira general
ahont se troban a montons
miñones com uns matons,
sobretot las del Rabal:
Aquestas si que tenen sal,
bona cara, millor cos,
son un ramellet de flors,
y per lo molt que trafegan,
son fortas y axis se tregan
lo trasero, ab un tarros.

22 Sta. Magdalena: Otra causa para los mismos effectos.
25 San Jayme: Feria.

Quantas ni ha en esta fira
que a lo ques veu, tenen trassa,
de serne de tot bon cor,
Sant Jaume, i la carabassa.

26 Santa Anna: Ydem.

Si acaso algun lisongero
te regala, aceptalo:
para dar, llamate andana,
pero para tomar no,
no quedes como quedó
la criada de Santa Anna.

Agosto, tiene 31 dias

2 N.S. de los Angeles. Luna Llena: Revuelto en Hombres y Mugeres que van a darse un verde, en los Conventos Franciscanos a poca costa.
4 Santo Domingo: Feria de Cantaros y Agua: Esta la costean los Frayles, por effecto de su garvosidad.
5 N.S. de las Nieves: Fiestas que pagan generalmente las hermosas.
7 San Cayetano y S. Alberto: Preludio de Feria en dichas Yglesias, que quedan en amago.
12 Santa Clara: Abogada del Chocolate...
31 San Ramon Nonat. Quarto creciente: A las diez de la mañana, Revuelto en Preñadas de adobo que concurren a la Merced, causando envidia a muchas, porque: Carrega que plau, no pesa.

Setiembre, tiene 30 dias

1 Sant Llop: Qui lo agafa es seu.
7 Empieza el Novenario de la Perla de Cathaluña Ntra. Sra. de Montserrate, junto a la Pescateria.

Una Mora me enamora,
sin ser Mora de nacion,
solo es Mora porque mora
dentro de mi corazón.

8 La Natividad de N. Sra.: Fiesta en dicha Yglesia.

Virgen, lo que mas te abona
es haver concebido
sin saberlo tu marido
y por tercercera Persona.

9 Quarto menguante: En los bolsillos de los Jugadores, y maridos cuyas mugeres mantienen cortejos pobres de solemnidad, para hallarlos de buen uso.
16 San Cornelio: ¿Jesus, y que Santo?.
23 Santa Tecla: Muchos las tocan por aficion: empieza el Novenario de la Merced.
24 N. Sra. de la Merced: Concurrencia general en dicha Yglesia, que es la Patrona de las Pitimetres.
Luna llena: a las tres y media de la Noche, agua en el vino de las tabernas; y falta de peso en las balanzas de Cortantes, Pescadoras, Revendedoras, y todo genero de tratantes.
28 El Beato Simon de Rojas: Concurrencia en la trinidad. Sufraganea de la Merced.
29 San Miguel: Fiesta en Sarria de Butifarras frescas.

Si abuy vents en aquest lloch,
trobarás, si be ho repararas
que aqui donan Butifarras
a aquell que no mata Porch.

Octubre, tiene 31 dias

4 San Francisco de Assis: Concurrencia en dicha Yglesia. Octavo de Luna al anochecer: Revuelto en azafaifas (o jinjols) maldiciones de los aprendizes y otros, por empezar las velas.
6 San Bruno: De este Santo se hace particular commemoración en las Fondas, Becos, y en las demas diversiones.
18 San Lucas: Dia de Gala con Uniforme.
Luna llena; porque no esta vacia: Revuelto en Bodas, Cornu = copias, Maridos, Cortejos, etc.
21 Santa Ursula y las Once Mil Virgines; Quando nos volveremos a ver en este espejo?.
25 San Crispin y Crispiniano: Fiesta que costea la Gente de Forma y celebran a todo Punto.
28 San Simon y Judas: Es impossible que no haya muchos de estos ultimos, segun lo que ha progressado la cosecha de los besos.

Noviembre, tiene 30 dias

1 Todos los Santos.
Quarto creciente en Pitimetres: Revuelto en Cafes, Panallets, Castañas, malvasia, Ayres pestiferos nacidos de los Paises bajos, que apestaran la circunferencia. En esta tarde mucha concurrencia de Gentes en el Hospital, donde piden limosna muchos Hijos a sus Padres sin conocerlos.

Ahunque en pedir son prolijos
estos niños e impertinentes,
no los ultrajes y afrentes,
porque tal vez son tus Hijos.

Al pasar por la Convalecencia.

Decima

Aqui Don Francisco Estoitx
gran tocador de Bandola
vingue a veure una Mussola
que algun temps, li feya goitx,
ell era un poch boquiroytx,
atormentabanlo las moscas,

y estantne mitx a las foscas
al aprersarlin la ma,
li diu: nos faltara pa:
y ella respon: ni a tu crostas.

2 La Conmemoracion de los Difuntos: Por la tarde concurrencia al Campo Santo, y Versalles de los Frayles de Jesus, a ver los quadros de la peste.

Yo quisiera preguntar
si esta peste ya passó,
porque algunos veo Yo,
que me suelen apestar.

4 San Carlos: Gran fiesta del teatro.
12 Lo mismo.
21 A la Enseñanza.

Luna llena a todas horas: De muchachas assi encerradas, como sueltas que quisieran variar de estado, aunque no llevaran otra palma que la del cumplimiento de su antojo.

24 San Juan de la Cruz: Muchos la llevan sin ser Juanes.

Diciembre, tiene 31 dias

4 Santa Barbara: Muchos no se acuerdan de ella sino cuando truena.

7 Quarto creciente; En Bayles, Neuladas, malvasia, Granatxa, y otros preludios que anuncian el Carnaval; y van disponiendo los animos de Padres raros, Suegros impertinentes, y Maridos recelosos.

8 La Concepcion: Octavario concurrido en la Yglesia Cathedral.

Decima

Per lo comú las miñonas
tenen gran devoció
a tota Concepcio
pues aspiran a ser Donas.
Es un famer de llimonas
de aquest altar, la fachada,
y no es del tot errada
aquesta rara invenció,
pues pera tanta caló,
que millor que llimonada?

13 Santa Lucia: Fiesta de los Vistas de Aduanas; y otros por distinchto estilo: Feria en la Cathedral.

Marido que gana un real,
y la Muger gana treinta;
el no caer en la cuenta,
por Dios que me huele mal.

18 N. S. de la Esperanza: Fiesta de los Corredores de Cambio, que la celebran en Sta. Maria del Mar: y aunque el numero no debe pasar de Quarenta, hay muchos y muchas de supernumerarios; porque es tan grande el trafico, que ahun no pueden dar el abasto.

21 Sto. Thomas: Ver y creher. Estamos en un tiempo enque se crehe ahun, lo que no se vé, porque por los antecedentes se presume.

Luna nueva sin estrenar: Revuelto en Porchs, Pavos, Gallos, Pollas, Gallinas, Pollos, Capones, Frutas, Farciment, y demas conque se alborotan los muchachos en esta Feria:

Allarga Payrot la bossa
y llueyxne lo censal;
qui per Pasqua es Para = bé,
ara ha de ser Para = Gall.

24 Maitines al Palau, Cathedral, etc.
25 Galldindi, Farciment, Escaldums, Torrons, Neulas, etc.
28 Los Stos. Ynnocentes: Fiesta de los Maridos Muertos, en manos de los Herodes Cortejos.
31 Maytines de Gala en Santa Maria del Mar, y a la vuelta se sacan los anyos o cortejos por suerte; y Yo creo que ellos son los que los hacen a las que les cayo, ser usufructuarios de sus Companyeros, dexando obrar las segundas causas.

FIN

Butifarras son trumfos

Nota

El Autor de este Papelillo: El P. P. P. de C. C. R. R. M. M. al mismo tiempo de estarle haciendo, leia en los corazones de los sugetos ante quienes habia de leerse, sus expressiones al ohirle; baxo cuyo supuesto, empezó desde aquel instante, a agradecer, las buenas ausencias de muchos, y a desentenderse de las dentelladas de otros.

Comentari d'un manuscrit inèdit, conservat a l'Arxiu Històric de l'Hospital de Sant Jaume i Santa Magdalena, crònica anònima, i sense completar, de l'acte de la Proclamació a Mataró del rei Carles Tercer i dels festeigs que per disposició governativa s'hi celebraren, el dia 30 de setembre del l'any 1759.

LA PROCLAMACIÓ DEL REI CARLES III A MATARÓ

A partir del regnat de Lluís 1er., fill i successor de Felip Vè., estava ordenat que en les principals ciutats del regne es fes la proclamació dels nous monarques. Entre aquestes ciutats s'hi comptava Mataró. A més del text de la crònica que relata aquest acte, per a completar alguna dada i verificar i aclarir els fets relatats, hem consultat a l'Arxiu Municipal el volum *Manuales de los años 1759-1760 de acuerdos otorgados por el Muy Iltre. Ayuntamiento de la Ciudad de Mataró*, sessions celebrades els dies 10, 14, 24, 26 i 30 de setembre i 1 d'octubre de 1759.

A través dels acords de l'Ajuntament es pot tenir una imatge més real, despullada dels parracs i del cúmul d'adjectius i exageracions pròpies de l'època, dels quals està farcida la crònica de referència, fins al punt que un hom no sap si el cronista narra uns fets o unes imatges fantàstiques, en molts paràgrafs, que no tenen res a veure amb la realitat. D'acord, doncs, amb aquesta intenció veurem què diu el llibre d'acords municipals.

En l'acta de la sessió del dia 10 de setembre de 1759, presidida pels Sr. Lluís Vidal, Alcalde Major i Tinent de Corregidor de la Ciutat (pensem que el president per dret era precisament el Corregidor i Governador de la Ciutat, en aquelles dates Don Oroncio Betrela de Andrade) es diu que en vista de les reials cartes que ha rebut l'Ajuntament de S.M. la Reina Mare, datades en "El Buen Retiro" el 26 d'agost passat, (observem que ja han transcorregut quinze dies) amb les quals s'ha dignat participar, en una, la fatal pèrdua i mort del rei Don Ferran VIè., a fi de què s'observi el dol i es celebrin les exèquies acostumades, i l'altra, perquè havent-lo succeït en aquests regnes el Rei i Senyor Don Carles Tercer, el seu estimat fill, en nom del qual és Governadora dels regnes, per disposició del difunt rei Don Ferran, s'alcin els Penons i es proclami per rei en les ciutats i viles en què s'acostuma, manant s'executi amb la major rapidesa, encara que no s'hagin celebrat les exèquies funeràries per l'esmentat rei difunt Don Ferran, i s'acorda donar compliment a tot el que ordena S.M. la Reina Mare. I que se li contesti amb dues cartes, la primera donant-li el condol per la mort de Don Ferran, pel qual es celebraran les exèquies acostumades, i pel qual ja s'han fet ostensibles els senyals de dol corresponents, i amb l'altra, indicant que es farà molt aviat l'acte de Proclamació i Alçament del Reial Penó en nom de S.M. el Rei i Senyor Don Carles III, a més de donar-li l'enhorabona pel seu nomenament de Governadora i rendint-li els deguts obsequis i fidel vassallatge. Seguidament s'acorda de prendre les providències necessàries per a executar, tal com s'ordena, l'acte de la proclamació, immediatament després d'haver-se realitzat a Barcelona, i d'elegir i comissionar al Magnífic Sr. Llorenç Vendrell, regidor, per a portar a terme les diligències necessàries.

En la següent acta, la del dia 12, o sigui dos dies després, es diu que en els actes de Proclamació dels Reis és costum d'encarregar els envelats i ornamentació dels carrers a les Confraries i Gremis, i per això s'acorda avisar els Prohoms i administradors de les Confraries i Gremis de la ciutat perquè el dia 14, el divendres següent, compareguin a la Casa de l'Ajuntament a fi de comunicar-los-ho, indicant, a més a més, que tot el que puguin fer pel major lluïment en la instal.lació dels envelats i ornamentació dels carrers constituirà un grat servei al Rei; se'ls donarà tot per escrit.

En la sessió de dos dies més tard, o sigui el dia 14, l'Ajuntament acorda entregar als Gremis i Confraries una relació dels Carrers a agençar, in-

dicant concretament els trams que correspondran a cada Confraria o Gremi, començant per la Confraria de Sant Elm, dels mariners, als quals se'ls assigna el tros de la Riera, comprès entre la cantonada del carrer de Sant Josep i del carrer d'en Palau, fins a la cantonada del carrer de Barcelona, i tot el Portal de Barcelona. Segueix la Confraria de Santa Anna, dels jornalers, als quals se'ls assigna tot el carrer de Barcelona i la seva placeta fins a la cantonada de "Les Penyes, i tota la font que es troba allà". A la de Sant Antoni i Sant Eloi de ferrers, armers i altres oficis agregats, el tros de tot el carrer dit de "Les Penyes", Plaça de Sant Cristòfor i carrer de Sta. Maria, fins a la cantonada de la font de la Plaça Gran i el seu front de l'altra part de carrer. Al Gremi de l'Art de la Seda, el tros de tota la Plaça Gran, carrer de Santa Maria fins a la cantonada de les cases anomenades de Palau o "del Plevà", que donen a la Placeta de Santa Maria, i la del Beneficiat de Sant Esteve, que dóna al cementiri de la Parròquia. A la Confraria de l'Àngel Custodi, de sastres, la Plaça de Santa Maria i la seva font, i carrer de Sant Francesc d'Assís fins a la Casa del Delme, i la font que li correspon a l'altra part del carrer, que "és la casa d'en Coll sabater". A la Confraria de Sant Marc i Santa Llúcia de sabaters, des de la Casa del Delme i casa d'en Coll fins el Portal de Valldeix inclusiu. A la Confraria de Sant Joan Baptista, dels fusters, boters i altres oficis agregats, el tros de carrer de Bonaire comprès entre les cantonades dels carrers de Sant Francesc i Sant Pere més Alt, i el seu front de l'altra part del carrer de Bonaire. Al Gremi de paletes, des de l'esmentada cantonada i el seu front, fins a les del mateix carrer que donen a la Riera. Al Gremi de teixidors de lli "el veí, que és on hi ha la porta de la Caserna de la tropa, fins a les cantonades de les cases de Llauder, i d'aquestes al final". Al Gremi de soquers la Riera, des de les cantonades dels carrers de Bonaire i d'Argentona "fins a la Casa del Coral", i de la cantonada del carrer Nou i les seves immediacions. A la confraria de Sant Pere, dels pescadors, des de la cantonada del carrer Nou i de la Casa del Coral inclusiu, fins a la cantonada del Carreró, i del carrer de Sant Josep i "Sant Crist de la Casa Arnau".

El redactat de la nota entregada als administradors i prohoms dels Gremis i Confraries deia: *"La Cofradía o Gremio de ... ... de esta ciudad deberà entoldar por la Proclamación de nuestro Católico Monarca, el Señor Don Carlos tercero, para el día que se les avisarà, que serà en breve, el lienzo de la calle de ... ... Mataró y Septiembre 14 de 1759. De orden del dicho Muy Iltre. Ayuntamiento: Joseph Simon y Riera, su escribano."*

A continuació, l'acta de la sessió diu, que faltant a la ciutat diverses coses molt necessàries, tant per a l'ornamentació del frontis de l'Ajuntament, com per al vestuari dels individus Regidors i altres concernents a la règia funció de la Proclamació, s'acorda comissionar el regidor Sr. Llorenç Vendrell perquè es desplaci a Barcelona per a buscar el vestuari dels regidors, que consistirà en "casaca i calçons de *paño de sedán*, negre, el forro de la casaca de tafetà blanc, la gira i la jupa de flama blanca, capell amb galó i botó de plata i mitges de seda negra", i a més per a prevenir tot el que sigui necessari, ja sigui comprant-ho, o bé llogant-ho, segons convingui, a fi de poder conseguir-ho el més aviat possible, i afegeix l'acta: *pagándosele los días que ocupare para ello de dineros del común, conformándose con la tasación que se hizo por el Real y Supremo Consejo de Castilla para la Proclamación del Rey Sr. Don Fernando Sexto, respecto que, para la tasación del presente gasto, habiéndose de hacer pronto dicha real función, como manda S.M. la Reyna madre y Ntra. Sra., no queda tiempo para acudir al mismo Consejo."*

És de notar que en els tretze anys que van des de la coronació de Ferran VI a la de Carles III, pel que es desprèn de l'acta acabada de transcriure, el poder adquisitiu de la moneda no havia tingut minva, ja que es podia considerar normal esmerçar el mateix pressupost en les despeses.

Seguint la consulta de les actes, en la del dia vint-i-quatre, es fixa el dia trenta de setembre, a les quatre de la tarda, per a celebrar l'acte de la Proclamació i concreta que es doni avís als Prohoms i Administradors dels Gremis i Confraries perquè tinguin aparellats els envelats i ornats els carrers i places d'acord amb el que se'ls ha assenyalat en les notes entregades. Així mateix, s'acorda que es passi avís, amb esqueles impreses, als cavallers que gaudeixen de Privilegi Militar Reial i als capellans, preveres residents, perquè es serveixin assistir en el referit dia, a l'acte de la Proclamació, al cadafalc, que per aquest fi s'ha instal.lat a la Plaça Gran, a més del destinat per a celebrar el dit acte de Proclamació. I una altra esquela especial al Reverend Sr. Rector de la Parròquia, expressant en la mateixa que, el dilluns immediat a la Proclamació, a les cinc de la tarda, es cantarà per la Capella de la Parròquia, un solemne Te Deum d'acció de gràcies per la Proclamació de la Majestat del Rei Carles III.

En l'acta següent, la del dia vint-i-sis de setembre, es diu: *"Respeto de haberse acordado en el día veinticuatro de este mes el acto de la Proclamación para el día domingo, treinta de éste mes, y debiéndose advertir al pueblo de este tan*

solemne acto: Ha acordado el Ayuntamiento suplicar al Muy Iltre Sr. Corregidor y Gobernador de esta ciudad, que mande publicar el pregón que se estila para semejantes actos de Proclamación, cuyo tenor es el siguiente: Don Oroncio Betrela de Andrade, Brigadier de los Reales Ejércitos de du Magestad, su Corregidor, Gobernador, Comandante militar y Subdelegado de esta ciudad y Partido de Mataró. Habiendo con Real carta-orden de su Magestad la Reina Madre, Ntra. Sra. y Gobernadora de estos Reinos, de fecha veintiocho de agosto próximo pasado, sido servido mandar al Ayuntamiento el que habiendo sucedido en estos Reinos el Rey Sr. Dn. Carlos tercero, su muy caro y amado hijo, por fallecmiento del Rey Don Fernando sexto, que esté en gloria, se ejecute su proclamación y se levante en su real nombre los Pendones en esta Ciudad haciéndoles las demás ceremonias que en semejantes casos se han acostumbrado. Y habiendo acordado el Muy Iltre. Ayuntamiento hacer este acto de proclamación en esta ciudad el dia domingo próximo venidero que contaremos treinta de Septiembre, con el mayor lucimiento que sea practicable en crèdito del celo, amor y fidelidad que deben sus moradores manifestar a su Magestad. Por tanto, en consecuencia de lo acordado por el Muy Iltre. Ayuntamiento el día de hoy veinte y seis del corriente mes ORDENO Y MANDO a todos los vecinos de esta ciudad que a las ocho horas de la mañana del dicho dia domingo de este mes tengan adornadas las calles y entapizados los frontispicios de sus casas, en las Plazas y calles donde deba ejecutarse el acto de la Proclamación y por donde debe transitar el Real Pendón de su Magestad que serán las siguientes: —Aquí consten els carrers del trajecte que ja hem vist abans— *componiéndolo todo con la mayor decencia y lucimiento, de manera que no quede frontispicio alguno que no esté decentemente colgado, ni calle que no sea limpia. Que la noche del dicho dia domingo, treinta de este mes y las consecutivas, desde el toque de las primeras oraciones hasta las nueve y media haya de poner y póngan públicas luminarias en toda la ciudad y sus arrabales, sin excusarse nadie, por pedirlo así tan regia función. Y prevengo a los moradores y Gremios que se dará de contado por el Muy Iltre. Ayuntamiento un competente premio al que con más lucimiento compusiera el frontispicio de su casa o algo de su distrito, pero los que sean renuentes en cumplir incurrirán en la pena de diez libras, y con la misma se prohibe el que mientras se hiciere la proclamación, y hasta tocadas las primeras oraciones, persona alguna en plaza, casa o calle dispare tiro, trueno, cohete ni otro género de fuego, como también a cualquier persona que perturbara a los que compusieren el dicho curso, así con tapices, como con otro adorno y tocara aquello, así como por descomponerlos como por cualquier otro motivo.*
Y para que venga en noticia de todos y nadie pueda alegar ignorancia mando publicar este Pregón en los parajes acostumbrados de esta ciudad."

Hem transcrit literalment aquest ban, sense traduir-lo al català, perquè és la clau per a conèixer l'autenticitat de l'estat d'ànim del poble, segons veurem en la descripció que vindrà feta per l'ànonim cronista en el document objecte del present estudi, en el qual veurem una tal quantitat de termes encomiàstics i de fervor popular envers el nou rei, que fa pensar en un propòsit deliberat de propaganda i triomfalisme. Hem de pensar que, encara que ja fa quaranta-quatre anys del Decret de Nova Planta i pocs més de l'any que Mataró es bolcà per a retre homenatge a la princesa Isabel Cristina de Brunswic, com a futura consort de l'Arxiduc Carles d'Àustria, pretendent a la Corona d'Espanya contra Felip d'Anjou, les mesures humiliants, restrictives de llibertats i vexatòries per al poble català, forçosament devien persistir, altrament no hauria tingut sentit publicar un ban amb tantes prevencions coercitives, com les esmentades en el text transcrit.

I per fi vé l'acta de l'Ajuntament que dóna fe de l'Acte de Proclamació, amb la signatura del Secretari i dos testimonis, realitzat en l'anomenada Aula Capitular de l'Ajuntament amb assistència de tots els Srs. Regidors, Josep de Carles, Josep d'Arnau, Dr. Salvador Reniu i Padró, Sr. Llorenç Vendrell, Dr. Antoni Spona, Sr. Josep Matheu i Corbera, Joan Antoni Andreu i del Regidor Sr. Salvador Palau, el qual encara que present a l'Aula Capitular, expressa que no pogué formar part de la comitiva pel dolor de gota que patia, que l'impedia poder muntar a cavall. Tots presidits pel Molt Il.ltre. Sr. D. Oroncio Betrela de Andrade, Brigadier dels Reials Exèrcits de S.M. i el seu Corregiment i Governador d'aquesta mateixa ciutat.

La descripció oficial diu: *"Y en su ejecución, estando en pié los dichos Sres. Regidores, el referido Sr. Corregidor teniendo en su mano derecha el Real Pendón ha requerido en alta voz a mi Joseph Simón y Riera escribano y Secretario, por su Magestad, del mismo Ayuntamiento, que le diese testimonio, como en nombre de la ciudad de Mataró entregar al Sr. Regidor Dr. Joseph de Carles, Decano del citado Ayuntamiento el Real Pendón para que le levantase por el Rey Ntro. Sr. Don Carlos Tercero (que Dios guarde). Y habiéndolo el dicho Don Joseph de Carles, Decano, aceptado en la más respetuosa veneración, dijo estaba pronto en ejecutarlo así. Y puesto en medio del*

referido Sr. Corregidor Antiquior Joseph de Arnau se empezó el curso de dicha Proclamación, saliendo de las casas del dicho Ayuntamiento montados con caballos por su turno de dos en dos Regidores, precedidos por un cuerpo de Dragones montados con la música de su Regimiento, y la de la Ciudad, y de los Maceros del mismo Ayuntamiento, con dos Reyes de Armas inmediatos y delante del Real Pendón y, detrás de éste, seguido del Secretario y escribano el Mayordomo de Propios Joseph Campllonch y el Credenciero Buenaventura Catalá y Mas (no habiendo podido asistir el Contador Juan Pablo Gibert por su paralitiquez) y de otro Cuerpo de Dragones que cerraba este concurso. Y en este orden puestos se encaminaron pasando por la Riera, calle de Barcelona... ".

I ara, abans de comentar i de transcriure alguns fragments de la crònica estudiada, ja que no és possible de fer-ne la transcripció íntegra degut a la seva extensió, hem de dir que per la selecció ens hem cenyit a uns criteris orientats a posar en relleu, a més dels fets característics de l'acció narrada que posseeixen algun interès històric, aquells passatges en els quals es dóna constància de l'estructura urbana i noms dels carrers i places, gairebé tots persistents avui amb idèntic nom, així com també aquells que fan referència a les fonts públiques i edificis desapareguts, a més de qualsevol detall que constitueixi una informació històrica. També aquells fragments de la prosa que resulten un exponent de l'estil i mentalitat del cronista, i segurament d'algun sector de l'alta societat mataronina d'aquella època.

Prèviament farem, tanmateix, algunes consideracions sobre el text en general, constatant que és escrit en un estil literari predominantment barroc, en el que es destaca una manca de claredat en la descripció dels fets, per l'abundància d'adjectius i l'ampulositat retòrica dels passatges. Encara que, presumiblement, sigui feta per un mataroní, les frases i adjectius empleats són expressions que ni en la seva versió catalana no han estat usuals al nostre país, com són el descriure *el garbo, la bizarría, la donosura* i altres per l'estil, que usa en descriure els gestos més trivials de les autoritats o posar de relleu el seu capteniment en l'acte de la Proclamació. Indiscutiblement, la influència versallesca de l'aristocràcia, que en aquell temps donava tanta importància al més petit dels gestos cortesans, també hi devia influir.

Així mateix observem entatxonats amb profusió, els mots *lealtad* i *fidelidad* dedicats al nou monarca, sovint usats per a interpretar els sentiments que, a través de les manifestacions i crits, expressava el poble. Tot això ens fa sospitar l'existència d'un propòsit de fer-ho destacar, per tal de dissipar qualsevol sospita de resistència que pogués molestar les autoritats superiors. I no és impossible que la crònica en qüestió anés destinada a acompanyar algun informe destinat a l'Intendent General, o Capità General del Principat, i convenia quedar bé.

Per altra banda, destaca en l'estil literari de la crònica la copiosa al.lusió a figures i topònims de la mitologia clàssica, que tant caracteritza la retòrica de l'època. Ja des del bell començament. S'inicia amb un paràgraf que diu *"Cortó aleve la Parca el hilo del vital aliento..."* i ja no deixa, en endavant, cap ocasió per a introduir-hi algun déu o deessa, o un seguici de nimfes. Cita també personatges històrics com, per exemple on diu *"No faltó pincel de Apeles para retratar mejor Alejandro ..."* això referint-se a les pintures de l'efígie de Carles Tercer, que apareixien en el trajecte per on havia de passar la comitiva; i continua dient *"de suerte que mejor que Tiberio nos puede decir el gran Carlos: Hoc mihi in animis vestris pulcherrima effigies"*. Més tard cita a la Fama, amb majúscula, com a personificació mitològica dient *"Y como la Fama había pregonado con su clarín el aparato de tan gran gozo..."* En altre lloc en comentar l'efecte de la música o xaranga que s'oïa, parla de *"la dulzura de Orfeo"*. I anant seguint el relat trobem que en al.ludir a un retrat de la reina Amèlia diu *"... esta Pandora, archivo de todas las prendas"*. També observem que després de l'acte de la Proclamació a la Plaça Gran, descrivint el pas de la comitiva pel carrer de Santa Maria diu que, abans d'arribar a la Plaça, es va enredar en un intrincat laberint, i en citar aquesta paraula aprofita per a fer menció de la fàbula de Minos i el Minotaure i seguidament descriu els arbrets que contenien fruits, tot fent suggetions a les pomes d'or del jardí de les Hespèrides. Seguint el text, trobem la perspectiva dels Sastres en la que apareix el rei de cacera, i comenta el cronista *"Tan lejos estava el cazador de tener el fracaso de Adonis..."* La fàbula ens diu que fou destrossat per un senglar. Continuen les al.lusions d'aquest tipus, i veiem que anomena al rei *"Nuestro Carlos, Rayo de Marte"*. I acaba, per fi, després de fer desfilar tot aquest repertori de personatges dient que, la multitud es retirà per anar a

Làmines de la *Máscara Real* feta pels Gremis de Barcelona per a celebrar l'arribada del rei Carles III a la ciutat. És molt probable que les ornamentacions mataronines de l'Acte de Proclamació, a petita escala, fossin semblants. Gravats de Francesc Tramulles existents al Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona.

pagar el seu tribut a Morfeo.

Tota aquesta exhuberància de cites de noms i llegendes mitològiques, clàssiques, pròpies dels corrents en boga en aquella època, la trobem plasmada a bastament en una important col.lecció de gravats existents en el Museu d'Història de la Ciutat, a Barcelona, en la sala destinada al segle XVIII. Són uns gravats, obra de Defehrt, extrets d'uns dibuixos de Francesc Tramullas, de Barcelona, els quals reprodueixen precisament la celebració de l'arribada de Carles III a Barcelona i de la *Máscara Real* executadà pels Gremis de la Ciutat Comtal, que representen multitud d'al.legories, escenificant, ja sigui personatges mitològics, ja elements de la naturalesa personificats per les fàbules.

A fi de completar la informació hem consultat la Gran Enciclopèdia Catalana la paraula *màscara* en la qual no hem trobat l'accepció desitjada, peró sí en *Màscarada* on, en la segona accepció, ens diu: "Representació al.legòrica, històrica o bufa, acompanyada de cant, sovint amb decoracions luxoses, molt difosa arreu d'Europa els segles XVI i XVII amb motiu de festes cortesanes i populars". Pensem que els fets narrats estan situats, almenys un segle després i que encaixen perfectament amb la definició donada. És lògic doncs que, seguint els corrents de l'època, sense arribar al luxe de la *Màscara* que hem vist representada en els gravats del Museu de la Ciutat de Barcelona, cinc exemplars dels quals reproduïm en aquests "FULLS" (1), aquí a la nostra ciutat es muntés també pels Gremis i Confraries, una escenografia i, ja que plàsticament no hi podien figurar tants personatges llegendaris, se'ns fes esment en la crònica mataronina com a figures retòriques posades per la ploma del cronista i així quedava la cosa al gust dels erudits d'aquell temps. Aquesta és la raó per la qual veiem en el text comentat tants noms de la mitologia clàssica. També cal considerar que, ja que en aquell temps s'estava molt lluny de disposar de la fotografia per a perpetuar la memòria dels esdeveniments solemnes i ben efímers, la crònica literària i el gravat eren els únics medis disponibles, i d'altra manera molt subjectius. Aquesta és una altra raó per la qual el cronista dels fets volgué magnificar la més modesta realitat, que presumiblement devia ser l'ornamentació i perspectives al llarg de carrers i places de la ciutat, però el nostre cronista quedava bé i la fantasia podia volar a través de les imatges suggerides per a guardar el record d'unes celebracions fugaces. Amb tot, és opinable jutjar el grau

de magnificència de la manifestació, ja que no existeixen altres testimonis per a verificar-ho.

Hem de confessar, que en la transcripció hem adaptat el text a les normes ortogràfiques del castellà actual, si bé hem fet alguna excepció en les expressions que, en forma original, li donen el segell de l'època.

Un altre aclariment a fer, per situar el lector no acostumat a interpretar els mots d'aquell temps, que moltes vegades ara tenen significats diferents com és ara en el mot que usaven per a designar al que ara en diríem "diorames" i llavors "perspectives".

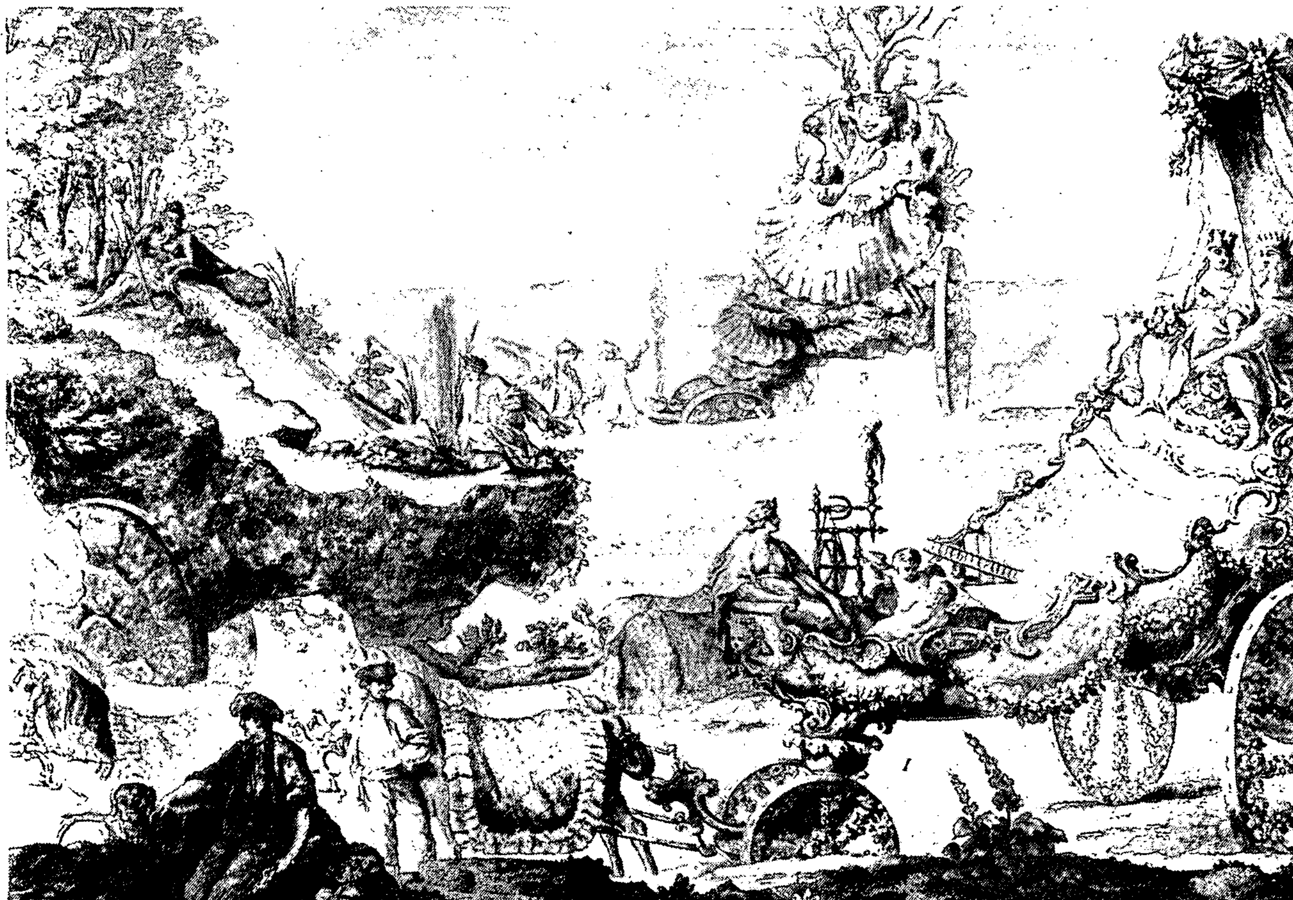
Quant a l'ornamentació dels carrers notem que, junt a la tramoia i altres artificis que s'usaven, s'exhibien flors naturals, arbusts i els fruits naturals propis del temps, totalment amb finalitats decoratives.

I sense més preàmbuls anem a veure el que diu el cronista anònim, que comença així:
"Cortó aleve la Parca el hilo del vital aliento a nuestro Monarca Don Ferdinando VI (que Dios haya), émula sin duda del goce de las felicidades, que en crédito de los vaticinios, y consecuencia infalible de la paz firmemente restablecida por todo el Reyno, nos derramaba pródigo el augusto magnánimo y benéfico corazón de S.R.M., cuyo nombre impreso con caracteres de lealtad en las telas de nuestros corazones, darán a la memoria perpetua materia a pesar del olvido. Más no pudo satisfacer la Parca su rabiosa envidia porqué, bien que descargó su guadaña el funesto golpe, frustró el fin la Divina Clemencia disponiendo próvida que al ocaso de un astro sucediese, en recuerdo de los astros hermanos, el feliz oriente de otro, el cual despuntando con muy relucientes brillos, y copiosos influxos sobre el horizonte de nuestro español hemisferio, se ve ahora exaltado al signo de León, en donde pasará estacionario para descorrer benigno el inagotable caudal de sus influencias, dulcificadas todas con la miel que en panal de su boca el león evapora".

Com a mostra de l'estil emprat, ens sembla suficient aquest paràgraf que recorda l'estil calderonià en l'aparició de judicis astrològics.

La crònica continua relatant cronològica i prolixament la successió dels fets, des de la recepció de les dues lletres de la Reina Mare, i de les

Làmines de la *Màscara Real* esmentada.
Gravats existents al Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona.

sessions municipals i convocatòria de gremis i confraries, de tot el qual ja hem fet esment en parlar de les actes de l'Ajuntament.

En tractar de la distribució dels encàrrecs per a la instal.lació dels envelats i ornamentació dels carrers entre gremis i confraries diu: *"... ofrecía cada uno sus desvelos y cuidados, tan fino que detenía las resoluciones la recíproca competencia en querer los encargos"* i més endavant *"... anticiparon a la insinuación sus bizarros ofrecimientos, a los cuales correspondieron tan virtuosos esmeros, que agotando todas sus habilidades fueron del primor el último esfuerzo"*.

A continuació descriu com foren pintades les efígies del nou monarca per distribuir-les als llocs on s'havia de fer la cerimònia. Diu que la lleialtat, no fiant-se de la destresa dels pinzells, volgué assegurar la permanència del retrat gravant-la a l'ànima dels súbdits a còpia d'aprehensions, i afegeix *"de suerte que mejor que Tiberio nos puede decir el gran Carlos : Hoc mihi in animis vestris pulcherrima effigies"*.

Les proclamacions s'havien de fer a la Plaça Gran, a la casa del Corregidor i a l'Ajuntament, en sengles cadafalcs convenientment ornats, on hi havia d'haver, en lloc preferent, el retrat de Carles III.

A continuació transcrivim un altre paràgraf característic de l'estil del text que ens ocupa *"Llegó en fin el dia 30 de Septiembre, el más feliz y el más glorioso, en que siendo ya estrecho campo el pecho para corazones tan ardientes, pudo desgarrarse en vivas refrigeràndose en la deliciosa marea de los aplausos y en la suavísima aura del nombre de Carlos"*.

Seguidament parla de la gran concurrència de gent forastera que junt amb els mataronins inundava els carrers, de manera que havien d'ésser frenats els més impacients i tractats com a molt pròxims, els que menys es coneixien, afegint que era immensa l'alegria originada per l'ambient de festa, pels vistosos tapissos, la bellesa de les perspectives, els retrats del rei, els ramatges ... ...

En parlar de l'acte en la Sala Capitular del Consistori, diu *"Presentóse luego el real pendón; era este de damasco carmesí, con franjas de oro alrededor, campeando por uno y otro lado las reales armas bordadas de oro y plata, con tan exquisito primor, que ponían en prisión, bien que*

Làmina de la *Máscara Real* esmentada.
Gravats existents al Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona.

dorada las atenciones de todos, y resaltando el mismo primor en las armas de la ciudad, realzadas a los dos ángulos en inferior puesto, las cuales bien que eran de menor cantidad —suposem de menor tamany— *no eran de menos grandeza. Coronaban los reales escudos unas bien ondeadas faxas, que con abultadas letras de plata presentaban el epígrafe: VIVA CARLOS TERCERO. Tomóle el caballero Corregidor y entrególe al Secretario del Ayuntamiento, quién le llevó al Sr. Don Josep Carles, el cual le recibió con el más profundo respeto y substituyó el empleo de Alférez Mayor con el más bello, donoso garbo, que de lo airoso de su talle y galante de su rumbo, se podía esperar".*

Seguidament descriu la composició de la comitiva oficial, que no transcriurem per no allargar-nos, i que resumint era la següent. Obria la marxa una partida de la tropa muntada del Regiment de Lusitània, amb els seus músics dotats de trompes i oboès. Seguidament anaven els músics de la ciutat, alternant amb els primers festives marxes. Anaven vestits de riques lliures de tafetà doble, de color carmesí, amb amples galons. Seguien els Ministres de Vara del Cavaller Corregidor, vestits de *pana* negra, i a continuació els tres Macers, muntats a cavall, amb maces de plata, vestint robes talars vermelles amb gorres de *"fondo en rizo negro en sus cabezas"*. Venien immediatament, de dos en dos, per ordre de preferència, els Srs. Regidors, tots servits per llurs lacais *"que en lo costoso y bello de sus libreas publicaban la grandeza de sus dueños"*. I, finalment tancava la comitiva el Sr. Josep Carles, al qual feien costat, fent honor al Reial Penó, l'Il.ltre. Sr. Corregidor i Don Josep Arnau, precedint-los dos Reis d'Armes que portaven les reials, brodades amb or i plata en cotes de damasc carmesí. Seguien *"fogosos caballos cubiertos hasta sus piés de caparazones galoneados de oro, en cuyo campo se veían figuradas con riquísimos tejidos las armas reales y las de la ciudad en separados escudos".*

A continuació, la crònica descriu el lluït uniforme del respectable Ajuntament. Casaca i calces de llana negra, fins sota genoll, jupa de brillant "llama" *pelucas blondas* —no sabem si, usant el gal.licisme, eren perruques rosses—, capells de castor, amb amples galons de plata, botins a la dragona i esperons daurats. Tancaven aquest acompanyament el Secretari i altres subalterns, amb una altra partida de tropa, que marxava al so de la caixa.

Segueix un fragment, que és d'antologia, en quant a paraules rebuscades i d'ostentació, però buides i gratuïtes a partir d'una anàlisi objectiva. Vegin els lectors:
"Este fué el escuadrón que, a esmeros del cuidado, desabrochó el pecho generoso de la ciudad de Mataró. Bien merece cabida en las campañas del honor porque el brillante precio de los vestidos y la vistosa gala, que ensoberbecía a los caballos, agota los términos a la explicación. Mayormente el garbo, esplendor y bizarría, y gravedad de los Sres. Regidores era tan correspondiente a su respeto, y elevado espíritu, que fué todo un asombro. Embargaba las atenciones el verlos con el lucido uniforme y la airosa destreza con que regían las riendas de sus caballos, los cuales, aunque soberbios por los esmaltes y franjas de plata de que iban cargados, eran no obstante tan obedientes a la dirección de sus dueños, que no movían el paso más allá del que medía la majestad del acto".

És lamentable llegir aquests conceptes que reflexen una greu confusió d'idees, d'una mentalitat infantil que fa dependre l'honor d'una brillant exhibició de gales i uniformes. Cal pensar però, que aquesta confusió no seria general en els nostres compatricis d'aquell temps.

Seguint el relat veurem de seguida una descripció de la nostra Riera l'any 1759, *"Es esta calle, la más capaz de cuantas se hallan en el recinto de la ciudad de tanta longitud y anchura, que bien se ajusta su espacio con las medidas de la admiración. Levántase en ella soberbios edificios, que por lo dilatado y sólido de sus hermosas fachadas no necesita de exteriores aseos para salir al público en dia de cualquier lucimiento. Más porqué quita el uso la gala del buen parecer a la más brillante perla, cubrió el buen gusto de los moradores todos los frontispicios con exquisitos tapices, damascos, tafetanes y otras ropas de seda, que con blandos crujidos daban a entender lisamente, y sin doblez la gloria de tan dichoso dia".* Segueix la crònica i diu *"Corre por el medio de la calle un arroyo reducido entre paredes, a cuyos influjos suben desmedidos diferentes árboles, que compiten con las nubes en la altura"*; una bona mostra de l'estil ditiràmbic del text. I segueix *"y para que no ofreciesen precipicios al tropel del gentío, y diese nuevos realces al aparato, trazó la industria de los directores una cerca de ramas, que cogiendo el arroyo de una y otra parte, arraigada al borde de sus paredes, convencía haberla producido la naturaleza a beneficio de aquellas aguas, peró lo que más suspendía era la trabazón tan primorosa de las ramas; pues parecía haberse entretenido en ellas, jugando con sus destrezas el arte".*

Ens imaginem que no hi devia haver voreres i que per canalitzar les aigües devien haver-hi

unes pedres al llarg del passeig on s'hi devien fixar branques entrelligades a mode de tanques d'un jardí. I continua la crònica, *"Coronaban la cerca innumerables arcos que descollaban a trechos con la más proporcionada distancia, colgando de ellos abultados faroles variamente pintados que, divirtiendo de día con el matiz de sus colores al pueblo, hacían brillar la noche con los reflejos de su luz el cristal del arroyo para oponerse con mayor valentia al poder de las sombras. Así continuaba su majestuoso paso la real comitiva entre preciosidades de seda y verdores frescos de primavera, uniéndose para el obsequio, en amigable maridaje los adornos de la dehesa con los del palacio".*

Pel que deixem transcrit es veu que per la Riera hi passava un rec d'aigua, el qual devia formar un solc que, en les festes descrites, era necessari de protegir per a evitar caigudes.

A continuació el cronista descriu la impressió que donava una perspectiva, o sia un diorama, muntat pel Gremi de Mariners, que representava una batalla naval *"dando a entender que se deshacían en lluvias de rendimientos para cortejar mejor que a Neptuno al Rey N.S. para cuyo agrado executó este proyecto el afán de los marineros".*

Continua la descripció del curs de la comitiva i ara entra al carrer de Barcelona, pel seu Portal, en el qual hi havia un retrat del rei Carles, entronitzat en el soli reial, entre domassos i galons d'or que envoltaven dos retrats, l'un del Rei i l'altre de la Reina amb una tarja que, amb lletres daurades, deia *"CLAMAVIT OMNIS POPULUS, ET AIT VIVAT REX".*

Després el relat descriu l'obra dels jornalers hortelans, i la prosa és confosa. Veiem-ho: *"Porqué la vista se explayaba deliciosa en los amenos cuadros que cercándoles texidas ramas franqueaban el paso con la más perfecta simetría a cuantos querían disfrutar sus amenidades. No se hallaba a menos las más exquisitas verduras que puede producir el cultivo de la más abundante huerta. Infinitas flores que salían de sus tiernos cogollos más inundaban que matizaban la verde alfombra de las hierbas, recreando con sus olorosos ámbares el olfato de todos. La uva más luciente que la púrpura no podía ocultarse debajo de la espesura de la frondosa vid. Y los árboles frutales que preciados de su hoja desdeñaban cualquier adorno postizo, ofrecían al gusto el más sabroso fruto".*

Tot seguit la narració deixa entendre que —no diu a quin carrer— un grup de contorsionistes, o saltimbanquis, exhibia les seves habilitats. I tot seguit ve la descripció de la cerimònia a la Plaça Gran. Diu: *"Trepó la comitiva por las inevitables fatigas del tropel y, zozobrando entre vaivenes de confusión, llegó en brazos de delicados tapices al deseado puerto de la Plaza Mayor, cuyos dilatados ámbitos tenía ya ocupados el concurso y el adorno. Había a más del tablado en que se había de hacer la Proclamación, otro de anchurosa capacidad cubierto con telas coloreadas, en que para mayor autoridad de la función asentaba la clarecía y nobleza convidada".*

A continuació descriu una perspectiva construïda pel Gremi de l'Art de la Seda que representava un palau reial, que junt amb dues altres perspectives col.laterals, i oblíqües a la primera, amb llurs cortines tirades, que es decorregueren en arribar el Reial Penó. Llavors es descobrí el retrat del Rei sobre un domàs carmesí brodat d'or, i tot brillava amb els multiplicats reflexos dels cristalls, lampadaris i daurades cornucòpies. I perquè no hi manqués res sonaven les harmonies dels instruments de les diferents bandes de música. Llavors es féu formar la tropa davant del cadafalc, varen descavalcar l'Alferes Major, el Molt Il.ltre. Sr. Corregidor i el Sr. Josep d'Arnau, el Secretari, Comptador, Reis d'Armes i Macers. Varen pujar tots al cadafalc, menys els macers, que amb les maces baixes quedaren a les grades. Llavors els Reis d'Armes cridaren, l'un *"Silencio, silencio, silencio!"*; i l'altre *"oíd, oíd, oíd !"*. Al mateix temps l'Alferes Major aixecant el Reial Penó digué per tres vegades: *"Castilla y Cataluña por el Rey Ntro. Señor Don Carlos tercero, que Dios guarde: Castilla Viva! Castilla Viva!. El pueblo entonces rompiendo los diques del silencio y soltando la presa a la avenida del gozo respondió a una voz esforzada con el disparo de la artilleria: Viva, Viva, Viva, desahogándose en estos atropellados vivas, tanto más vivos cuanto más desacompasados; cada latido era índice del regocijo, y cada aliento testimonio del amor; siendo tan universales las expresiones que cedió con extremos hasta el fuero de la gravedad".*

Després la narració descriu el pas de la comitiva pel carrer de Santa Maria, dirigint-se a través d'un seguit d'arcs, vers la Plaça, passant entre un laberint de jardins amb flors i arbrets plens de fruita que *"siendo un embeleso de los ojos eran sazón del gusto y codicia del deseo."* i continua la crònica amb el mateix estil confús quan parla de la reina Maria Amelia. El text diu al respecte: *"Era tan reñido el color de las flores, que trababan batalla en campo de jazmines a no meter paces el arco iris, que entre arreboles de carmín y rosa campeaba en el rostro de Ntra. Sra. la Reyna Dña. María Amelia, la que acompañada de hermosas ninfas iba a sonrojar los cristales de una fuente..."*

seguint amb aquest estil, diu que aquesta perspectiva de la Reina va fer-la el Gremi de Sastres. Seguí després el sèquit pel carrer de Sant Francesc fins al Portal del mateix nom, que estava completament ornat. Venia després el tros on la Confraria de Sant Joan de fusters, boters i altres oficis afins, tenia designat, que era el carrer de Bonaire, on hi havia elevada una arcada teixida de verd i una grada amb un pavelló de domàs verd amb cortines que, sostingudes per dos àngels, descobria un retrat del rei Carles III, profundament il.luminat amb torxes.

Continua el seguici vers la caserna i vers la Casa del Corregidor. La descripció continua, densa i bigarrada d'adjectius, empalagosa i reiterativa. No sabem on era la casa del Governador i Corregidor, però pel text de la narració creiem que devia ser a la Riera, entre el Carrer de Bonaire i l'Ajuntament. Descriu tot l'ornament de la façana de dita casa, on es destacava un gran pavelló de domàs carmesí, guarnit de puntes d'or fi, a la mostra de punt d'Espanya, fàbrica de París; les grans cortines que recollien dos àngels que pregonaven amb trompes el nom de Carles i mostraven un retrat pintat fidelment. Damunt del pavelló es mostrava una figura representant la Justícia. Davant d'aquest frontispici es celebrà, en el cadafalc previst, la segona Proclamació amb les mateixes cerimònies que amb la primera *"mas con nuevos realces del regocijo, porqué las damas de la ciudad convidadas por el Muy Iltre. Sr. Gobernador y Corregidor exhalaron también por entre nácares y perlas, sus dulces vivas acompañandolos con airosas señas el abanico que tremolaron sus blancas manos".*

D'aquí es dirigí la comitiva a l'Ajuntament, on es donà per acabat l'acte després de deixar el Reial Penó als peus del retrat del Rei que es trobava sobre un domàs carmesí. Així romangué el Reial Penó durant tres dies il.luminat per atxes, amb una orquestra i amb dos macers i un Cos de tropa. Acabada la funció, diu la crònica, es donà un lunch, peró deixem-ho en les paraules literals del cronista que diu *"después de concluída esta Real función juntáronse los Sres. Regidores, Caballeros y Oficiales en las Casas del Gobernador y Corregidor, donde también se hallaban las damas, sirviéndoseles a todos en una espaciosa sala el exquisito refresco de variedad de bebidas y dulces, tan delicado y copioso, que no tuvo el arte más que ofrecer, ni el gusto más que pedir".*

A la nit hi hagué lluminàries pels carrers principals i també pels ravals. Llegim *"Ya se acercaba la noche con su tropa de sombras para llenar de capuces a toda la tierra. Más encendidos los faroles al disparo de la artillería huyeron presurosas todas las sombras al golpe de tanta luz conjugada. Fué esta universal. Hasta el más pobre quiso probar en el óleo la fineza de su afecto. Las antorchas y velas multiplicaban la suya a la reflexión de espejos y cornucopias; que era toda la ciudad una esfera de resplandores. Correspondieron los arrabales que, formando en sus ventanas ondeadas líneas de faroles hacían ver en las calles un mar radiante de luces".*

"A la iluminación sucedieron los fuegos. Era excesivo el número de cohetes voladores, que vibrando rayos poblaban el aire de faustos cometas. Las mangas abriendo su voracidad formaban un fulgurante bullicio con las centellas y truenos que rompían la violencia. Explicaban su fogosidad las carretillas en ruedas, siendo repetidas salvas los truenos y chispas que arrojaba su cólera. Acabó esta bien ordenada disolución con un VIVA CARLOS TERCERO, que formado con caracteres de luz en una proporciónada tarja, pudo leerse distintamente, aún de los más remotos, el cual repetido incesantemente por todos sin excepción de clase, estado ni edad, y ejecutado en las casas del caballero Gobernador y Corregidor un solemne sarao, calmó el alboroto de aquél día y noche retirándose todos a pagar el común tributo a Morfeo, que ya se quejaba de tanta dilación".

A la tarda del dia següent l'Ajuntament es dirigí a Santa Maria on es cantà un solemne Te Deum, amb la col.laboració dels músics forans. Hi hagué salves d'artilleria i tritlleig de campanes i cedim el final al text literal que diu: *"Explicó los júbilos el repique de las campanas y el disparo de la artillería, acuyo estruendo resonara el hecho en los clarines de la Fama publicando la lealtad más fina y más constante de la ciudad de Mataró, quién sacrificando sus corazones para que sean pendientes víctimas en las augustas aras de sus Reales Magestades rogara fervorosa al Altísimo las guarde y prospere para defensa de la Iglesia, honor de la Cristiandad, gloria y felicidad de toda España".*

Aquí acaba aquesta narració que, a desgrat de la prosa defectuosa i amb moltes pretensions literàries, no deixa de tenir el seu interès per reflectir, d'alguna manera, com eren les celebracions oficials al Mataró del tombant de la segona meitat del segle divuit.

Joan Esquerra i Tuñí

(1) Fotografies facilitades pel "Museu Històric de la Ciutat" de l'Ajuntament de Barcelona.

Aquest any s'escau el centenari de la mort de Josep Garcia i Oliver, un dels mataronins importants de la segona meitat del segle passat.

A Mataró és conegut principalment com a fundador de la Caixa d'Estalvis, però la creació de la Caixa —obra molt important— no és pas la seva única actuació, sinó que realment és conseqüència de les seves actuacions.

Industrial i polític progressista va ésser també promotor de cultura. L'article de Francesc Enrich i Regàs ens presenta aquesta faceta de la seva personalitat.

JOSEP GARCIA I OLIVER, DESTACAT PROMOTOR DE CULTURA A MATARÓ

En complir-se enguany, el dia 28 d'agost, els cent anys de la mort de Josep Garcia i Oliver, un dels fills d'aquesta ciutat que més sobresortiren, per diversos conceptes, durant la segona meitat del segle XIX, hem cregut no solament oportú, sinó també convenient i àdhuc necessari, tot atenent la invitació que ens ha fet la direcció dels "FULLS", dedicar a tan benemèrit patrici, per mitjà de les acollidores planes d'aquesta publicació, un, encara que modest, voluntariós estudi sobre la seva personalitat, així com de les iniciatives i realitzacions que portà a cap en la seva, si bé no llarga, ja que morí abans de complir la cinquantena d'anys, sí molt ben aprofitada existència terrena.

Pot ben dir-se que Josep Garcia Oliver fou el que se sol dir un avençat del seu temps. Admira, a més, constatar com, des d'una edat joveníssima, es llançà a unes activitats que la majoria dels homes no decideixen emprendre fins ben acomplerta la trentena d'anys. Nascut l'any 1834, i comptant solament vint anys, o sia en 1854, fou un dels principals iniciadors de la "Sociedad Mataronesa de Amigos de la Instrucción" entitat més coneguda per "Ateneo Mataronés". Cinc anys després, comptant-ne Garcia 25, fou el principal impulsor —cal dir a tal efecte que en la reunió que els promotors de la Caixa d'Estalvis de Mataró tingueren el dia 3 d'octubre de 1862, Jaume Isern i Colomer, un dels més entusiastes, formulà la proposta que en l'acta corresponent es consignés la condició d' "iniciador" a favor de Josep Garcia i Oliver— o sia pràcticament el fundador de la Caixa d'Estalvis mataronina, que s'inaugurà el 8 de febrer del 1863, i de la qual benemèrita institució, avui dia plena d'esplendorosa vida i puixança sota el nom de Caixa d'Estalvis Laietana - Mataró, en fou secretari el nostre home durant més de vint anys, fins ocórrer la seva defunció en agost del 1883.

Garcia i Oliver ha passat a la posteritat, així com al reconeixement de les successives generacions de mataronins, primordialment per haver fundat la "nostra Caixa". Sols per aquesta realització mereix figurar entre la plèiade de mataronins que més s'han distingit pels seus mèrits personals, gestes i treballs, a proporcionar prestigi a la seva ciutat natal, així com als seus fills i residents. Mes cal dir que altres activitats ompliren la seva vida. Home de temperament resolut i inquiet, destacà a l'ensems com empresari industrial —nasqué al si d'una família d'artesans teixidors de lones— aconseguint prestigi en aquesta modalitat tèxtil. Sembla que els primers estudis els féu, com tants altres mataronins del seu temps, en el col.legi de Santa Anna dels PP. Escolapis, però ben aviat s'autoformà en el coneixement de les ciències econòmiques, aprenent també diversos idiomes, singularment el francès i l'anglès, cosa que li permeté traslladar-se, essent encara molt jove, a Anglaterra, on procurà no solament aprendre la tècnica llavors més avençada en la indústria tèxtil lonera, sinó conèixer de ben a prop la problemàtica sòcio-econòmica d'aquell país, i els avenços que en matèria social i cultural allà tenien força vigència, el coneixement de la qual tant li havia de servir més endavant per a implantar-los en la nostra ciutat.

També en la palestra o camp de la política destacà fortament, iniciant la seva vida política als 34 anys d'edat, amb motiu de la revolució de setembre del 1868. Afiliat, però, al partit liberal monàrquic —que ja en plena restauració de la dinastia borbònica s'anomenà progressista i també fusionista— en fou el líder a Mataró, ocupant en diverses ocasions l'alcaldia d'aquesta ciutat, i essent elegit, en 1881, diputat pel districte de Mataró al Congrés de Diputats de Madrid, càrrec que ostentava en morir en agost del 1883.

En l'esfera pròpiament intel.lectual o de conreu de les lletres no excel.lí de mode extraordinari, si bé sabem que era pulcre escriptor i de ploma fèrtil, encara que amb un sentit molt propi de la seva època. Publicà nombrosos articles i treballs

literaris i fins poesies, en la premsa mataronina d'aquell temps, singularment en "Revista Mataronesa" i "Crónica Mataronesa".

Però la dèria que, a part de les activitats esmentades, omplia més l'esperit de Garcia i Oliver era el de promoure entre els seus conciutadans el major grau de superació personal i social, sobretot per mitjà de l'estalvi, la instrucció i la cultura en general. No és d'estranyar, doncs, que de ben jove participés, a vegades com a gran col.laborador, però singularment com a iniciador i *ànima* principal de diverses entitats i institucions ciutadanes, com la "Sociedad de Amigos de la Instrucción" més coneguda per "Ateneo Mataronés" i la en aquell temps modèlica "Biblioteca Popular". És sobre aquestes entitats culturals mataronines, i la projecció que en el seu inici i posterior desenvolupament hi vessà l'il.lustre mataroní que ens ocupa, que volem referir-nos de mode especial en aquestes pàgines.

L'"ATENEO MATARONES"

Com ja hem assenyalat anteriorment, era cap a l'any 1854 –ignorem la data exacta– quan un grup de mataronins delerosos de la bona formació, instrucció i cultura dels seus conciutadans, organitzaren la creació d'una entitat que primerament s'anomenà "Sociedad Mataronesa de Amigos de la Instrucción". Poques dades o informacions hem trobat dels primers anys de la seva existència. El seu local social fou instal.lat en un edifici senyalat amb els números 13 i 15 del carrer Nou, al costat mateix del "Teatre Principal" (avui seu del "Foment Mataroní"). D'entre els seus principals dirigents, entre els quals es comptava Josep Garcia Oliver, sorgiria cinc anys després, en 1859, la idea de fundar a Mataró una Caixa d'Estalvis, i per tant, es comprèn que per petició expressa del propi Garcia i Oliver fos instal.lada en els baixos d'aquell casal la primitiva oficina de la indicada Caixa.

L'"Ateneo", com ben aviat s'anomenà aquella "Sociedad", celebrava "acadèmies" o sessions científico-literàries els diumenges, i en els dies laborals diversos professors, generalment socis de la pròpia entitat, donaven classes nocturnes gratuïtes als alumnes prèviament matriculats, encara que també a altres persones que hi acudien com a simples oients. La majoria de concurrents que assíduament anaven a rebre ensenyament en les variades matèries o assignatures eren obrers, gent d'oficis diversos, com també alguns menestrals que volien ampliar els pocs o molts –més aviat pocs– coneixements de lletres i ciències apresos a l'escola primària. Cal destacar que l'"Ateneo Mataronés", un dels primers constituïts en aquest país, era considerat el primer ateneu català dedicat a les classes obreres o proletàries.

Fragment del retrat de Josep Garcia i Oliver, obra del pintor Rafael Estrany, que figura en la Galeria de Mataronins Il.lustres.

En els quadres de les seves juntes directives hi formaven, ja de bon principi, el més granat i selecte de la societat mataronina de l'època. En tenim una bona mostra en la "gacetilla" que publicà "Revista Mataronesa" del 17 de juliol de 1864, en la qual, en donar compte de la junta general celebrada per l'"Ateneo" vuit dies abans, es donava a conèixer que després de la votació per a la renovació parcial de la junta, aquesta quedava constituïda de la forma següent: President, Sr. Jaume Fonrodona; vice-president, Sr. Pompeu Serra; secretari, Sr. Josep Garcia Oliver; sots-secretari-comptador, Sr. Melcior Borràs i Bofarull, president de la secció de professors, Sr. Miquel Valls; ídem de la d'acadèmies, Sr. Josep Vilamala; ídem de la de ciències morals, Sr. Antoni Viada i Ramon; ídem de la de Belles Arts, Sr. Jaume Isern; ídem de la d'agricultura, indústria i comerç, Sr. Joaquim Esquerra; tresorer, Sr. Lluís Soler; bibliotecari, Sr. Clorindo Boter, i representant dels socis de número, Sr. Josep Saborit. Tot el que tingui tan sols un lleuger coneixement del que a Mataró significaven llavors les persones esmentades, pot fer-se una idea de la qualitat i importància d'aquells dirigents i l'empremta que havien de donar en l'executòria i activitat d'aquell ateneu.

Una altra bona mostra la trobem, per exemple, en la Junta de govern de principis del 1867,

on figura el Sr. Jaume Isern –el cèlebre músic cec de naixement– com a president, encapçalant una llista de càrrecs directius, amb Josep Garcia i Oliver com a Secretari –era secretari perpetu de l'entitat– i de socis honoraris i acadèmics, la relació dels quals no podem resistir de transcriure íntegrament:

Socis honoraris: M.I. Sr. Alcalde Constitucional; senyor President de l'"Ateneo Catalán" – Socis acadèmics: senyors Francesc d'A. Galí, Josep de Palau, Terenci Thos i Codina, Eduard Culla, Josep Vilamala, Josep García Oliver, Clorindo Boter, Alvar Mª. Camín, Marian Andreu, Joan Martí, Lluís Mª. de Llauder, Francesc Fontanals, Gumersind Colomer – Socis professors: senyors Domènec Mayol, Miquel Valls, Josep Garcia Oliver, Ermengol Coll de Valldemia, Antoni Carbonell i Josep Grau i Cruxent – Socis corresponsals: senyora Isabel de Villamartín, senyora Maria del Pilar Sinués de Marco, senyors Narcís Carbó, Marian Cubí i Soler, Silví Thos i Codina, Albert de Quintana, Luis Justo Villanueva, Octavi Culla, Víctor Balaguer, Jaume Baladia, Dàmas Calvet i Pere Vives. I entre l'extensa llista de socis de número trobem persones de tant prestigi dintre la societat mataronina d'aquell temps com els senyors Pompeu Serra i Carbonell, Josep de Bofarull, Antoni Viada, Josep Abadal, Josep Cuadrada i Ricart, Melcior Borràs, Gaietà Marfà, Josep Gualba, Narcís Clavell, Antoni Fàbregas, Joaquim Esquerra, Joaquim Fonrodona, Ramon Vilardell, Desideri Recoder, Pelegrí Ferrer, Antoni Cuyàs, Manuel Plana, Josep Saborit, Joan Buscà, Josep Estrany, Josep Subirà, Jaume Renter, Josep Comas, Francesc Fradera i Josep Novell, per citar solament els més coneguts.

En la Junta de govern de l'"Ateneo" constituïda pel desembre de 1876 trobem ja com a president al Sr. Josep Garcia i Oliver; com a vice-president al senyor Josep Pascual de Lentisclà (distingit procurador dels tribunals i director del periòdic "El Mataronés"); director de professors, al senyor Antoni Ferrer Arman (prestigiós professor de Ciències Exactes); tresorer, senyor Josep Subiñà; comptador, senyor Josep Manén; secretari, senyor Ramon Saborit i Thomas, i sots-secretari el senyor Manuel Guañabens i Vinardell. En aquesta ocasió fou proclamat president honorari, per unanimitat, el *venerable compatricio* –com diu la "gacetilla" publicada en "El Mataronés"– Sr. Jaume Isern i Colomer.

Passem ara a fer menció, també com a mostrari, de les activitats de l'"Ateneo". A tal efecte, preferim transcriure textualment algunes notes que hem espigolat entre les moltes que s'inserien en la premsa mataronina d'aquell temps. Les que segueixen a continuació les hem tret de "Revista Mataronesa":

Del Núm. 4, any I, data 28 de febrer de 1864:

ATENEO MATARONES
Sección de Agricultura, industria y comercio.

Esta seccion se reunirá en sesion el prócsimo miércoles del actual á las 7 y 1/2 de la noche, para discutir el siguiente tema:

¿Podrian mejorarse las condiciones físicas, intelectuales y morales de nuestras clases obreras?

Aunque segun el reglamento de las secciones de este Ateneo solo se invita á los SS. que forman parte de esta seccion, todos los sócios del Ateneo pueden no obstante asistir á la reunion y tomar parte en la discusion que se suscite. Mataró 27 febrero de 1864.– El presidente de la seccion, Joaquin Esquerra.

Del núm. 35, any I, del 18 de setembre de 1864:

ATENEO MATARONES
protegido por el M. I. Ayuntamiento de esta ciudad
Año undécimo.

En virtud de lo dispuesto en el art. 19 del Reglamento, el dia 15 del actual se abrirán las clases de noche para las siguientes asignaturas:

Religión y moral.– La cátedra está vacante.

Lectura.– Todos los dias no festivos de 8 á 9, desempeñada por el sustituto D. Juan Vallllover as.

Escritura.– Caracter español é inglés.– Todos los dias no festivos, de 8 á 9, desempeñada por el sustituto don Antonio Carbonell.

Aritmética.– Todos los dias no festivos, de 8 á 9, desempeñada por el sócio profesor D. Domingo Mayol y el sustituto D. Francisco Arnó.

Gramatica castellana.– Todos lúnes, miércoles y viernes, de 9 á 9 1/2, á cargo del sustituto D. Antonio Carbonell.

Teneduria de libros.– Los mártes, jueves y sábados de 7 á 8, á cargo del sócio profesor D. José Grau.

Dibujo lineal, de adorno, de figura y de paisage.– Todos los dias no festivos, de 7 á 9, á cargo del sócio profesor D. Miguel Valls.

Taquigrafía.– Los mártes, jueves y sábados, de 8 á 9, á cargo del sócio profesor D. José Formica Corsi.

Francés.– Todos los dias no festivos, de 7 á 8, á cargo del sócio profesor D. José García Oliver.

Para seguir cualquiera de estos cursos se necesita una papeleta de matricula, que desde hoy se librará en la Secretaria de 7 á 8 de la noche, á todos los que, teniendo la edad de 15 años, sean presentados por uno de los señores sócios.

Del núm. 36, any I, del 25 de setembre de 1864:

Exposición pública. El sábado y domingo pasados en el salon de sesiones del Ateneo tuvo lugar la de dibujos en estremo honrosa para el sócio, profesor D. Miguel Valls, á quien nos cumple felicitar muy sinceramente, como para los jóvenes alumnos, á quienes damos nuestras enhorabuenas por sus adelantos muy manifiestos. Entre aquellos

los que mas se distinguieron han sido D. Joaquin Regás, fabricante, y D. Jaime Subirá, D. Juan Bta. Saurí y D. Ramon Vidal, estudiantes, en el dibujo natural, D. Juan Buscá, albañil, en el natural y lineal á la vez, y D. José Costa, cerrajero, en este último. Sírvales á todos de estímulo el concepto que han merecido del público inteligente, á la par que la utilidad que pueden reportar del noble arte que cultivan.

De data 16 d'octubre de 1864:

Ateneo. En la noche del mártes, dia 11, segun teníamos anunciado, inauguró el Ateneo Mataronés las sesiones literarias del presente curso académico, leyendo un notable discurso sobre la educacion profesional el jefe de la seccion de académicos Sr. Don José Vilamala. Inmediatamente despues se leyeron varias composiciones literarias en idioma catalan. Entre la distinguida concurrencia en que figuraban varias señoras y elegantes señoritas, notamos la presencia de los gefes y de algunos oficiales del batallon que está de guarnicion en esta, la de muchos individuos de la sociedad coral "Antigua" y la de buena parte de los jovenes obreros que reciben su instruccion en aquel establecimiento.

Finalment, la que aparegué amb data de 18 novembre de 1865:

ATENEO MATARONES
SESIONES LITERARIAS

El prócsimo lunes dia 20 del que rige, á las 7 de la noche, el socio Vicepresidente D. Francisco Fontanals leerá el discurso inaugural del curso académico de 1865 á 1866; concluido el cual se leerán varias composiciones literarias.

El dia 23 del corriente á las 8 de la noche se abrirá una clase de Religion y moral, desempeñada por los presbíteros Dr. D. Hermenegildo Coll de Valldemía, Dr. D. Buenaventura Castellá, y Dr. D. Antonio Bosch, la cual continuará dándose en lo sucesivo todos los jueves, á la misma hora.

Mataró 18 Noviembre de 1865.

El Secretario,
José García Oliver.

A més de les classes i lliçons que sobre variades matèries es donaven a l'"Ateneo", aquest comptava amb una petita Biblioteca que els socis i alumnes podien fer servir per als seus estudis o simplement per a lleure o autoformació. La *Biblioteca Popular* que tanta importància tingué en la vida cultural mataronina, fundada també per iniciativa de Garcia Oliver, no fou inaugurada fins a l'any 1866. D'ella parlarem extensament més endavant.

Una bona mostra de la influència que Garcia tenia a l'Ateneu i com sabia orientar les decisions dels seus directius, com les Memòries anuals que personalment llegia en les Juntes generals. Com a exemple, transcriurem a continuació uns fragments —en l'idioma en què foren escrits i pronunciats, i per a donar-hi una major autenticitat i comprensió de l'estil que usava el nostre home— de la Memòria corresponent a juliol de 1864, quan es complia el desè aniversari de l'entitat. Després de retre un emocionat record a un distingit membre, soci acadèmic de l'Ateneu, manifestava el següent:

Cumplido este deber de amistad, de gratitud y de compañerismo, tócanos entrar de lleno en el ecsámen de la marcha de la sociedad á cuya frente nos colocaron, mas que nuestros insignificantes merecimientos, vuestra bonda escesiva y vuestra indulgencia nunca desmentida.

Clases públicas, academias, secciones, y gabinete de Lectura: hé aqui los cuatro ejes sobre los cuales gira la marcha del Ateneo, y de cuyo estado viene la Junta Directiva á daros ecsacta cuenta, sin ocultaros nada, ni ecsagerar ninguna idea; pues ella cree que la verdad simple y desnuda, vale muchísimo mas que la diplomacia ó la habilidad mas consumada.

Partiendo de este principio, señores, nuestro primer deber es deciros que las clases públicas, á las que teneis vosotros tanto cariño, se han mantenido á la misma altura que alcanzaron hace unos cuantos años, conservando la aficion de los alumnos la misma tendencia que desde la fundacion del Ateneo se observa.

La Lectura y Escritura que le permite al obrero beber las primeras aguas que puedan aclarar un poco las densas sombras de su inteligencia, el cultivo de la Aritmética necesario á todo aquel que debe entregarse al cálculo mas ligero; la Gramática que es el primer paso en la gimnástica del espíritu, y el Dibujo que es al buen gusto lo que el alimento al cuerpo, son los estudios que obtienen, no ya la preferencia, sino el culto casi; si es esclusivo del proletario.

La teneduría de libros, el francés, la taquigrafia, la geografia, cuando la tuvimos, siempre han tenido escasísimos alumnos. Son clases demasiado elevadas estas para los obreros, han dicho algunos; pero la Junta Directiva no lo cree, ni puede creerlo así. Contra esta asercion, hija de las impresiones del momento, está la esperiencia que acredita de una manera incontrovertible un principio diametralmente opuesto.

La Sociedad industrial de Mulhouse que, comprendiendo perfectamente las necesidades de la época, ejerce sobre los obreros de su pais un patronato tan activo como desinteresado, sostiene clases de historia, geografía, física, química, literatura, historia natural é higiene que son concurridas con entusiasmo, y ultimamente ha resuelto la apertura de una clase de dibujo para las mujeres; en Inglaterra todos sabeis que en uno de los con-

cursos que estableció la Sociedad de las artes para fomentar la instruccion popular, un maquinista obtuvo el premio del álgebra, un empleado el de química, un trapero el de geografía, y el de historia romana un carnicero; y si no quereis ir tan lejos, en nuestras puertas mismas, en Barcelona, el Ateno Catalan de la clase obrera mantiene asignaturas elevadas que son perfectamente aprovechadas por los obreros que asisten á ellas, con asiduidad notable.

¿A que se debe pues que estén los nuestros tan distantes de inclinarse á esta especie de estudios?

Esta pregunta, Señores, puede ser contestada de distintas maneras; pero para nosotros que asistimos con interés á la discusion que sobre el modo de mejorar las condiciones morales, físicas é intelectuales de las clases obreras se sostuvo este invierno en la seccion de agricultura, industria y comercio del Ateneo, una de las causas que quizás contribuyen á ello mas poderosamente, es la hora avanzada en que sale de las fábricas el obrero, y el medio mejor de remediar esta gravísima falta, seria seguramente la reduccion de los dias festivos, que permitiendo á la industria, sin sacrificio alguno, la disminucion de las horas de trabajo, seria un bien inmenso asi para el obrero, como para el fabricante, cuyos intereses digan lo que quieran inteligencias estraviadas, están siempre en completa y estrechisima armonía.

Entretanto, y esperando que el empuje de la opinion pública venza los obstáculos que una costumbre antigua y escrúpulos respetables levantan á aquella idea generosa, la Junta Directiva, celosa del bien de los alumnos del Ateneo, creyó llegado el momento de instalar una clase de Religion y moral que, si bien en este establecimiento —donde los alumnos que han de tener la edad de 15 años, poseen ya los principios de la Religión cristiana— no era absolutamente indispensable, podia sin embargo contribuir en gran manera á ilustrar la conciencia de la juventud que acude en ella.

Nuestro dignísimo amigo y compañero D. Terencio Thos y Codina, convencido como nosotros de la utilidad que podia tener una asignatura semejante, se propuso desempeñarla; pero la circunstancia de estar ya abierto el curso, y de ocupar la atencion de nuestro compañero nuevas é importantes tareas, nos privaron del gusto de poder llevarla á feliz cima.

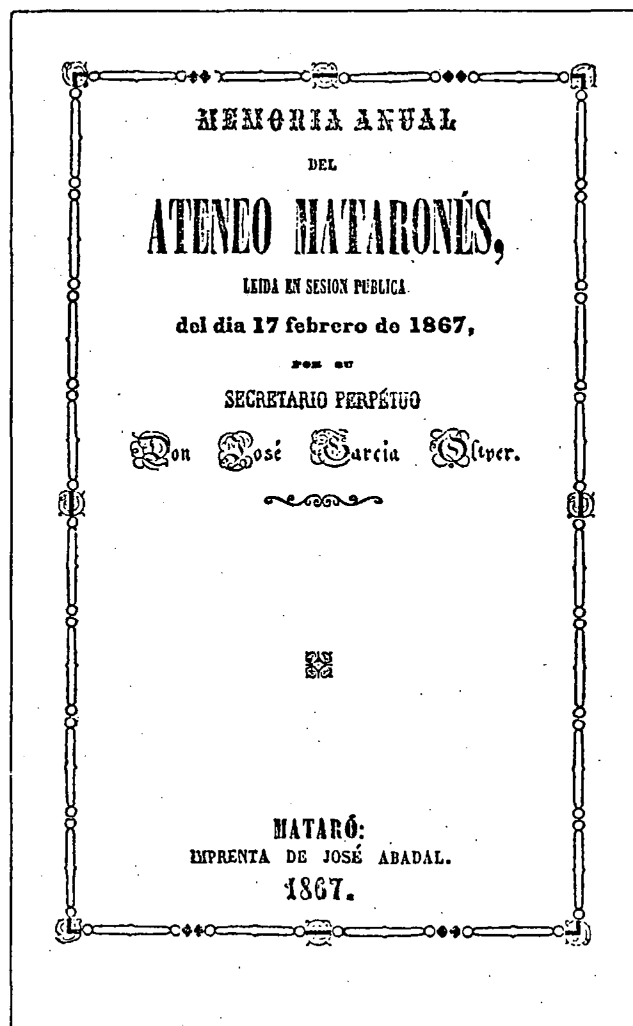
La Junta confía, sin embargo, que no han de faltar varones ilustrados y celosos de la moral pública, que se encarguen de una mision tan importante, y que en el año inmediato será una realidad verdadera y efectiva, lo que en el último curso no pasó de ser un buen deseo, y un levantado propósito.

. . . .

Altra mostra de com sabia exposar Garcia Oliver tan bé els seus suggeriments per a la bona marxa de la institució, i en la qual fa especial referència a la *Biblioteca Popular* creada recentment, és la *Memòria* corresponent al curs acadèmic de 1866, llegida en sessió pública del 17 de febrer de 1867. Heus ací uns fragments que no tenen malbaratament i amb la lectura dels quals es poden copsar les inquietuds que en pro de la major instrucció i millorament de la classe obrera animava a aquell insigne baró:

. . . .

La instrucción de las clases proletarias es una causa ya ganada en el tribunal de la opinion pública: el establecimiento de escuelas de noche se nos viene encima, y si los Ayuntamientos y los ciudadanos no se apresuran á propagarlas, vendrá un dia el poder central, y echando en cara á los municipios, como lo hace siempre la centralización, su falta de comprension, de energia y de vitalidad para adelantarse á las circunstancias, se las hará establecer bajo la férula de la ley; pero entonces los pueblos sufrirán una carga mucho mas pesada,

MEMORIA ANUAL

DEL

ATENEO MATARONÉS,

LEIDA EN SESION PÚBLICA

del dia 17 febrero de 1867,

POR SU

SECRETARIO PERPÉTUO

Don José Garcia Oliver.

MATARÓ:

IMPRENTA DE JOSÉ ABADAL.

1867.

Portada de la Memòria Anual del "Ateneo Mataronés", del curs acadèmic de 1866, any de la fundació de la Biblioteca Popular.

porque cuando el Estado impone un adelanto á los Ayuntamientos, les hace gastar cinco ó seis veces mas de lo que ellos gastarian planteandolo por su espontánea voluntad y propio impulso.

. . . .

Los Ayuntamientos están compuestos de ciudadanos salidos de las filas del pueblo; sus tendencias, son las tendencias de la opinion pública, sus ideas son las ideas del pais, sus preocupaciones, y sus cualidades, son las preocupaciones y las cualidades de la generalidad de los ciudadanos, y á buen seguro que si examinamos con imparcialidad el pensamiento que abriga sobre aquel problema la mayoria de nuestra poblacion, sino la encontramos aun apegada á la rutina y á la ignorancia de otros tiempos, no está sin embargo dispuesta á imponerse ningun sacrificio para resolverlo.

Para convencerse de ello basta echar una ojeada sobre los donativos, que son el verdadero termómetro del sentimiento del pais. En otros pueblos, las sociedades de instruccion y de prevision ven de continuo reforzados sus recursos por los donativos de personas que, comprendiendo su importancia, contribuyen con ellos á su enaltecimiento. Los donativos con que se ha visto favorecido desde su fundacion el Ateneo son escasísimos, siendo los de este año dos preciosas láminas regaladas para el dibujo, por un individuo de la Junta; un nuevo sello para la corporacion que dibujara con fino gusto el distinguido artista don José Garcia, y costeara nuestro ilustrado vicepresidente don Francisco Fontanals; y los periódicos que continua enviando la "Crónica" á nuestro Gabinete de lectura siguiendo las huellas de la "Revista mataronesa".

Y sin embargo, todos sabeis que el Ateneo tanto como cualquier otra institucion, es digno de ser apoyado con todas las fuerzas de que puede disponer el pais, porqué los beneficios que él recibe, vuelven á caer como una lluvia de oro sobre la población entera.

La creación de la "Biblioteca popular" es la prueba mas patente de la verdad de esta asercion. Cuando hace algunos años, al objeto industrial que me llevaba á hacer una escursion por algunas naciones estrangeras, recibí del Ateneo la honra inmerecida de estudiar tambien algunas de sus mejores instituciones, al encontrarme en Inglaterra con la institucion de las "Bibliotecas populares" que tanto han contribuído al levantamiento moral é intelectual de su poblacion laboriosa, propúseme ensayar su planteamiento en nuestra ciudad tan luego como hubiera una ocasion oportuna.

Esa ocasion la creí llegada hace algun tiempo; pero comprendiendo que al que tiene la honra de hablaros en este momento, le faltaria inteligencia y autoridad para llevarla á cabo, propuse su realizacion al Ateneo que aceptando plenamente mi proposicion, hizo un llamamiento á nuestros compatricios, y estos, rivalizando en generosidad, se escedieron á nuestras esperanzas. Lo que un año atras parecia un sueño, es hoy una fecunda realidad; y cuando, gracias á las facilidades que ofrecen esta clase de Bibliotecas, haya entrado la lectura en nuestras costumbres, es casi seguro que la creacion de aquella institucion será el timbre mas bello con que podrán envanecerse nuestros consocios.

Estos trabajos, sin embargo, no han distraido de su mision principal á la Junta directiva, que en uno de estos próximos dias, presentará á vuestra aprobacion la reforma de algunos artículos del Reglamento para ponerlo mas en armonia con las necesidades que el desarrollo de nuestra Sociedad lleva consigo; y que durante todo el curso se ha mantenido atenta á las Clases públicas, y á las Sesiones literarias, que son, señores, los dos ejes sobre los cuales gira en su marcha interior el Ateneo.

Con las primeras vienen á beber las purísimas aguas de la instruccion primaria los jóvenes obreros que en su niñez no pudieron saludarla ó cultivarla con esmero, á conocer la práctica del dibujo los que mas afortunados que sus compañeros, no tuvieron, sin embargo, el tiempo suficiente ó la prevision necesaria para entregarse á un estudio que despues les hace falta para desplegar en su oficio la habilidad y el buen gusto que son el alma de todo objeto industrial, y otros en fin han venido á aprender el conocimiento del francés, lengua hoy dia casi universal, y necesaria, lo mismo al hombre científico que al comerciante, y al fabricante como al artesano. A estas clases, dadas por profesores que, como nuestros consocios don Miguel Valls, don Domingo Mayol, y don Antonio Carbonell, han desplegado una constancia á toda prueba, ha venido á unirse la de Religion y moral que puesta á cargo de un eminente orador sagrado, mejorara el corazon de los jóvenes que al abandonar el arado ó la lanzadera, vienen aquí por la noche, portándose con un decoro, con un orden y una disciplina que demuestran cuan engañados van todos aquellos que, al fijar sus ojos en las clases obreras se estremecen, creyéndolas un foco eterno de perturbacion, sin echar de ver que con buena voluntad, con patriotismo, con un poco de indulgencia y el propósito inquebrantable de dirigirlas á un buen camino, pueden brillar en estrecho consorcio con la industria, haciendo que la posteridad confirme el pensamiento de un ilustre estadista inglés y llame al siglo décimo nono, el siglo de los obreros.

. . . .
. . . .

Després de llegir aquesta llarga cita de l'extensa *Memòria* d'aquell que creiem que fou un curs crucial en la vida de l'"Ateneo Mataronés", o, almenys, una fita importantíssima en la seva in-

fluència en la societat mataronina d'aquell temps, pensem que sobren, per la nostra part, tots els comentaris que podríem fer-hi.

L'"Ateneo Mataronés", tal com el concebé i posà en funcionament Garcia i Oliver i els seus col.laboradors, tingué una durada aproximada d'un terç de segle. Després de la mort del seu principal animador, en 1883, probablement el sobrevisqué uns tres o quatre anys, i sembla que desaparegué cap al 1886, coincidint potser amb la fundació de l'Escola Municipal d'Arts i Oficis. Uns anys abans, en 1880, s'havia fundat, i en certa manera el vingué a suplir en alguns aspectes, l'Ateneu de la Classe Obrera, i, en 1884, el Círcol Catòlic d'Obrers. La primera d'aquestes entitats sembla que seguí funcionant –potser amb algunes intermitències– fins al 1918. La segona continua en plena vigència i podrà celebrar el seu centenari, ajudant Déu, el proper any 1984.

LA BILIOTECA POPULAR

En la *Memòria* anual de l'Ateneu, els fragments més interessants de la qual –al nostre entendre– hem reproduït més amunt, ja es parla de la Biblioteca Popular que al redós d'aquell s'instaurà en 1866.

Ja en el núm. 51 de *Revista Mataronesa* corresponent al 15 d'octubre de 1865, trobem una "gacetilla" per la qual se n'informa els lectors. La reproduïm a continuació:

Biblioteca popular.— Nuestros lectores que saben perfectamente la constancia con que de algun tiempo á esta parte estan pidiendo con laudable afan por la creacion de una Biblioteca pública los mas dignos é ilustrados individuos de nuestra poblacion, comprenderán todo el placer que sentimos al anunciarles que á consecuencia de una proposicion presentada al Ateneo por nuestro amigo D. José Garcia Oliver, esta Corporacion ha nombrado una comision, que ha estado unánime en acojer favorablemente aquel proyecto, manifestándose dispuesta á trabajar para que se lleve á cabo á la brevedad posible. Felicitamos sinceramente, lo mismo al distinguido autor del proyecto ....

Revista Mataronesa, sempre atenta a informar de les activitats de l'Ateneu, publicava, en el número corresponent al 19 de novembre de 1865, el dictamen presentat a la Junta de l'esmentada entitat cultural mataronina, per la comissió nomenada a l'efecte per examinar el projecte de la formació de la Biblioteca Popular, presentat en la sessió del primer d'octubre pel secretari, senyor Garcia i Oliver. La indicada Comissió la formaven el llavors president, senyor Jaume Isern, el reverend Francesc d'Assís Galí, el senyor Josep Vilamala, i el mateix secretari. L'esmentat dictamen,

CATALOGO

POR

ORDEN ALFABETICO DE LAS OBRAS

DE LA

BIBLIOTECA POPULAR

de

MATARÓ,

en 1.° Noviembre de 1866, dia de su inauguracion.

R. 17233

MATARÓ:

IMPRENTA DE JOSÉ ABADAL.

1866.

Portada del primer catàleg de la Biblioteca Popular de Mataró, editat el dia de la seva inauguració.

CATALOGO

POR ORDEN ALFABETICO DE LAS OBRAS

DE LA

BIBLIOTECA POPULAR

DE MATARÓ.

Abecedario del jardinero, por D. Juan Nonell—Barcelona—1865—un cuaderno en 8.° rs. vn. 4.

Actas de la Junta general y sesiones inaugurales del Ateneo Catalan—Barcelona=1863-1864.=Rs. vn. 4.

Agrimensor práctico (*El*) ó sea Manual de los artesanos, por D. Manuel Dalfó y Verdaguer—Barcelona=1848—2 tomos en 8.°=cada tomo 12 rs. vn.

Album de la historia de Francia. Panorama universal 2 tomos de láminas en 4.°—Los dos tomos—Rs. vn. 160.

Album de las familias (El) periódico.—Barcelona, 1859—valor 40 rs. vn.

Almanach du petit Lavater, par Alexandre David, illustré de quinze portraits—Paris=1854=un cuaderno en 8.°=Rs. vn. 8.

~~[illegible] Barcelona,~~ de 1862 ~~y 1863 —[illegible]~~ 8.

Alhambra (*The*) by Washington Irving—Lyons=1863—2 tomos en 16.°—cada tomo=Rs vn. 6.

Alivio de pastores y pasto de ovejas. Con leccion doctrinal sobre los Evangelios de las Dominicas de todo el año, y festividades de Maria Nuestra Señora, por D. Joaquin Miralles—Barcelona= un tomo en 16.°—Rs. vn. 4

Amor y llanto=Coleccion de leyendas originales históricas, por doña Maria del Pilar Sinués de Marco—Madrid, 1857—1 tomo en 8.°—Rs. vn. 12.

Primera pàgina del referit Catàleg.

l'extensió del qual ens priva de reproduir-lo, ni tan sols en fragments, acabava així:

. . . .

Pero lo que exigia mas tacto y prudencia, y hacia indispensable la luz de la discusion, para evitar las dificultades que surgen siempre en casos semejantes, era darle una organizacion que estuviera en armonia con las circunstancias y necesidades de la localidad, que juega un papel tan importante en el destino de muchas instituciones: y este resultando, creyó la Comision alcanzarlo desde luego, estableciendo que la "biblioteca popular" fuera una asociacion libre é independiente de cualquiera otra, que los individuos que formen parte de ella tengan la facultad de retirar los libros que elijan para que les sea facil leerlos ó consultarlos en el seno del hogar doméstico, y que los socios se dividan en protectores y abonados, señalando á los unos una cuota anual de 40 reales y de 12 reales á los otros, para que, inscribiendo su nombre en la seccion de los primeros, le dieran auge los hombres generosos que simpatizaran con su espíritu, é ingresando en la seccion de los segundos, puedan ayudarla tambien y aprovechar sus beneficios todos aquellos que, sea cual fuere su posicion social, busquen en la lectura un agradable solaz al ánimo cansado, ó intenten con ellas pulir su inteligencia, ó se propongan perfeccionar sus sentimientos religiosos y morales.

Partiendo de estas bases, y teniendo en cuenta otros detalles cuya esplicacion seria por demás larga y difusa, la comision formó entonces el proyecto de reglamento que tiene la honra de presentar á la aprobacion de esa Junta, no con el objeto de que por él se rija precisamente la biblioteca popular, sino para que sirva de punto de apoyo á los que, llevados de su buen deseo, quieran concertarse para enriquecer con otra institucion mas, á la ciudad que conservando en su seno nuestros mas dulces recuerdos, es tambien la ciudad predilecta de nuestro cariño y el objeto de nuestras sinceras afecciones.

. . . .

El Reglament, que comprèn 25 articles i una disposició final, és un veritable model en el seu gènere. Suggerim a qui pugui interessar-li la seva lectura, que consulti "Revista Mataronesa" (Any II, núm. 57, 19 novembre de 1865).

En la susdita publicació s'inseria, pel gener del 1866, la següent nota:

Biblioteca popular.— El 15 del corriente reuniéronse en el Ateneo los suscritos como socios protectores de dicha biblioteca, cuya creacion tanto honra á aquella sociedad, y aprobado por ahora el proyecto de reglamento, fueron elegidos presidente el doctor don Buenaventura Castellá, Pbro., vicepresidente don Jaime Serra, bibliotecario, don Francisco Fontanals, tesorero contador don José Vilamala y secretario D. José García Oliver. Mucho debe esperarse del buen criterio, reconocida ilustracion y demás circunstancias de los referidos señores; y no menos debe confiarse que acrecerá rápida y satisfactoriamente el número de los que contribuyan al sosten y desarrollo de una obra que puede influir en alto grado en la instruccion y cultura de las clases artesana y proletaria.

Finalment, en el número 17 del primer any de publicació de "Crónica Mataronesa", per l'agost del 1866, s'inseria de forma destacada el següent anunci:

BIBLIOTECA POPULAR
DE MATARO
— — —
JUNTA DE GOBIERNO

Honrada esta Junta con el encargo de proceder á la organizacion é instalacion de la Biblioteca, su primer cuidado ha sido el de abrir una suscricion para poder inaugurarla con unos cuantos volúmenes que desde luego pudieran ofrecer á los protectores y abonados á ella, el aliciente que se prometieron sus fundadores.

Al empezar hoy la publicacion de los nombres de los suscritores y de sus donativos, cúmplenos manifestar el profundo agradecimiento que hemos sentido por la largueza y el desprendimiento con que correspondieron á nuestro llamamiento, invitando y pidiendo al propio tiempo á todos nuestros conciudadanos á que vengan, con sus ofrendas á aumentar el número de volúmenes con que cuenta ya la Biblioteca popular, que si logra, como es de esperar, el apoyo de todos los que creen que de la educacion pública depende el porvenir de las naciones, será dentro de poco tiempo uno de los mas bellos florones que adornarán la corona de nuestra patria.— Mataró, 16 Agosto de 1866.— Buenaventura Castellá, Pbro., presidente; Jaime Isern, vicepresidente; Francisco Fontanals, bibliotecario; José Vilamala, tesorero; José García Oliver, secretario.

Seguia a continuació una llarga relació de l'esmentada *suscricion*, que en realitat era una llista de llibres o volums rebuts i els noms dels seus donants. A aquesta primera relació seguiren després d'altres, que s'anaren inserint, durant bastant de temps, en l'esmentat periòdic. La Biblioteca s'inaugurà el primer de novembre d'aquell any, Diada de Tots Sants, i meresqué certament el favor del públic. Anà funcionant normalment fins l'any 1890, en què sembla que fou dissolta. Els seus fons passaren a l'Ajuntament, que en 1894 acordà establir amb els volums que els formaven una Biblioteca popular i pública a l'Escola d'Arts i Oficis. En crear-se, l'any 1929, la Biblioteca Popular de la Caixa d'Estalvis de Mataró, uns dos mil volums passaren, en qualitat de dipòsit, a incrementar els seus fons propis.

Aquell "Ateneo" i aquella *Biblioteca Popular* que, al seu redós, fundà Garcia i Oliver a mitjans del passat segle, desaparegueren abans de començar l'actual. Però la segona de les entitats referides ha tingut sortosament digna i excel.lent continuïtat, de manera esplendorosa, en la Biblioteca Popular de la Caixa d'Estalvis mataronina, instal.lada primerament, l'any 1929, en una àmplia sala de la pròpia seu central al carrer d'en Palau, i poc temps després, l'any 1934 –precisament quan es complí el centenari del naixement d'aquell benemèrit mataroní que també fundà, com ja hem assenyalat repetidament, la "nostra Caixa"– en un magnífic edifici, fa pocs anys modificat, situat en el "rovell de l'ou" de Mataró, la plaça de Santa Anna. La Biblioteca Popular de la Caixa d'Estalvis Laietana, de Mataró, en la diversitat de serveis que presta als fills i residents de la capital del Maresme, i als d'altres localitats on irradia la seva activitat, pot dir-se que, juntament amb l'Obra Cultural de la pròpia Caixa, manté ben refulgent la torxa encesa en la seva joventut per Josep Garcia i Oliver, per tal de promoure entre els seus conciutadans la instrucció i la cultura, unes de les bases principals en què es sosté la bona convivència i el prestigi dels pobles.

Francesc Enrich i Regàs

BIBLIOGRAFIA CONSULTADA

BLOC MATARONÍ 1925.– Mataró. Impremta Minerva.

"CATALOGO... de la Biblioteca Popular de Mataró." Mataró. Impremta de José Abadal. 1866.

COMAS PUJOL, Juan.– *Un hombre como símbolo*. Mataró. Casa de Cultura de la Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Mataró. 1953.

COSTA i OLLER, Francesc.– *La Premsa a Mataró. 1820-1980*. Premi Iluro 1981. Caixa d'Estalvis Laietana. Mataró. Barcelona. Editorial Rafael Dalmau. 1982.

"CRONICA MATARONESA".– *Periódico de intereses locales...* Maig 1866 - Juny 1869. Mataró. Impremta José Abadal.

E. [ENRICH i REGÀS, F.].- *La Obra Cultural en Mataró y la cooperación a ella de su Caja de Ahorros*. "Mataró", 2a. època. Any III, núm. 230. 27 maig 1950. Mataró. Impremta Minerva.

GRAN ENCICLOPÈDIA CATALANA.– Volum 4 (pàgina 105) Volum 7 (pàgina 813).

LLOVET, Joaquim.– *La Caja de Ahorros de Mataró de 1859 a 1912*. Mataró. Caja de Ahorros Layetana. 1977.

LLOVET, Joaquim.– *La Ciutat de Mataró*. Volums I i II. Barcelona. Editorial Barcino. 1959. 1961.

"MATARONES, EL".– Semanario popular de la presente ciudad y su partido. 1881 - 1882 - 1883 - 1884 - 1885 - 1886 - 1887. Hijas de Abadal. Mataró.

MEMORIA *anual del Ateneo Mataronés... por su Secretario perpétuo Don José García Oliver*. Mataró. Impremta de José Abadal. 1867.

"REVISTA MATARONESA".– *Semanario de intereses locales*. Febrero 1864 a abril 1866. Mataró. Impremta José Abadal.

"SEMANARIO DE MATARO, EL" – 1883; Impremta H. Abadal. Mataró. Tipogradia Timbre Imperial. Barcelona. Sucursal en Mataró, Riera, 64.

VILÀ PALÀ, Claudi, Sch. P.– *Escuelas Pías de Mataró: Su historial pedagógico*. Salamanca. Imprenta Calatrava. 1972.

"VOZ DE ILURO, LA" – Març 1872 - febrer 1873. Mataró. Impremta de José Abadal.

"VOZ DEL LITORAL, LA" – Periódico político y de intereses locales y materiales. Organo del Partido Republicano Histórico del Distrito. - 1885 - 1886 - 1887 - 1888. Mataró. Impremta F. Horta.

Nota.– Agraïm a Biblioteca Popular de la Caixa d'Estalvis Laietana de Mataró, les facilitats donades per l'elaboració d'aquest estudi.

Els FULLS han recollit diverses vegades el fet de l'existència a Mataró de les capelletes de carrer, valorant-ne la seva importància com a mostres d'art i de pietat popular.

Avui, incidint novament en el tema, Marià Ribas i Bertran ens parla, a més a més, dels quadres de rajoles i especialment d'un que havia existit en una casa del carrer de Sant Simó.

UNA INTERESSANT OBRA D'ART POPULAR DESAPAREGUDA DE MATARÓ

Afortunadament, des de fa alguns anys, les noves generacions mataronines manifesten el lloable afany de voler esbrinar tot el que fa referència a Mataró, des de la seva història fins al fet concret de la nostra ciutat, amb les seves cases velles i els carrers antics, investigant els arxius a la recerca de notícies de primera mà, per tal de conèixer quins i quants esdeveniments han succeït en la ciutat que ens ha vist néixer.

És ben cert que l'evolució i el creixement de la població, la ignorància, el menyspreu per les coses de les generacions passades, el desig de modernitzar les cases i la revolta del 1936 han estat la causa de la destrucció d'edificis importants, d'obres d'art d'inapreciable valor i de documents històrics que mai més no es podran recuperar. Són fets lamentables que hem viscut repetides vegades sense poder fer res per a evitar-los. Però probablement aquests mateixos fets són els que actualment contribueixen a moure l'interès de les noves generacions que els lamenten i per això pretenen de reconstruir i fer viure el seu record. Les publicacions de la Caixa d'Estalvis, les del Museu i els "Fulls" del Museu Arxiu de Santa Maria són una esplèndida mostra del moviment en pro de la història del nostre passat.

També és un fet manifest que els estudiosos, a més d'investigar els temes de la història antiga servint-se dels fons documentals dels arxius, s'interessen per l'extens camp de les arts populars, que aquí a Mataró, impulsades per confraries i gremis, assoliren un remarcable renom en la ceràmica, vidrieria, construcció de mobles, retaules, imatgeria, etc...

Paral.lelament hom ha observat que existia un ferm desig de saber coses de les nombroses capelletes dels carrers. En tal aspecte en el número 12 de "Fulls" corresponent al mes de desembre del 1981, es donava la notícia de la benedicció d'una nova imatge, la Mare de Déu del Fossar Xic, amb destí a la fornícula existent damunt del Portal Xic de la Parròquia de Santa Maria. A la vegada recomanava de fer reviure la tradició de les capelletes als veïns de cada carrer. En el mateix número de "Fulls" es donava una altra notícia, referida al traspàs d'un bon amic de sempre, En Florentí Serra, artista modestíssim, ple de simpatia, i l'últim ceramista d'una generació que està a les acaballes, qui, alternant amb les seves feines de terrisser, també sabia interpretar el modelat amb un regust popular molt tradicional. Algunes imatges degudes a la seva mà figuren en capelletes dels nostres carrers, com la de Sant Pau existent a l'entrada del Convent de Monges Caputxines, recordant la que fou destruïda l'any 1936.

Aquestes dues notícies varen ésser el motiu que van fer concentrar la nostra atenció vers una capelleta, per molts oblidada, de la qual en conservàvem unes notes. Probablement no les hauríem publicat mai, però després de tals novetats ens hem sentit una mica obligats de redactar les presents ratlles.

La manera que cada poble tenia de sentir la seva pietat, en els temps dels nostres avantpassats, s'exterioritzava amb obres de diversa naturalesa, no sols a dintre de les esglésies, sinó també a les cases, als carrers i àdhuc en el camp. Cada poble va rebre unes influències concretes i en aquest

sentit, adquirí personalitat pròpia i l'art popular es manifestà en gran amplitud. Però no és el nostre propòsit entrar en la seva extensa complexitat, perquè voldríem només considerar un sol aspecte, el que va de la casa al carrer, i arribar finalment a tractar d'una obra d'art popular que fa anys que va desaparèixer de Mataró.

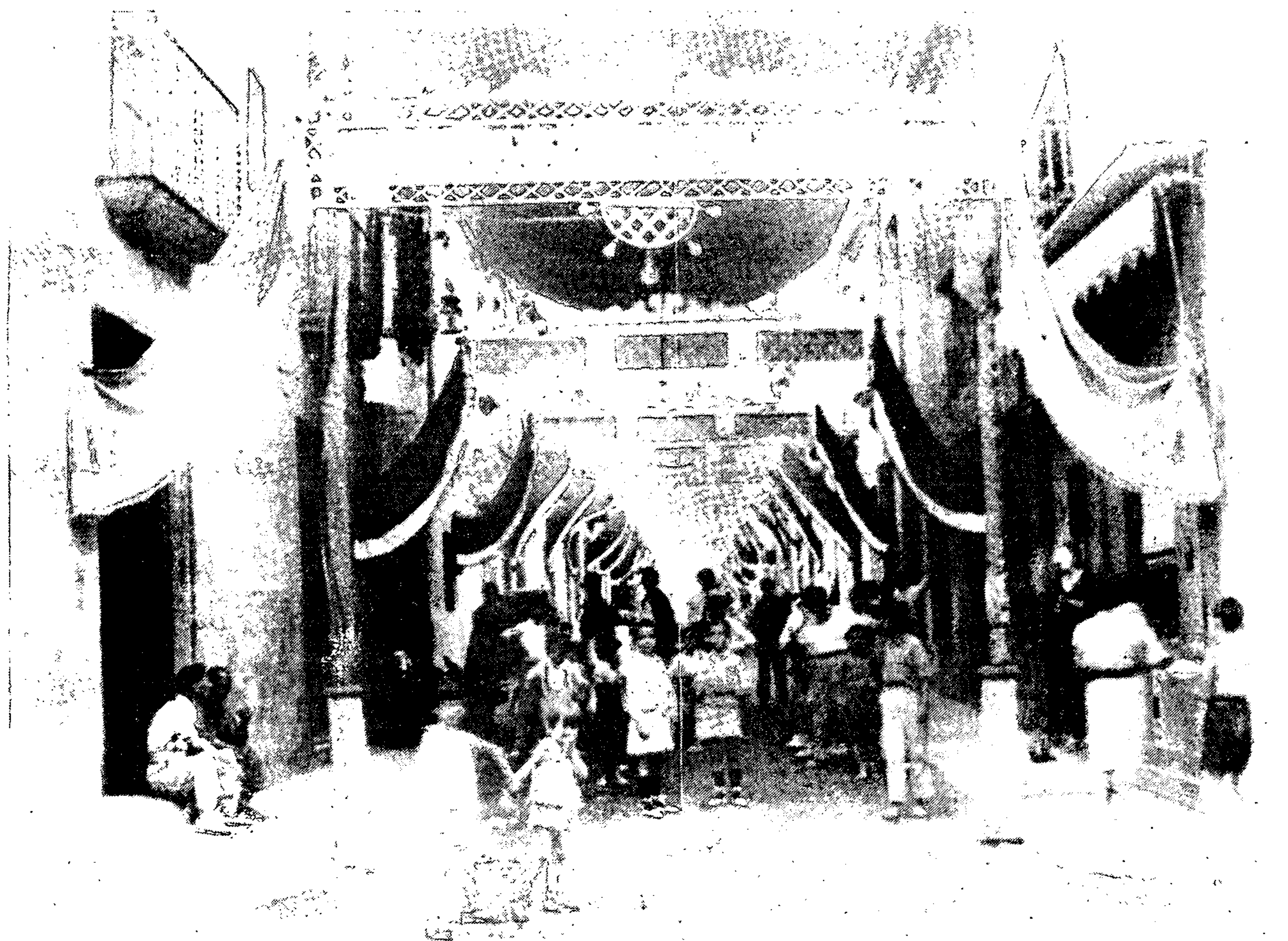
La devoció de la família propietària d'una casa o, moltes vegades, de tot un carrer, originaren i tingueren cura de les capelletes que es construïren en les façanes, dedicades a un sant. N'hi havia que recordaven un fet memorable com la de Sant Felicià, al carrer del seu nom, la de Sant Desideri, al carrer d'En Pujol i la de Sant Roc també al carrer del seu nom, avui primer tram del carrer d'Argentona. Altres eren degudes a la devoció d'una família o d'un veïnat, com les de la Mare de Déu de Montserrat, al Camí Ral, de Sant Domingo en la font del carrer de Sant Roc, de Sant Telm, —patró de la gent de mar— al carrer de Sant Antoni, i moltes altres. Abundaren també les dedicades al Sant Crist en diversos carrers, especialment a les entrades a la ciutat.

Les més abundants eren les que venerava el sant que portava el nom del carrer, com les de Sant Ramon, Sant Antoni, Sant Agustí, Sant Rafael, Sant Pere, Sant Llorenç, etc., que, en certa manera, eren les més populars, perquè eren de tot el carrer. Anualment es festejava el sant el dia de la seva festa, ornant esplèndidament la capelleta amb allargaments de tovalles que s'estenien fins als balcons propers, flors abundants i molta lluminària. S'hi ajuntaven les festes profanes populars que es celebraven en el carrer, que era totalment ornat amb serenata, per tal de donar el màxim relleu a la festa, animada durant el dia amb jocs propis de la quitxalla; després una cobla donava una audició de sardanes i, cap al tard, el clàssic ball amb orquestra.

Hi havia també capelletes formades per un quadre de rajoles adossat a la paret d'una façana, sense fornícula, ni unmodest marc arquitectònic, tal vegada perquè no calia protecció de les pluges ni de les inclemències del temps. N'hi havia a les fonts de Sant Domingo del carrer de Sant Roc, cantonada amb la Muralla del Tigre, a la font ados-

Rajoles de la façana de la casa núm. 13 del carrer de Sant Simó. Actualment col.lecció Rosend Klein, Palma de Mallorca. Fotografia: Marià Ribas i Bertran.

Serenata del carrer de Sant Ramon (1930 ?).
S'hi aprecia la capelleta del Sant guarnida amb mata i flors.
Un fanal penja al seu davant i un tendal cobreix i resguarda la capella.
Fotografia: Marià Ribas i Bertran.

sada en una paret exterior del convent de les Tereses i un altre de més esplèndid, representant l'Anunciació, a la façana d'una casa del carrer de Sant Simó.

Aquest últim ens ha motivat de redactar les presents ratlles. Es tractava d'una obra d'importància més excepcional. Era un quadre apaisat d'unes dimensions superiors a les de la mida normal. Esta-Estava composat per setanta peces, seixanta de les quals eren rajoles senceres i deu mitges rajoles. Estigué situat per espai d'uns dos segles i mitg entre els balcons de la façana de la casa número 13 del carrer de Sant Simó. Una sanefa decorativa, que repetia un motiu barroc, l'emmarcava tan sols en tres costats, perquè el de la part baixa era substituït per una inscripció *"AVE MARIA MADRE DE DIOS SOLA SOYS BOS SIN PECADO CON^{da}. 1679"*.

Era pintat amb desimboltura per una mà segura, sense grans preocupacions que poguessin pertorbar l'artista. Destacava per la seva ajustada composició, ben resolta, i un dibuix correcte, però imprecís en certs detalls, segurament perquè fou obra d'encàrrec i, per tant, l'artista sabia que hauria d'ésser admirada des de certa distància. La composició i el tema havien estat molt generalitzats dintre els gravats d'imatgeria popular de la seva època, i podia haver estat copiat o inspirat en algun gravat.

Per la nostra part n'havíem fet una foto —que acompanya aquestes ratlles— quan encara era en la dita façana, però al cap d'un temps vàrem observar la seva desaparició i vàrem veure refet amb arrebossat el tros que ocupava, peró deixant-hi visible l'empremta.

Sabem sobradament que en un moment determinat varen ésser destruïdes totes les capelletes dels carrers. Les primeres de desaparèixer ho foren per la por de les famílies que les tenien en les façanes de llurs cases a finals del juliol de l'any 1936. En algunes cases es va treure la imatge del sant, sense tocar la capella. Però el dia 27 de setembre

de l'any 1937 l'Ajuntament va creure oportú de publicar el següent Anunci: *El comitè permanent municipal, en sessió del dia 17 dels corrents, acordà que es tapin, amb paret massisa, els buits que en algunes façanes han quedat de les antigues capelletes existents en els carrers d'aquesta ciutat. El que s'anuncia perquè els propietaris de les cases esmentades, o que tinguin al seu càrrec o mirament les obligacions a tals propietats imposades, complimentin l'acord exposat, pel que és concedit el termini de trenta dies a comptar de l'inseriment del present anunci al Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya, devent deixar la respectiva paret en forma que no quedin vestigis de les capelletes. L'Alcalde, Ramon Molist. P.A. del C.P.M. El Secretari, J. C. Sansegundo.*

Després de la publicació de l'esmentat anunci, o sigui, a finals del mes de novembre, es començà per destruir la capella del Sant Crist de la font del Camí Fondo i, a mitjans de gener de l'any següent, ja havien desaparegut totes les capelletes dels carrers. Al convent de les Caputxines, a més de treure la capella de Sant Pau que hi havia damunt del portal d'entrada, tallaren els xipresos de l'Esplanada i enderrocaren el campanar.

Però ignorem les circumstàncies de com va desaparèixer el quadre de rajoles de l'Anunciació que sempre havíem vist en la façana de la casa del carrer de Sant Simó número 13. De totes maneres deduïm que foren unes altres molt diferents a les esmentades i que amb un xic d'imaginació també les podrà deduir el lector d'aquestes ratlles.

Anys més tard tinguérem la sorpresa de tornar a veure'l, però no a Mataró, sinó a Barcelona, exhibit en una exposició d'objectes ceràmics al Palau de la Virreina, l'any 1942. La sorpresa anà en augment en fullejar un llibre publicat amb motiu de la mateixa exposició, patrocinat per "Amics dels Museus", amb el títol *Cerámica Española*, obra de Francesc de P. Bofill, en el qual es reprodueix gràficament el quadre mataroní de l'Anunciació, en la làmina LX, col.locada entre les pàgines 156 i 157, fent constar que pertany en la col.lecció de Rosend Klein de Palma de Mallorca.

Desitjaríem poder ésser més explícits però no tenim altres notícies ni tampoc no vàrem tenir gran interès de posseir-les en els dies que fou oberta l'exposició, tot i que vàrem fer un discret intent per tal d'esbrinar les causes de com va anar a parar el quadre en aquella col.lecció. No insistírem perquè el mal ja estava fet. Desgraciadament no és un cas únic.

Marià Ribas i Bertran

—VIATGERS DEL SEGLE XVIII— AL MARESME

5.— ARTHUR YOUNG (1)

A jutjar per l'aparença, la laboriositat a aquesta costa no pot ser més gran. A la vora de la mar, gran nombre de barques i de xarxes de pescar i rengleres de cases blanques i presentables. I mentre els homes es troben ocupats en la pesca, les dones estan igualment enfeinades fent puntes de coixí. Dinem a Gremah [Premià?]; més enllà, una vall d'una milla i mitja a dues; el sòl, sorrenc i molt conreu; als turons, molta vinya. Una part del cereal, sense guaret; tot està segat, però no se l'han emportat, i la terra llaurada completament. Vinyes. Molts pobles grans i arreu cases escampades. Passem per Meliasa [Vilassar]; un poble de pescadors, salen gran quantitat de peix per Barcelona; llurs xarxes són molt grans. Cases per tot el camí. Sigui on sigui, una obertura entre les muntanyes permet veure'n d'altres a la llunyania i encara més altes. Això lliga amb la gran panoràmica que s'albira des de Montserrat estant, i demostra que terra endins tot és muntanyós i que les valls no són grans a cap lloc.

Han llaurat els rostolls de blat i han sembrat la terra amb fàjol, que ja brulla.

Una part de la vall, molt cultivada; però una altra gran part, erma —malgrat veure-la a un mateix nivell— i molt erosionada per un torrent en un quart de milla d'amplada; està feta una llàstima, bé que ara no hi ha aigua ni llit: tot resulta pla. En semblant cas, i certament en molts altres, el treball unit a uns bons diners remeiarien aquest mal. Vuit homes treballant en un camp sorrós amb un estri molt correntací, que és una espècie d'aixada de 16 polzades de llargària i 9 d'amplària, proveïda d'un mànec tan curt que hom s'ha d'encorbar molt a l'emprar-la. Una vall de dues o tres milles d'amplària i que connecta amb una obertura entre muntanyes; mongetes sovint sota el blat de moro; però la collita, molt escanyolida i no se'n treu cap profit. Bonics tarongers d'una alçada de vint peus; troncs gruixuts i d'unes copes espesses, rodones i ombrívoles. Tota la vall abans de Maturó [Mataró] és ben cultivada. Hi ha molt d'alfals, i cosa curiosa que jo no havia vist mai, és que tenen uns cubells especials per a transportar les latrines i les orines als camps.

Maturó és una gran població, ben edificada amb cases blanques i netes; els carrers es creuen els uns amb els altres en angle recte; se'ns apareix com a extraordinàriament laboriosa; alguns telers de mitges; puntaires a cada porta. Totes les cases tenen una gran entrada que serveix alhora com a porta i com a finestra de l'estada, cosa que demostra la classe de clima que deuen tenir. Em reca afegir ací que l'ocupació de cercar-se mútuament els polls al cap la dominen bé.

El cànem produeix deu quintars per jornal. Les vinyes donen tres, quatre i cinc càrregues de vi per jornal, i les venen a dues o tres-centes lliures espanyoles el jornal; altres terres que no són de regadiu, a 100 i a 150 lliures. Durant més d'una llegua, sorra i ceps, poc altre conreu; la vall té dues milles d'amplària i el sòl de sorra i graves fines; el venen a 150 lliures espanyoles el jornal. Als turons prop del mar, ceps; muntanyes cultivades d'una manera deficient, gairebé fins al cim; però és molt poc aprofitat. Cases escampades d'ací i d'allà.

Passem per Arrengs [Arenys], un poble gran, on la construcció naviliera dóna la impressió de tenir importància; és usual fer-hi puntes de coixí; usen fil de França; les dones hi guanyen de 10 a 16 sous. Una gran indústria i, en conseqüència, un aspecte florent. Canet, un altre poble gran, dedicat a la construcció de barques, a la pesca i a les puntes de coixí. Totes aquestes poblacions són ben edificades; les cases són blanques, netes i molt bones; amb un idèntic aspecte de laboriositat en general i el conseqüent benestar particular. Cada pam de terra plana dels seus contorns, ben regat amb aigua de pou i safareigs; els turons coberts de ceps. El terreny prop de Canet, ben regat, venut a 500 lliures el jornal; el de vinya, a 300. Donen en les bones anyades a la ratlla de 12 càrregues. El terreny de secà, a 100 i fins a 150. Els pagesos són parcers, és a dir que paguen amb una part de la collita al lloc de renda; les collites es divideixen en tres parts: dues per al parcer i una altra per al propietari del terreny. En aquest cas, totes les despeses van a càrrec del parcer. Algunes vinyes són arrendades des de 15 a 40 pessetes. No he trobat a

cap lloc de França que les vinyes es donin en arrendament; totes es troben a mans de llurs propietaris. El terreny, en general, des de 15 a 35 lliures. Cap a Callieli [Calella], un poble gran com l'anterior, molta indústria; ací hi trobem posada, no pas millor que a les muntanyes, malgrat trobarnos en el camí ral de París a Madrid; un forat horrible, brut i pestilent, sense res per menjar o beure, excepte pels mulaters.

El dia 19 el deixem i entrem en una vall plana, de mitja milla d'amplària i de secà. Cànem molt pobre; el blat de moro de 7 peus d'alçada. Vinyes sota plantacions d'oliveres ben reglades; el cereal, segat, agarberat; la terra, llaurada. El jornal el venen per 200 lliures, i més enllà, on és de regadiu, per 1000; això és una diferència sorprenent. Passem per Penether [Pineda], un poble gran, no pas més lluny d'una llegua de Callieli. Una vall de tres quarts de milla d'amplària; les muntanyes no pas altes, cobertes de vinya o bosc. Ve una gran vall cultivada, però sense aigua o molt poca; blat de moro de sis polzades a dos peus d'alçada, formant quadres, en una terra de la qual se n'ha tret el cereal; la versió que trec del nostre guia, deformada; diuen que sembren quan llauren, però sospito que prèviament ho fan en vivers i el trasplanten tan bon punt la terra està preparada. Mill, també després del cereal; el sòl, d'una rica argila negra.

Passem per Malgra [Malgrat], que no és tan ben edificat com les altres poblacions; però s'hi fa molta punta de coixí. Una vall, de dues a tres milles d'amplària; vinyes i conreus. Gran quantitat de blat de moro, anomenat meliac per tot Catalunya. Després, vaig trobar que al Languedoc també l'anomenen així, puix que allí també parlen la mateixa llengua que els catalans. L'arrendament dóna 15 lliures de promig. Sembren el blat de moro gra a gra, després del cereal; el terreny és de sauló.

El camí es desvia ací del mar, cap a un indret boscós; moltes tanques. Magraners fent tancats espessos i bonics; sòl sorrós, però bo. Als cims, antigues torres per la defensa de la costa contra els africans. Llaurat molt deficient. Bous de color crema. Les tanques encara més juntes. A alguns llocs, pollancres i ceps emparrats amb ells, d'un arbre a l'altre. Llegint memòries que tracten la forma de portar aquestes terres, m'havia format la idea que veure serrells penjats d'un arbre a l'altre, havia de tenir un cert encant, però no resulta atractiu ni sorprenent, i el vi no és mai bo, pel fet que vol sol i en ésser xuclat per una altra planta que li roba el seu nodriment. A sota, hi planten cereal, la qual cosa el perjudica més. Vall ampla i plana, de sauló; enfront, cap a l'esquerra, els Pirineus, muntanyes molt altes, amb llurs cims entre els núvols.

1. Arthur Young, *Tour in Catalonia*, dins *Travels during the years 1787, 1788 and 1789*, I (Dublin 1793), pàgs. 642-647. Trad. Joaquima Ximenes.

DOCUMENTACIÓ

El Museu Arxiu de Santa Maria conserva la documentació de l'antiga Confraria de La Minerva, que tenia cura del culte al Santíssim Sagrament. Cuidava per tant de la festa del Corpus i de les Veredes de l'octava, i tenia també presència activa en la Setmana Santa mataronina.

La transcripció que segueix és extreta del *Llibre de Ordinacions y Notícies per lo règimen i govern de la Confraria de la Minerva, fundada en la Parroquial Iglésia de la present Ciutat de Mataró*, que comprèn dades entre els anys 1782 i 1871. És el calendari de celebracions i festes de la Confraria tal com era l'any 1782. A més de les celebracions religioses hi figuren dades referents a l'Àliga, els Gegants, els Armats, ...

S'ha respectat el llenguatge original, encara que s'ha corregit lleugerament l'ortografia.

MEMÒRIES DE DIFERENTS RESOLUCIONS I CONCÒRDIES DE LA CONFRARIA DE LA MINERVA

Memòrias arregladas de diferents resolucions, concòrdias entre lo Reverend Clero y Confraria, y altras notícias necessàrias per govern annual de la Confraria ab arreglo a las ordinacions de ella.

Mes de Janer

Lo dia primer, se junta lo Concell de la Confraria, se fà extracció de oficials, y se insaculan los Confrares de número que faltan o per haver mort, o per haver estat tres añs sens pagar los quatre sous, tenint present los Capítols de Ordinacions, y com las bolsas són ab números, se posaran los noms ab número a la que los correspondrà al llibre de número arreglat.

Lo die sis se fà lo passament de Comptes, segons lo Capítol 42. Seguidament quedaran advertits los Administradors de l'Inventari, rendas de la Confraria, de instar per ellas al Procurador, y de prevenir-se segons los instruhirà lo Administrador Vell, tant del concernent als combregars com de l'Andador, y de elecció de Pendonista, per lo Dijous Sant y Corpus, y de Predicadors de l'Octavari, a qual se li donan de gratificació quinse lliuras ab diners y vuit lliuras de xocolate.

Tercer Diumenge. En la vigília cuida lo Andador de adornar lo altar major, prevenir lo Tàlem, brondons, y demés, y de que lo Clavari li entregui diners per fer los papers de las distribucions.

A las 9 del matí assistiran los Administradors al Taulell, per captar per la Iglésia, y cuidar de la Professó, que deu procurar-se sempre ab lo major lluhiment. Y tindran los llibres dels confrares de devoció, per assentar los que de nou vullan entrar en la Confraria, o fer creu als que contribueixen la caritat de un sou, y dits llibres deuran tenir-los en totas las funcions que estigan en lo Taulell.

Las horas que canta lo Clero en est dia són fundadas, y no paga la Confraria; solament paga lo Ofici y Professó, com segueix:
Se entrega la Bacina al Protector ab las distribucions embolicadas ab paper, y passa al Cor a satisfer una al Reverent Rector per sa distribució y demés que li correspon . . . . 4 sous, 4 diners.
Al Mestre de Capella per sa distribució, la de 4 escolans, y demés que li correspon . . . . 7 sous (de la dita distribució en cas de faltar, ó algun escolá deu retornar lo que li correspon).
A l'Organista . . . . 2 sous, 9 diners.

Als Capiscols dos sous i sis diners a quiscun.
Diaca y Subdiaca lo mateix a quiscun.
A tot lo demés Clero, un sou y nou diners a quiscun .... 1 sou, 9 diners.
Al Celebrant no se paga la Missa, sinó que a la fi del any entra en lo comptes ab las demés que fá celebrar la Confraria per los Confrares que moren del número, y viudas que continuant a pagar los 4 sous, tenen lo mateix de cera y missas que sos marits.
Als Acòlits quatre diners á quiscun, y als que portan los Ganfarons 2 diners.
Se dóna ciri a tots los Confrares que volen assistir a la Professó, a l'Ermità de Sant Simon, y a l'Andador de la Obra.
Antes de acabar-se lo ofici deuhen los escolans de cota vermella acudir al taulell, y los Administradors los entregaran ciris per lo Clero, y se deuhen comptar perque no se'n perdia algun.
Los Administradors porten atxa, dos immediats al Pendó, que deu portar un confrare de número com las sis varas de tàlem, y dos tras lo tàlem, menos en los dias que assisteix lo Ajuntament que deuhen anar devant lo tàlem ab lo Protector, y son company segons la concòrdia.

Febrer

Tercer Diumenge horas fundadas a càrrech del Clero; lo ofici y Professó paga la Confraria, en lo modo que sobre expressa en lo Janer.

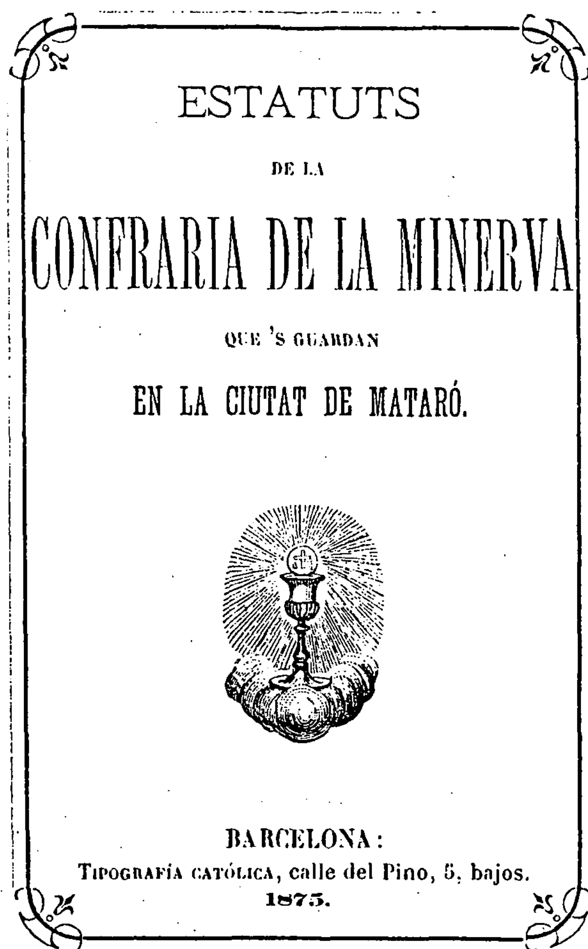
Mars

Tercer Diumenge com lo antecedent.

Capta General en lo Dimarts antes del Diumenge de Passió per tots los carrers, assisteixen lo Reverent Protector ab companys los Administradors, Prohoms, y demés que convidan, y lo Andador ab los escolans de cota vermella, y blaus. En lo matí se capta per fora lo Portal de Vatlleix, de Argentona y de Sant Joseph, y a la tarda tota la Ciutat, y demés arrebals.
En est dia, o altre anterior, se prebé Predicador per la hora de la Minerva, y se convida al Reverent Pare Guardià de Caputxins perquè se servesca assistir ab los demés Religiosos com han acostumat. Lo Predicador deu ser individuo del Clero, ó dels Caputxins.

Dissabte, vigília del Diumenge de Passió, se prepara lo Altar major per las 40 horas ab lo major lluhiment.

Diumenge de Passió. Se dóna principi a la solemnitat de las 40 horas, y deuhen procurar los Administradors especialment que may falte a lo menos un de ells mentres lo Santíssim està patent a la Iglesia, y lo Protector ab hàbits de cor y estola, y en falta de ell altre sacerdot ocupant lo seu encàrrech.

ESTATUTS

DE LA

CONFRARIA DE LA MINERVA

QUE 'S GUARDAN

EN LA CIUTAT DE MATARÓ.

BARCELONA:
Tipografía católica, calle del Pino, 5, bajos.
1875.

Portada del fulletó "Estatuts de la Confraria de la Minerva" (1875).
Museu Arxiu de Santa Maria.

A l'Ofici de est dia que celebra lo Clero, y no cuida la Confraria, asssisteix lo Iltre. Ajuntament, y se donan ciris per lo Andador, als Porrers, Andador de la Obra, y del Roser; perquè los Regidors, y demés de dit Ajuntament, Obrers, y Administradors del Roser, los tingan encesos per mentres se canta lo Evangeli, y a la Consagració; com los Administradors de la Minerva.

A la tarda entran las horas com està previngut, qual nota se posa ab una taula a la porta de la Iglésia.

Lo Andador deu tenir un clos de banchs al mitg de la Iglésia, y ab lo Reverent Protector deuhen acompanyar los devots a l'entrar a l'hora, y a l'eixir quant sien arribats a la Capella, lo dit Reverent Protector dóna las gràcias.

Encapçalament del "Llibre d'Ordinacions" de la Confraria de la Minerva (1782-1871). Museu Arxiu de Santa Maria.

Per la encesa de quiscuna hora cobra la Confraria 20 diners, però no de la Confraria de Sant Pere, perquè paga 5 lliures en lo dia de la sua Vereda.

Los Administradors y Protectors tindran cuidado de captar a totas horas.

Lo Dilluns se continúa com lo Diumenge, y a l'Ofici sols tenen ciri los Administradors de la Minerva, si volen, com los tercers Diumenges.

A la tarda la última hora és del Roser, no paga res per la encesa, pues ho gratifica esta Confraria, ab la assistència de quatre atxas com se dirá en los dias de Octava de Corpus.

Lo Dimarts se continua lo mateix, y en la última hora que és dels confrares del número de la Minerva, assisteixen lo Reverent Clero, y Comunitat de Caputxins, eixint de la Capella de la Confraria. Primerament lo Andador, ab cota y atxa, seguidament los confrares de número vestits de negre, de dos en dos, y los Prohoms, después los escolans, religiosos, y capellans interpolats, y a l'últim los quatre Administradors ab lo Reverent Protector.

Después de la última hora tots los dias hi ha completas solemnes, que deuhen cantar-se al Presbiteri, y paga lo Protector ab distribucions de un sou que se li entregan a la bacina, com en los tercers Diumenges, y en lo últim dia per lo *Te Deum*.

A l'Escolà major per los repicons de tots tres dias de 40 horas, vigílias, y tercer Diumenge de tot lo any . . . . 12 sous.
Al manxador per tots tres dias y *Te Deum* . . 3 s. 6 d.
Acòlits, quiscun per tots tres dias . . . . . 1 sou, 9 d.
y se adverteix que de Setmana Santa, ni Combregar General se paga res, per ser a càrrech del Pàrroco.

Al Predicador se li envian 4 lliuras de xocolate.

Dissabte de Passió. Cuida lo Andador de cubrir lo Altar.

Dimecres Sant. Cuidan los Obrers de tenir posat lo Monument, y entra al cuidado de la Confraria de la Minerva lo adonar-lo y demés.

Dijous Sant. Al matí deuhen los Administradors posar-se ab una taula cerca lo Monument, per rebrer y notar los ciris de Devoció que aportan, y tenir cuidado en distribuhir-los mentres lo Santíssim está en lo Monument, a fi d'aprofitar cera per la Confraria, lo que deu cuidar-se més a la nit.

Se posan 24 ciris de lliura per la fundació del Reverent Garba, que pagan los arxivers del Clero en lliures y diners en poca diferencia a la Confraria, y si disminueix, deuhen disminuhir-se los ciris.

També se han de posar los ciris que entreguian los capellans que no aplican la comunió per lo Reverent Martí Guarro.

Los Brondons que són per la fundació de Boter, per la de Baró, 2 per la de Smandias, y estos los portan los capellans a la Professó de posar y traurer lo Santíssim del Monument, y los que aportan las Confrarias, que són 4 Brondons de la de Sant Telm, = 4 de la del Roser, = 4 de la de Las Animas, = 4 de Sant Joan, = 4 de Sant Pere, = 4 de Sant March y Santa Llúcia, = 4 de la del Angel Custodi, = 2 de la Candelera, = 4 de la de Sant Antoni Abat, = 4 de Santa Anna, quant és confraria, y 2 del Col.legi d'Adroguers.

A las Professons de posar y traurer lo Santís-

sim del Monument assisteixen lo Reverent Protector, son company, y los 4 Administradors, ab atxa devant lo Tàlem, seguint lo convingut en la Concòrdia; y serveix tot lo adrés del tern de Llamas.

Tarda del Dijous y Divendres Sant. Se componen lo Capità Menaire y 42 Armats ab los vestits que son propris de la Confraria, y se prevenen 8 homens per atxas, y dos minyons per trompeta, y recort, que deuhen assistir a las Professons de dits Dijous y Divendres Sant, a quals sels paga per quiscun dia lo seguent.

Al Menaire	45 sous.
A quiscun dels Armats	3 sous 9 diners.
Als porta atxa	2 sous 6 diners.
Al trompeta	3 sous 9 diners.
Al recort	3 sous 9 diners.

Assisteixen a las Professons, inmediats al Pendó, 6 confrares de número ab vesta y atxa de la Confraria, ab lo Andador, que donan principi a ditas professons.

Lo Pendonista y dos companys també tenen vesta de la Confraria.

Dissabte Sant. Se tenen los candeleros, y trossos de ciri de mitg palm en poca diferència, per entregar als que han portat per lo Monument, y se'n dona un tros més gros a quiscun Administrador.
Se pagan a l'ajudant de l'Andador per 40 horas y Setmana Santa .... 1 lliura, 12 sous.
Dit dia lo Andador cuida de endressar la Capella, vestits dels Armats, y posar lo Altar de festa per lo dia seguent, que si és tercer Diumenge, deu servir lo tern de Llama, com si succeheix en la Pasqua de l'Esperit Sant ó en lo dia de la Assumpta.

Dissabte de Pasquetas. Lo Combregar General com segueix: Se entrega la Capeta carmesina al Reverent que aporta lo Santíssim ab lo cotxe y se subministran dos atxas de la Confraria que demana lo Sr. Rector, així mateix com en los Combregars Generals annuals en lo Agost, y Desembre.

A la Professó assisteixen lo Reverent Protector y son Company, ab los 4 Administradors ab atxes, immediats al Tàlem, que lo portan 6 Confrares de número.
Devant del Clero va lo Pendó de la Confraria, immediat a ell lo Andador y atxas de devoció.
A l'arribar a la Presó y Hospital, los Administradors entregan las atxas als portants de varas de Tàlem, y previnguts de dos tovallolas de seda, se posan immediats als presos, o malalts, dos a quiscuna Tovallola, al temps de rebrer la sagrada Comunió y passan de l'un a l'altre segons la decència ab que están. Serveix per esta funció lo Tern ab fons de la Confraria, lo Tàlem carmessí y lo Pendó millor.

Abril

Tercer diumenge, com lo Janer.

Maig

Tercer diumenge, com lo Janer.

Juny

Tercer diumenge. Paga la Confraria las Horas,. per no tenir-ne lo Clero de fundadas, y se pagan fent los paperets de las distribucions, añadint 1 sou a quiscuna com segueix.

Rector	5 sous, 4 diners.
Mestre de Capella	11 sous.
Organista	3 sous, 3 diners.
Capíscols, Diaca y Subdiaca, quiscun	3 s. 6 d.
Al demés Clero, a quiscun individuo	2 s. 9 d.

Si per ocupació, no se cantan horas, se fan las distribucions com en lo Janer.

Corpus. La vigília se adorna lo Altar Major, y lo Andador deu entregar á tots los individuos del consell un ventall, que dehuen tenir-se prebinguts per est fi.
Alguns dias antes lo Reverent Propector, y Administradors, passan a tots los carrers a convidar alguns particulars, perque en lo dia de la sua Vereda captian per sos respectius carrers, y assistescan a las Professons, entregant lo que hagen arreplegat.
Lo dia de Corpus, y sota la Octava, celebra lo Clero Oficis de fundacions, o de altres.
La confraria subministra la cera de l'Altar major y ornaments.
En est dia se donan ciris al Iltre. Ajuntament, Obrers y Administradors, com en lo primer dia de 40 horas.
A la Professó de la tarde assisteixen lo Pendonista, y sos companys, ab lo Andador y sis Confrares de número, ab sis atxas, tots ab ventall, devant lo Clero y lo Reverent Protector son companys y Administradors, ab atxas y ventalls, immediats al Tàlem. En est dia, y lo de l'Octava, serveix tot lo adrés del Tern de Llamas y Albas bonas, també per los quatre sacerdots que portan lo Tabernacle del Santíssim, y se'ls dóna un ventall a quiscun.
Lo Divendres serveix lo Tern Ordinari y lo Tàlem de Brocat.
Tant en est dia com en los 7 seguents, paga la Confraria las Completas y sis professons que se fan per dins la Iglésia, donant per medi del Protector ab la bacina mentres cantan las Completas al Presbiteri, un sou embolicat ab un paper, tant al Rector com a quiscun Resident, y al Mestre de Capella 4 sous,

per rahó dels Escolans y demés, y al Diaca y Subdiaca nou diners cada dia, a més de un sou.
A l'últim de las Completas dehuen los Escolans de Cota Vermella acudir al taulell a rebrer dels Administradors ciris per repartir al clero.
En estas Professons no assisteixen los Administradors, sinó que en son puesto, devant de tots, assisteixen los Administradors del Roser ab atxas de las sua confraria, qual costum ha tingut sempre, y en recompensa la Confraria de la Minerva no li fa pagar res de la encesa en la sua hora de 40 horas.
Y después lo Pendonista de la Vereda, que correspon ab los demés que portan las sis atxas que subministra la Confraria de la Minerva, y també deuhen portar lo Tàlem subgectes convidats de la mateixa Vereda, quedant-se dos per anar tras lo talem ab atxa.

Veredas

Lo Divendres, carrer Nou, carrer de Sant Francesc, carrer de Bonaÿre y fora lo Portal de Batlleix.

Lo Dissapte, La Confraria de Sant Pere.

Lo Diumenge, lo carrer de Barcelona, Plaça de Pescateria y carrer d'en Pujol.

Lo Dilluns, lo carrer d'Argentona y tots los carrers de fora lo Portal, lo carrer d'en Molas, carrer de Sant Joseph y fora lo Portal.

Lo Dimars, la Riera.

Lo Dimecres, lo carrer de Santa Maria, carrer de Fra Jaume, carrer d'en Palau, Plaça Gran, carrer de Don Magí, Pau, Palma, Placeta del Beato Salvador, Espeñas, carrer de Sant Simon, y fora lo Portal d'en Feliu.

Dijous, Octava, fora portal de Barcelona, carrer de Sant Llorenç, de la Rambla y Placeta, Santa Theresa, Camí Ral y demés carrers de baix, Pou de Vall, Rebalet y Sant Pere, Sant Joan, Sant Francisco, Sant Antoni y Platge.

En est dia se dona lo pendó y 6 atxas a individuos de la Vereda y lo Tàlem a l'Ajuntament.
Los Administradors, Vice-Protector y Protector assisteixen ab atxas com lo dia de Corpus.
Tots los dias deuhen acompanyar lo Predicador al Púlpit.
Pagos deuhen fer-se lo dia de la Octava, y deuhen tenirlos previnguts ab papers sobre lo Taulell anttes de començar Completas.
Se entrega la Bacina al Protector per pagar las Completas ab papers de un sou, com queda notat en lo Divendres.
Después se li torna a entregar la bacina ab las distribucions per lo Clero de las Professons del dia de Corpus y Octava, essent per quiscun de 3 sous per un dia, y 1 sou y 6 diners per lo altre, y per tant cada paper de 4 sous y 6 diners y en estos dos dias no se pagan Diaca, Subdiaca, ni Capiscols.

COFRADIA
DEL
SANTÍSIMO SACRAMENTO,
Ó MINERVA DE MATARÓ.
Canónicamente erigida, y agregada en el año 1617 á la Archi-cofradia fundada en Santa Maria super Minervam de Roma.

Cédula de admision para Cofrade del NÚMERO — expedida á favor de D.

Los cofrades del NÚMERO no pueden ser mas de 150. Deben saber leer, escribir, y tener todas las demas circunstancias prevenidas en los estatutos de la cofradia, insertadas en el librito de relacion de indulgencias que se entrega á cada cofrade. Tienen á su cargo especial el culto del Santísimo Sacramento, y contribuyen á tan santa obra con una limosna anual de dos pesetas. La cofradia á su vez les recompensa con cuatro hachas y un pendon y palio peculiares en el acto de su Viático; otras cuatro hachas en su entierro, y tres misas inmediatamente despues de su muerte. La Iglesia les recompensa tambien, pero mas largamente, mandando que el oficio del tercer domingo de cada mes, se ofrezca y aplique para los cofrades, y para los difuntos que hubiesen pertenecido á la cofradia; y concediendo ademas á favor de los mismos un tesoro de gracias, privilegios é indulgencias de que se hace mencion detalladamente en dicho librito, y entre las cuales resaltan las siguientes:

Tres indulgencias plenarias el dia del ingreso en la Cofradia, siendo la una en forma de jubileo. Otras tres en la misma forma de jubileo, durante la vida.

Dos indulgencias plenarias en el artículo de la muerte, invocando con el corazon, sino se puede con la boca, los dulcísimos nombres de Jesus y de Maria.

Facultad de elejir en la muerte el confesor que se quiera, y de ser por él absuelto de toda especie de censuras y de culpas, aunque fuesen reservadas á la Santa Sede.

Dos indulgencias plenarias á los que no pudiendo asistir á la procesion del dia de Corpus, verdaderamente arrepentidos y confesados, comulguen en dicha Festividad.

Una indulgencia plenaria á los que asistan devotamente á dicha Procesion, y rueguen allí á Dios por la concórdia entre los príncipes cristianos, extirpacion de las herejias y exaltacion de la Santa Madre Yglesia.

Para ganar todas y cada una de estas indulgencias plenarias es preciso confesar y comulgar en el mismo dia; escepto en las del artículo de la muerte, que se puede hacer en otro dia anterior. Se rogará segun la intencion de los soberanos Pontífices que concedieron las indulgencias.

Todos los Cofrades participan de cuantas gracias, privilegios, exenciones, é indulgencias han sido en todos tiempos concedidas á los Cofrades de la imagen del Salvador, *ad Sancta Sanctorum*, de la Caridad, hospital de San Jaime in *Augusta*, de San Juan Bautista, de los Santos Cosme y Damian de los Florentinos, del hospital del Santo Espíritu, del Orden de San Agustin, del Campo Santo, y de la Virgen Maria del Pópolo.

Los Cofrades que visiten el altar ó Capilla del Santísimo Sacramento, pueden ganar las mismas indulgencias de las *Estaciones* de Roma, que son cuatro de plenarias y un gran numero de parciales, como se puede ver en el libro de indulgencias.

Por siempre sea alabado el Santísimo Sacramento del Altar.

Cèdula de Confrare de Número de la Minerva (1873).
Museu Arxiu de Santa Maria.

Lo Mestre de Capella, un paper de 18 sous per la sua distribució, Escolans y demés, de dits dos dias -y si falta algun dels escolans deu retornar lo que correspon.
Dos papers de 3 sous quiscun per los dos Residents Turiferaris.
Quatre papers de 44 sous y 3 diners quiscun per los quatre Residents que portan lo Tabernacle en las dos Professons.
Acòlits, se'ls paga a quiscun per tota la Octava, Oficis y Professons . . . . 3 sous
A dits Acòlits per las funcions de Dijous y Divendres Sant no se'ls dona cosa alguna.
Als Minyons que portan los Ganfarons vermells se'ls dona 4 sous y 6 diners a quiscun y als del Roser no se paga per ser a càrrech de la Confraria del Roser, y per la armonia ab que corran ditas dos Confrarias.
A l'ajudant de l'Andador. . . . . . . 4 lliures y 2 sous
Quant en dit Octavari van l'Àliga, Gegants, y Timbalas se fan los papers seguents:
Tres papers ab 4 sous y 6 diners per los 3 minyons que serveixen al que porta l'Àliga en las dos professons de Corpus y Octava.
Quatre papers, ab 4 sous quiscun, per los 3 homens que portan los 3 Gegants y al que porta l'Àliga en

las dos Professons, ab la circunstància d'estar obligats an fer una dansa per quiscun dels Administradors ahont ells assenyalin en la carrera de la Professó.
Un paper per qui toca lo fluviol y tamborino ab 4 lliures, 2 sous y 6 diners.
Un paper ab 42 per los manxadors.
Un paper per l'organista, de 15 sous, que li serveix a mes de la distribució de las professons y Completas que cada dia paga lo Protector, per tocar l'orga en dit Octavari de Corpus, y en la hora de la Minerva y *Te Deum* de 40 horas.
Als que cuidan de las Timbalas, per la vigília, dia de Corpus y Octava, que són tres funcions, 3 lliures y 5 sous, y si faltan ab una se'ls relleva lo corresponent.
Lo dia seguent se envian per lo Andador al Predicador del Octavari 45 lliures ab diners y 8 lliures de xocolate, y después los Administradors ab lo Reverent Protector passan a donar-li las gràcias.
Finit dit Octavari, com també finidas las 40 horas y Setmana Santa deu tenir cuidado lo Administrador Vell, o altre que se encarregui de lo més manual, en tenir nota separada de entradas y eixidas, anant de acord ab lo Clavari, perquè a la fi de l'any no se trobassen en confussió.

Juliol
Agost
Setembre

Tercer Diumenge, com lo Juny.

Octubre
Novembre

Tercer Diumenge, com lo Janer.

Desembre

Tercer Diumenge, com lo Juny.

Los dias de la Concepció se obran los Llibres Grans de Extracció, dits de Devoció. Assisteixen los Administradors, Prohoms y altres que deuhen procurar-se útils per la Confraria y que tingan cuidado en no patir equivocacions en fer creu.

Totas las festas de obligació de ohir Missa y de Precepte se tenen oberts los llibres tot lo matí y part a la tarde, procurant més quietut en horas d'ofici y sermó y los dias de Sant Joan e Innocents no se tancan fins a la nit.

Lo últim dia de dits se entrega la clau a un Administrador o al Secretari, pues no deu fer-se més creu per fer lo endemà la extracció, antes de la qual lo Secretari deu posar los rodolins que han entrat de nou ab la formalitat que se acostuma, presents lo Reverent Protector y Administradors, y feta la extracció se entregaran las 400 lliures y se fa firmar àpoca o recibo en lo Llibre de Deliberacions.

Lo últim dia de l'Any se dona Orde a l'Andador perquè avisi a lo Consell y Secretari per lo dia seguent.

Tindran ciudado en cobrar los lloguers del Magatzem y rebrer comptes del Procurador.
També procuraran en no deixar escriurer als llibres, ni fer notas sens que primer se facia separat ab las reflecciones necessàrias, perquè fet posar de lletra intellegible y clara als llibres ab lo degut modo servesca de claredad en lo esdevenidor.

RECURSOS

Quan vam iniciar aquesta secció, assenyalàvem que volíem oferir eines *–recursos–* per a la investigació històrica. Després d'haver publicat inventaris d'arxius, avui oferim una breu ressenya bibliogràfica recent i també obrim la porta a la col.laboració a totes aquelles persones interessades en la bibliografia i les fonts documentals de les nostres contrades.

RESSENYA BIBLIOGRÀFICA

LLEONART, Pere; MACIAS, Pere; ARDÈVOL, Remei. *EL MARESME: les claus de la seva contínua transformació*, Barcelona, Banca Catalana / Servei d'Estudis, 1981. 338 p.

Algunes vegades des d'aquestes pàgines dels "FULLS" ens hem preocupat de la història econòmica, dels oficis, dels gremis; el llibre *EL MARESME: les claus de la seva contínua transformació* ens ofereix una anàlisi econòmica de la comarca en els nostres dies i resulta essencial per a comprendre com es desenvolupen les relacions econòmiques dins la comarca. El punt de vista comarcal que pren el llibre xoca una mica amb la realitat. Un empresari mataroní se sent maresmenc ? Podem parlar del Maresme com una unitat geogràfica on s'estableixen unes relacions econòmiques específiques ? Penso que tota generalització a nivell comarcal és una mica agosarada i més si tenim en compte les distorsions que produeix la gran ciutat, Barcelona. Així doncs, per a estudiar de ple la comarca, cal estudiar també els seus fluxos, tant econòmics, com humans. El llibre no va al detall excessiu en aquest aspecte, entre altres raons per la dificultat de conèixer les dades exactes que quantifiquin els fluxos entre la renda generada en una zona i com és consumida dins ella mateixa, o fora, o els fluxos d'inversió, o els fluxos d'estalvi, etc...

Per què ens serveix doncs la distinció comarcal ? Possiblement perquè és un àmbit geogràfic reduït que permet de ser estudiat amb deteniment. Ara bé, la manca de decisions (econòmiques, en aquest cas) d'àmbit comarcal, uns empresaris individualistes (p. 328) i una forta diversitat dins l'estructura econòmica maresmenca invaliden el fet comarcal per altres propòsits que no siguin l'anàlisi i descripció.

És per això que, des del meu punt de vista, el fet comarcal ha de ser situat al nivell de la realitat i no tant d'una construcció teòrica.

El valor del llibre resideix sobretot en plantejar els interrogants més grossos que apareixen sobre el futur d'aquesta franja costanera. L'anàlisi de les dades estadístiques permet treure unes conclusions ben fonamentades, però que caldria actualitzar a cada moment i en aquest sentit, tant les Institucions Públiques, com els Ajuntaments, podrien oferir informes actualitzant les dades en base al darrer cens i les últimes estadístiques disponibles.

Es tracta d'un llibre d'obligada lectura per als polítics municipals i per als empresaris com a informació de l'entorn, així com de tots els estudiosos i els que s'interessen sobre la realitat immediata que ens envolta.

La progressiva incorporació d'esquemes de raonament de tipus econòmic, pensar en recursos, en necessitats i demanda, en mercats i oferta, en costos i beneficis, ... ens permetrà d'obtenir una visió més globalitzadora i no tant individualista, tal com critica el llibre; podrem pensar en una òptima assignació i organització en la mesura que coneguem les necessitats dels maresmencs i finalment podrem assolir que el Maresme sigui "un lloc on s'estigui bé" però sobretot perquè "és bo de treballar-hi", tal com assenyala l'ex-alcalde de Mataró Joan Majó al pròleg.

COSTA i OLLER, Francesc. ***La premsa a Mataró. 1820-1980.*** **Premi Iluro 1981. Mataró, Ed. Rafael Dalmau - Caixa d'Estalvis Laietana, 1982. 393 p. 11 f.**

Dins una Secció de Recursos per a la investigació no es pot oblidar la recent publicació d'aquest catàleg hemerogràfic local que va ser objecte del Premi Iluro 1981.

Els catàlegs de premsa local són essencials per a l'estudi de la vida quotidiana a la nostra ciutat d'ençà del 1820 fins als nostres dies. Les publicacions periòdiques ens expressen els sentiments i l'activitat diària. En aquest sentit el catàleg realitzat per en Francesc Costa és d'una utilitat extrema. Allò que contrasta més és que hagi estat fet per un periodista sobretot i no pas per un bibliòleg. Aquest mateix catàleg hauria pogut tenir una presentació als llibres que edita la Generalitat sobre les col.leccions de premsa de les principals poblacions catalanes. L'orientació donada ha estat diferent, en lloc de fer una descripció només tècnica de la publicació, l'autor es dedica a comentar-la, a observar l'orientació i les idees que s'hi expressen. Per tant, si bé no és un catàleg hemerogràfic fet per un bibliòleg, amb aquest llibre es presenta una aproximació històrica a les publicacions periòdiques mataronines.

Celebrem que apareguin llibres com aquest. Ara bé, allò que ens preocupa és on podem consultar els fons hemerogràfics locals? A l'Arxiu Municipal hi ha un fons important i a la Biblioteca de la Caixa d'Estalvis n'hi ha un altre, però tots dos incomplets. Dins el futur Arxiu Històric Municipal (que esperem que sigui creat ben aviat) s'hauria de pensar en la creació d'una Secció d'Hemeroteca que incorporés els fons municipals actuals i que es preocupés de microfilmar tots aquells materials necessaris per tal de formar un cos hemerogràfic local complet.

En el llibre *La Premsa a Mataró 1820-1980* hi trobem a faltar més reproduccions de les capçaleres de les publicacions així com uns índexs analítics. El tractament que fa l'autor, de la premsa local, és entenedor i útil per a la consulta ocasional.

COSTA, Francesc. ***Capellans, criminals i enamorats (Històries de Mataró).*** **Mataró, Editorial del Maresme, S.A. – Robafaves Edicions, 1982. 188 p.**

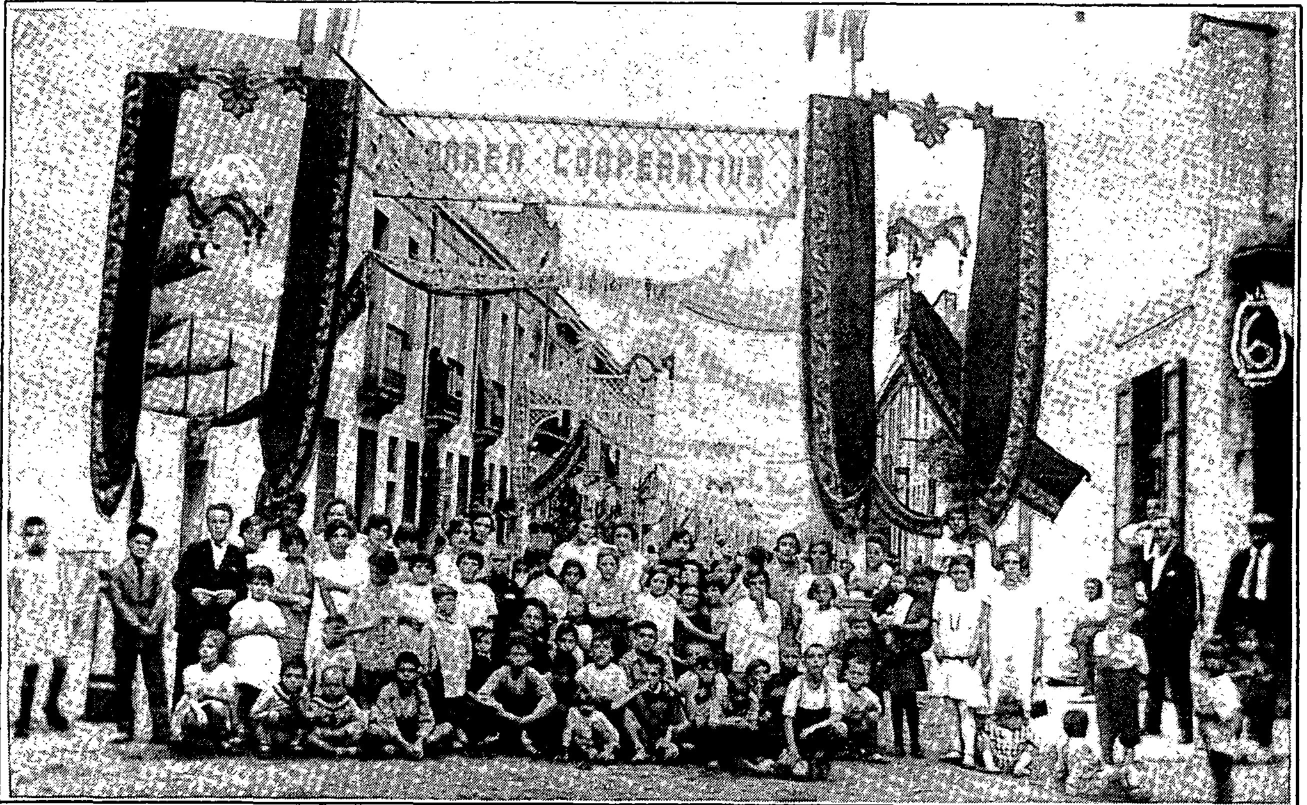
En aquestes pàgines, el lector entenimentat hi trobarà delectació i consol, repassant la vida quotidiana dels mataronins de sempre. Amb anècdotes gustoses, comentaris irònics i els fets més intrascendents de la Ciutat de les Santes. Així comença el llibre, amb una definició exacta, precisa, exhaustiva, incisiva i divertida de tot allò que hi trobarà. Tot aquell que hi busqui *Història* (amb majúscula) no n'hi trobarà, sols podrà llegir *històries* dels fets més intrascendents; però això sí, redactades amb una puresa i finor extraordinàries. Això de la puresa en el llenguatge no significa pas que el llibre no tingui una bona dosi d'*irreverent*. El seu títol ha sorprès, confós i molestat a més d'un que ha llegit *Capellans criminals i enamorats* sense coma. Ara bé, la irreverència del llibre reflecteix el pensament i estil del que escriu i sense que això decaigui en una falta de respecte.

El llibre tracta del que en podríem dir "fets irrellevants", aquells que no entraran a formar part de la Història de la Ciutat però que justament són els que conformen i vesteixen la vida diària dels mataronins. Així doncs, per irrellevant no volem significar que no sigui interessant com a anecdotari i reflexió sobre el que som. La gràcia s'hi combina amb un encert en l'expressió en la utilització d'una prosa atraient. Els títols dels apartats que apareixen al sumari com *Catalanistes d'ofici i de benefici, Fúries eròtiques locals, Quan Mataró era catòlica, Història certa d'un esternut fatal* ja ens mostren l'alçada de la temàtica ben complexa dels tabús col.lectius a través del temps.

En Quico Costa s'esplaia escrivint i nosaltres ens delectem llegint-lo. Llibres com aquest se'n podrien escriure una munió. El que ell ha fet ha estat utilitzar molt de materials provinents de la premsa local i bastir una obreta senzilla, interessant i això sí, us avisem que si la voleu comprar ja està exhaurida.

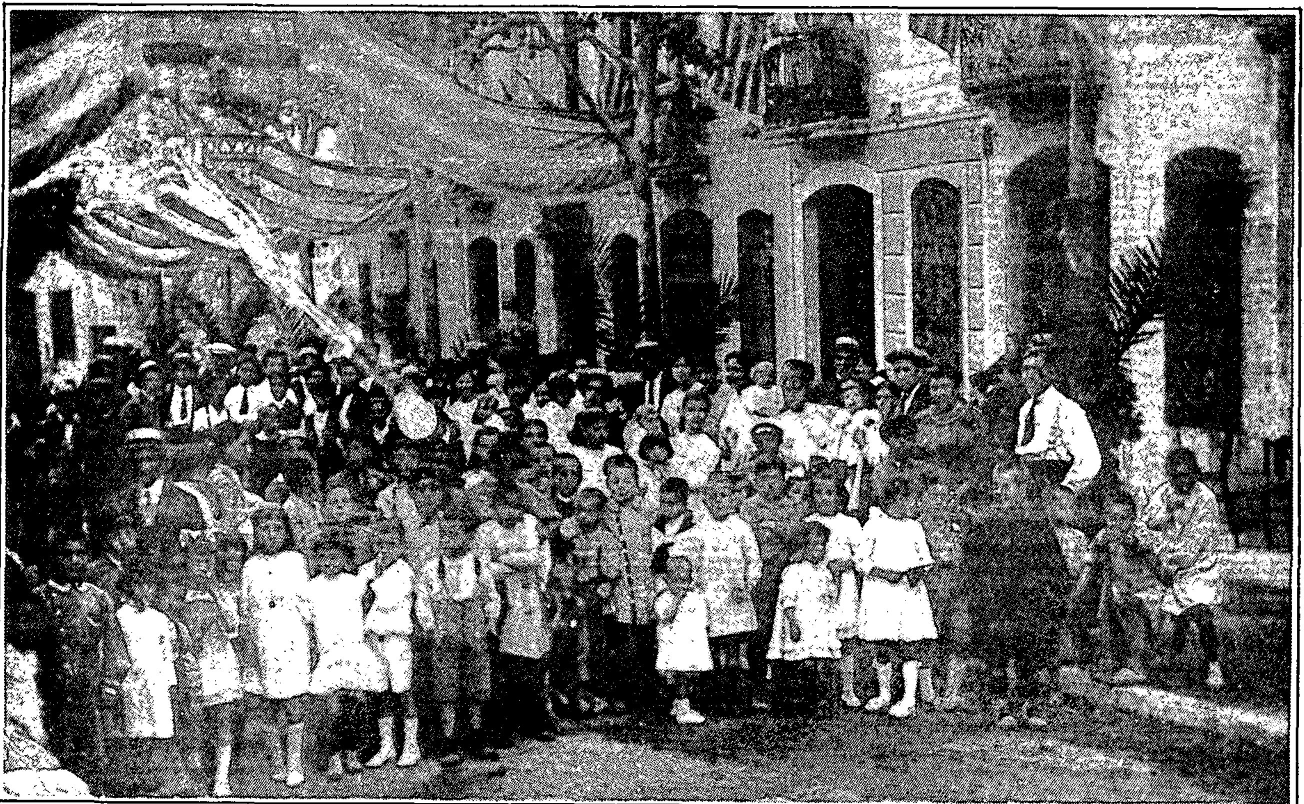
P. M. I.

DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

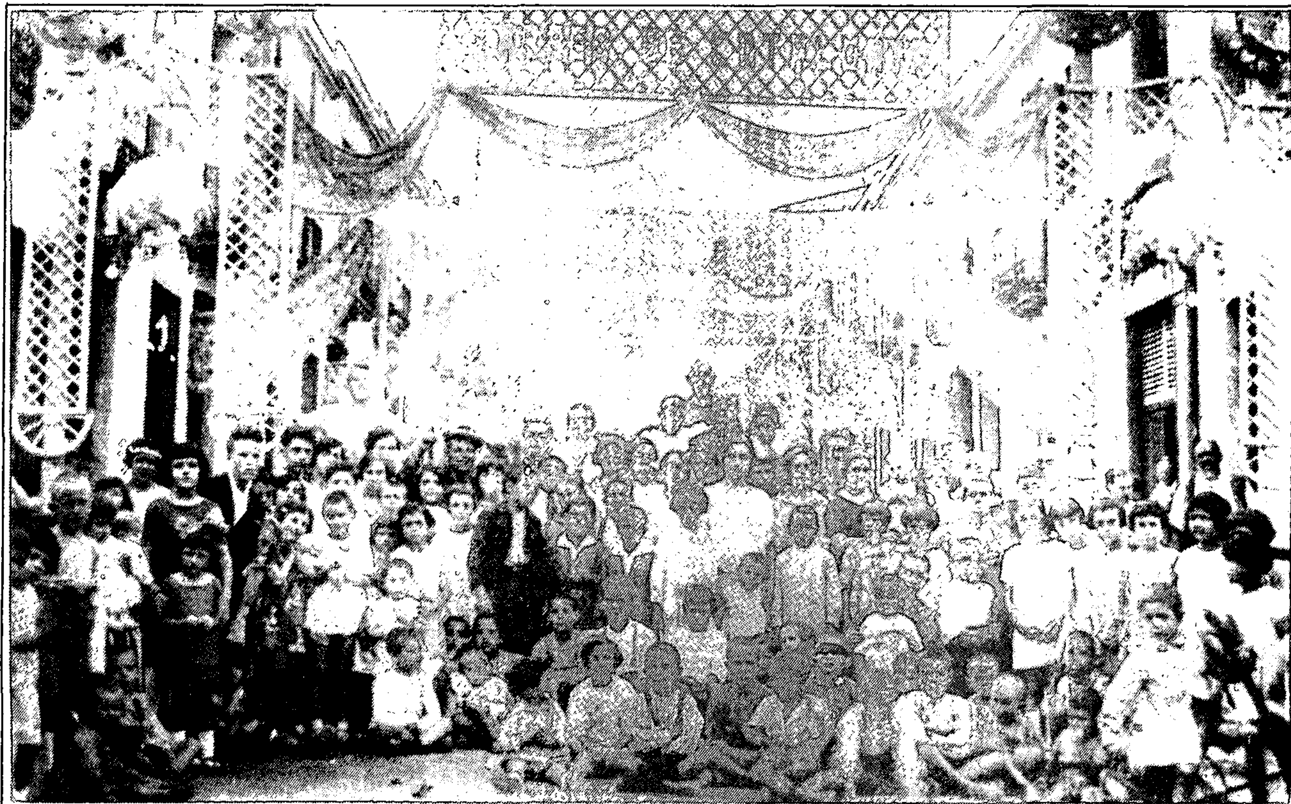
SERENATA DEL CARRER DE LA COOPERATIVA
ANY 1915 ?

M.A.S.M. - Col.lecció Família Viada

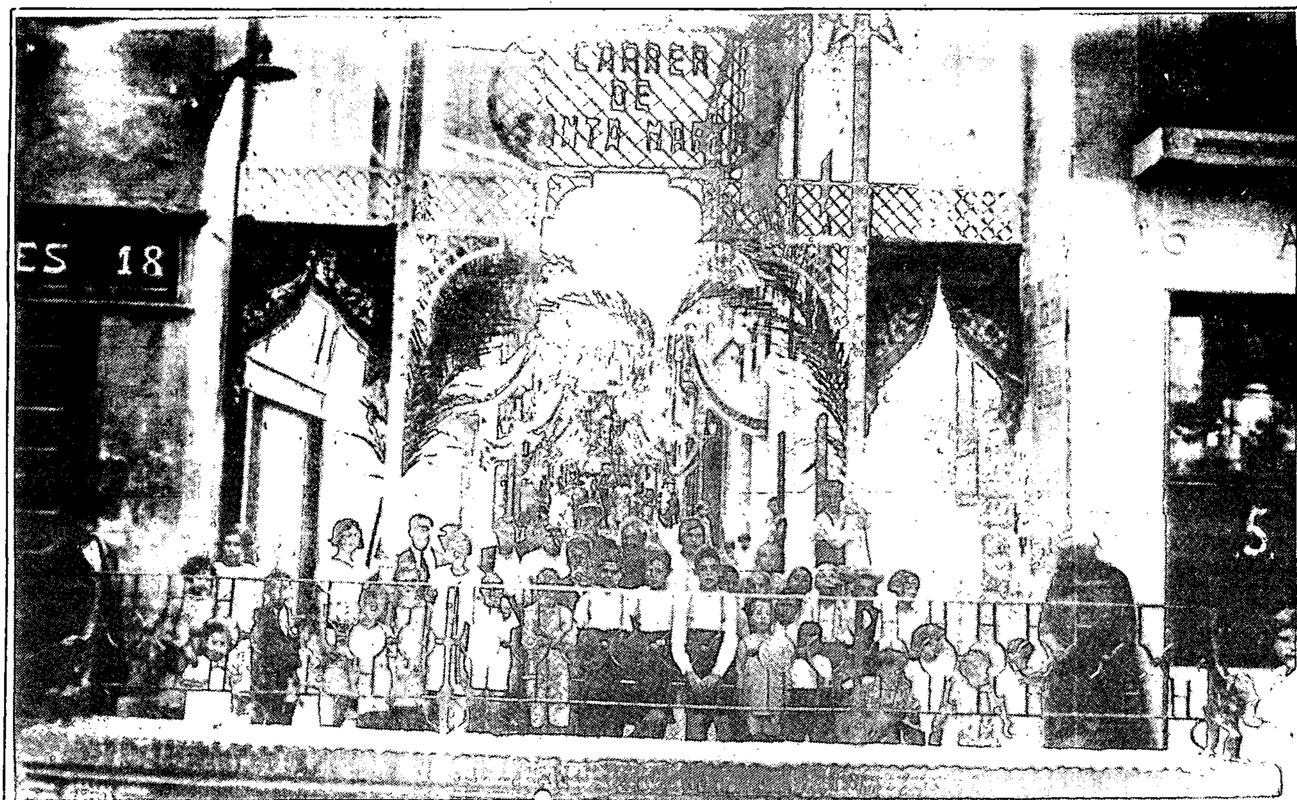
SERENATA AL CARRER DE PUERTO RICO,
AVUI PRAT DE LA RIBA. ANY 1912

M.A.S.M. - Col.lecció Família Viada

SERENATA DEL CARRER DE CATALUNYA
ANY 1915 ?

M.A.S.M. - Col.lecció Família Viada

SERENATA DEL CARRER DE SANTA MARTA
ANY 1915 ?

M.A.S.M. - Col.lecció Família Viada

MUSEU ARXIU
DE SANTA MARIA
MATARÓ

Amb el suport de la Conselleria de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya.